Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Vinayapiṭake

Cūḷavagga-aṭṭhakathā

1. Kammakkhandhakaṃ

Tajjanīyakammakathā

1. Cūḷavaggassa paṭhame kammakkhandhake tāva **paṇḍukalohitakā**ti paṇḍuko ceva lohitako cāti chabbaggiyesu dve janā; tesaṃ nissitakāpi paṇḍukalohitakātveva paññāyanti. **Balavābalavaṃ paṭimantethā**ti suṭṭhubalavaṃ paṭivadatha. **Alamatthatarā**ti samatthatarā.

Tajjanīyakammakathā niṭṭhitā.

Adhammakammadvādasakakathā

4. **Asammukhā kata**ntiādīsu saṅghadhammavinayapuggalasammukhānaṃ vinā kataṃ, cuditakaṃ appaṭipucchitvā kataṃ, tasseva appaṭiññāya kataṃ. **Adesanāgāminiyā**ti pārājikāpattiyā vā saṅghādisesāpattiyā vā. Ettha purimakesu tīsu tikesu nava padā adhammenakataṃ vaggenakatanti imehi saddhiṃ ekekaṃ gahetvā nava tikā vuttā. Evaṃ sabbepi dvādasa tikā honti. Paṭipakkhavasena sukkapakkhesupi eteyeva dvādasa tikā vuttā.

6. **Ananulomikehi gihisaṃsaggehī**ti pabbajitānaṃ ananucchavikehi sahasokitādīhi gihisaṃsaggehi.

Tiṇṇaṃ, bhikkhave, bhikkhūnantiādi ekekenāpi aṅgena tajjanīyakammaṃ kātuṃ vaṭṭatīti dassanatthaṃ vuttaṃ. Tajjanīyassa hi visesena bhaṇḍanakārakattaṃ aṅgaṃ, niyassassa abhiṇhāpattikattaṃ, pabbājanīyassa kuladūsakattaṃ vuttaṃ. Imesu pana tīsu aṅgesu yena kenaci sabbānipi kātuṃ vaṭṭati. Yadi evaṃ yaṃ campeyyakkhandhake vuttaṃ – ''tajjanīyakammārahassa niyassakammaṃ karoti…pe… upasampadārahaṃ abbheti; evaṃ kho upāli adhammakammaṃ hoti avinayakammaṃ, evañca pana saṅgho sātisāro hotī''ti idaṃ virujjhatīti. Idañca na virujjhati. Kasmā? Vacanatthanānattato, ''tajjanīyakammārahassā''ti imassa hi vacanassa kammasanniṭṭhānaṃ attho. ''Tiṇṇaṃ, bhikkhave''tiādivacanassa aṅgasambhavo, tasmā yadā saṅghena sannipatitvā ''idaṃ nāma imassa bhikkhuno kammaṃ karomā''ti sanniṭṭhānaṃ kataṃ hoti, tadā kammāraho nāma hoti. Tassa iminā lakkhaṇena tajjanīyādikammārahassa niyassakammādikaraṇaṃ adhammakammañceva avinayakammañcāti veditabbaṃ. Yassa pana bhaṇḍanakārakādīsu aṅgesu aññataraṃ aṅgaṃ atthi, tassa ākaṅkhamāno saṅgho yathānuññātesu aṅgesu ca kammesu ca yena kenaci aṅgena yaṃkiñci kammaṃ vavatthapetvā taṃ bhikkhuṃ kammārahaṃ katvā kammaṃ kareyya. Ayamettha vinicchayo. Evaṃ pubbenāparaṃ sameti.

Tattha kiñcāpi tajjanīyakamme bhaṇḍanakārakavasena kammavācā vuttā, atha kho bālassa abyattassa āpattibahulassa tajjanīyakammaṃ karontena bālaabyattavaseneva kammavācā kātabbā. Evañhi bhūtena vatthunā kataṃ kammaṃ hoti, na ca aññassa kammassa vatthunā. Kasmā? Yasmā idampi anuññātanti. Esa nayo sabbattha. **Aṭṭhārasa sammāvattanavatthūni** pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma.

Adhammakammadvādasakakathā niṭṭhitā.

Nappaṭippassambhetabbaaṭṭhārasakādikathā

8. **Lomaṃ pātentī**ti pannalomā honti; bhikkhū anuvattantīti attho. **Netthāraṃ vattantī**ti nittharantānaṃ etanti netthāraṃ; yena sakkā nissāraṇā nittharituṃ, taṃ aṭṭhārasavidhaṃ sammāvattanaṃ vattantīti attho. Kittakaṃ kālaṃ vattaṃ pūretabbanti? Dasa vā pañca vā divasāni. Imasmiñhi kammakkhandhake ettakena vattaṃ pūritameva hoti.

Nappaṭippassambhetabbaaṭṭhārasakādikathā niṭṭhitā.

Niyassakammakathā

11. Seyyasakavatthusmiṃ – **apissu bhikkhū pakatā**ti apissu bhikkhū niccaṃ byāvaṭā honti. Sesaṃ tajjanīye

vuttasadisameva.

Niyassakammakathā niṭṭhitā.

Pabbājanīyakammakathā

21. Assajipunabbasukavatthu saṅghādisesavaṇṇanāyaṃ vuttaṃ.

27. **Kāyikena davenā**tiādīsu panettha kāyiko davo nāma kāyakīḷā vuccati. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Kāyiko anācāro** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadavītikkamo vuccati. Sesadvayepi eseva nayo. **Kāyikaṃ upaghātikaṃ** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadassa asikkhanabhāvena upahananaṃ vuccati; nāsanaṃ vināsananti attho. Sesadvayepi eseva nayo. **Kāyiko micchājīvo** nāma paṭikkhittavejjakammādivasena telapacanaariṭṭhapacanādīni. **Vācasiko micchājīvo** nāma gihīnaṃ sāsanasampaṭicchanārocanādīni. **Kāyikavācasiko** nāma tadubhayaṃ. Sesaṃ tajjanīye vuttanayameva.

Pabbājanīyakammakathā niṭṭhitā.

Paṭisāraṇīyakammakathā

33. Sudhammavatthusmiṃ pana – **anapaloketvā**ti na āpucchitvā. **Etadavocā**ti kiṃ te gahapati therānaṃ paṭiyattanti sabbaṃ vivarāpetvā disvā etaṃ avoca. **Ekā ca kho idha natthi yadidaṃ tilasaṃguḷikā**ti yā ayaṃ tilasakkhalikā nāma vuccati, sā natthīti attho. Tassa kira gahapatino vaṃse ādimhi eko pūviyo ahosi. Tena naṃ thero jātiyā khuṃsetukāmo evamāha. **Yadeva kiñcī**ti evaṃ bahuṃ buddhavacanaṃ ratanaṃ pahāya kiñcideva tilasaṃguḷikāvacanaṃ bhāsitaṃ. Kukkuṭapotakaudāharaṇena idaṃ dasseti ‘‘yathā so neva kākavassitaṃ na kukkuṭavassitaṃ akāsi, evaṃ tayāpi neva bhikkhuvacanaṃ na gihivacanaṃ vutta’’nti.

Paṭisāraṇīyakammakathā niṭṭhitā.

Adhammakammādidvādasakakathā

37. **Asammukhā kata**ntiādayo tikā vuttappakārā eva.

39. Aṅgasamannāgamo purimehi asadiso. Tattha yathā lābhaṃ na labhanti; evaṃ parisakkanto parakkamanto **alābhāya parisakkati** nāma. Esa nayo anatthādīsu. Tattha **anattho**ti atthabhaṅgo. **Anāvāso**ti tasmiṃ ṭhāne avasanaṃ. **Gihīnaṃ buddhassa avaṇṇa**nti gihīnaṃ santike buddhassa avaṇṇaṃ bhāsati. **Dhammikaṃ paṭissavaṃ na saccāpetī**ti yathā sacco hoti, evaṃ na karoti; vassāvāsaṃ paṭissuṇitvā na gacchati, aññaṃ vā evarūpaṃ karoti. **Pañcannaṃ bhikkhave**tiādi ekaṅgenapi kammārahabhāvadassanatthaṃ vuttaṃ. Sesamettha uttānatthañceva, tajjanīye ca vuttanayameva.

Adhammakammādidvādasakakathā niṭṭhitā.

Āpattiyā adassane ukkhepanīyakammakathā

46. Channavatthusmiṃ – **āvāsaparamparañca bhikkhave saṃsathā**ti sabbāvāsesu ārocetha.

50. **Bhaṇḍanakārako**tiādīsu bhaṇḍanādipaccayā āpannaṃ āpattiṃ ropetvā tassā adassaneyeva kammaṃ kātabbaṃ. Tikā vuttappakārā eva.

51. Sammāvattanāyaṃ panettha tecattālīsa vattāni. Tattha **na anuddhaṃsetabbo**ti na codetabbo. **Na bhikkhu bhikkhūhī**ti añño bhikkhu aññehi bhikkhūhi na bhinditabbo. **Na gihiddhajo**ti odātavatthāni acchinnadasapupphadasāni ca na dhāretabbāni. **Na titthiyaddhajo**ti kusacīrādīni na dhāretabbāni. **Na āsādetabbo**ti na apasādetabbo. **Anto vā bahi vā**ti vihārassa anto vā bahi vā. Na titthiyādipadattayaṃ uttānameva. Sesaṃ sabbaṃ pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma. Sesaṃ tajjanīye vuttanayameva. Āpattiyā appaṭikamme ukkhepanīyakammaṃ iminā sadisameva.

65. Ariṭṭhavatthu khuddakavaṇṇanāyaṃ vuttaṃ. ‘‘Bhaṇḍanakārako’’tiādīsu yaṃ diṭṭhiṃ nissāya bhaṇḍanādīni karoti, tassā appaṭinissaggeyeva kammaṃ kātabbaṃ. Sesaṃ tajjanīye vuttanayameva. Sammāvattanāyampi hi idha tecattālīsaṃyeva vattānīti.

Āpattiyā adassane ukkhepanīyakammakathā niṭṭhitā.

Kammakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Pārivāsikakkhandhakaṃ

Pārivāsikavattakathā

75. Pārivāsikakkhandhake – **pārivāsikā**ti parivāsaṃ parivasantā. Tattha catubbidho parivāso – appaṭicchannaparivāso, paṭicchannaparivāso, suddhantaparivāso, samodhānaparivāsoti. Tesu ''yo, bhikkhave, aññopi aññatitthiyapubbo imasmiṃ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṃ, ākaṅkhati upasampadaṃ, tassa cattāro māse parivāso dātabbo''ti (mahāva. 86) evaṃ mahākhandhake vutto titthiyaparivāso appaṭicchannaparivāso nāma. Tattha yaṃ vattabbaṃ taṃ vuttameva. Ayaṃ pana idha anadhippeto. Sesā tayo yena saṅghādisesāpatti āpannā ceva hoti paṭicchāditā ca, tassa dātabbā. Tesu yaṃ vattabbaṃ taṃ samuccayakkhandhake vakkhāma. Ete pana idha adhippetā. Tasmā etesu yaṃkiñci parivāsaṃ parivasantā ''pārivāsikā''ti veditabbā.

Pakatattānaṃ bhikkhūnanti ṭhapetvā navakataraṃ pārivāsikaṃ avasesānaṃ antamaso mūlāyapaṭikassanārahādīnampi. **Abhivādanapaccuṭṭhāna**nti yaṃ te abhivādanādiṃ karonti, taṃ sādiyanti, sampaṭicchanti; na paṭikkhipantīti attho. Tattha **sāmīcikamma**nti ṭhapetvā abhivādanādīni aññassa anucchavikassa bījanavātadānādino ābhisamācārikassetaṃ adhivacanaṃ. **Āsanābhihāra**nti āsanassa abhiharaṇaṃ, āsanaṃ gahetvā abhigamanaṃ paññāpanameva vā. Seyyābhihārepi eseva nayo. **Pādodaka**nti pādadhovanaudakaṃ. **Pādapīṭha**nti dhotapādaṭṭhapanakaṃ. **Pādakathalika**nti adhotapādaṭṭhapanakaṃ pādaghaṃsanaṃ vā. **Āpatti dukkaṭassā**ti saddhivihārikānampi sādiyantassa dukkaṭameva, tasmā te vattabbā – ''ahaṃ vinayakammaṃ karomi, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā''ti. Sace saddhāpabbajitā kulaputtā ''tumhe, bhante, tumhākaṃ vinayakammaṃ karothā''ti vatvā vattaṃ karonti, gāmappavesanampi āpucchantiyeva, vāritakālato paṭṭhāya anāpatti. **Mithu yathāvuḍḍha**nti pārivāsikabhikkhūnaṃ aññamaññaṃ yo yo vuḍḍho tena tena navakatarassa sādituṃ.

Pañca yathāvuḍḍhanti pakatattehipi saddhiṃ vuḍḍhapaṭipāṭiyā eva. Tasmā pātimokkhe uddissamāne hatthapāse nisīdituṃ vaṭṭati. Mahāpaccariyaṃ pana ''pāḷiyā anisīditvā pāḷiṃ vihāya hatthapāsaṃ amuñcantena nisīditabba''nti vuttaṃ. Pārisuddhiuposathe karīyamāne saṅghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pārisuddhiuposatho kātabbo. Pavāraṇāyapi saṅghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāḷiyā pavāretabbaṃ. Saṅghena ghaṇṭiṃ paharitvā bhājīyamānaṃ vassikasāṭikampi attano pattaṭṭhāne gahetuṃ vaṭṭati.

Oṇojananti vissajjanaṃ vuccati. Sace hi pārivāsikassa dve tīṇi uddesabhattādīni pāpuṇanti, aññā cassa puggalikabhattapaccāsā hoti, tāni paṭipāṭiyā gahetvā ''bhante, heṭṭhā gāhetha, ajja mayhaṃ bhattapaccāsā atthi, sve gaṇhissāmī''ti vatvā vissajjetabbāni. Evaṃ tāni punadivasesu gaṇhituṃ labhati. Punadivase sabbapaṭhamaṃ etassa dātabbanti kurundiyaṃ vuttaṃ. Yadi pana na gaṇhāti na vissajjeti, punadivase na labhati, idaṃ oṇojanaṃ nāma pārivāsikasseva odissa anuññātaṃ. Kasmā? Tassa hi saṅghanavakaṭṭhāne nisinnassa bhattagge yāgukhajjakādīni pāpuṇanti vā na vā, tasmā so ''bhikkhāhārena mā kilamitthā''ti idamassa saṅgahakaraṇatthāya odissa anuññātaṃ.

Bhattanti āgatāgatehi vuḍḍhapaṭipāṭiyā gahetvā gantabbaṃ vihāre saṅghassa catussālabhattaṃ, etaṃ yathāvuḍḍhaṃ labhati. Pāḷiyā pana gantuṃ vā ṭhātuṃ vā na labhati, tasmā pāḷito osakkitvā hatthapāse ṭhitena hatthaṃ pasāretvā yathā seno nipatitvā gaṇhāti, evaṃ gaṇhitabbaṃ. Ārāmikasamaṇuddesehi āharāpetuṃ na labhati. Sace sayameva āharanti, vaṭṭati. Rañño mahāpeḷabhattepi eseva nayo. Catussālabhatte pana sace oṇojanaṃ kattukāmo hoti, attano atthāya ukkhitte piṇḍe ''ajja me bhattaṃ atthi, sve gaṇhissāmī''ti vattabbaṃ. Punadivase dve piṇḍe labhatīti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Uddesabhattādīnipi pāḷito osakkitvāva gahetabbāni. Yattha pana nisīdāpetvā parivisanti, tattha sāmaṇerānaṃ jeṭṭhakena bhikkhūnaṃ saṅghanavakena hutvā nisīditabbaṃ.

76. Idāni yā ayaṃ sammāvattanā vuttā, tattha **na upasampādetabba**nti upajjhāyena hutvā na upasampādetabbaṃ; vattaṃ nikkhipitvā pana upasampādetuṃ vaṭṭati. Ācariyena hutvāpi kammavācā na sāvetabbā, aññasmiṃ asati vattaṃ nikkhipitvā sāvetuṃ vaṭṭati. **Na nissayo**ti āgantukānaṃ nissayo na dātabbo. Yehipi pakatiyāva nissayo gahito, te vattabbā – ''ahaṃ vinayakammaṃ karomi, asukattherassa nāma santike nissayaṃ gaṇhatha, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā''ti. Sace evaṃ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti.

Na sāmaṇeroti añño sāmaṇero na gahetabbo. Upajjhaṃ datvā gahitasāmaṇerāpi vattabbā – ''ahaṃ vinayakammaṃ karomi, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā''ti. Sace evaṃ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti. Bhikkhunovādakasammuti nāma ādhipaccaṭṭhānabhūtāti paṭikkhittā, tasmā

bhikkhusaṅghassa vattabbaṃ – ‘‘bhante, ahaṃ vinayakammaṃ karomi, bhikkhunovādakaṃ jānāthā’’ti, paṭibalassa vā bhikkhussa bhāro kātabbo. Āgatā bhikkhuniyo ‘‘saṅghasantikaṃ gacchatha, saṅgho vo ovādadāyakaṃ jānissatī’’ti vā ‘‘ahaṃ vinayakammaṃ karomi, asukabhikkhussa nāma santikaṃ gacchatha, so vo ovādaṃ dassatī’’ti vā vattabbā.

Sā āpattīti sukkavissaṭṭhiyā parivāse dinne sukkavissaṭṭhi nāpajjitabbā. **Aññā vā tādisikā**ti kāyasaṃsaggādigarukāpatti. **Tato vā pāpiṭṭhatarā**ti pārājikāpatti; sattasu hi āpattīsu dubbhāsitāpatti pāpiṭṭhā; dukkaṭāpatti pāpiṭṭhatarā; dukkaṭāpatti pāpiṭṭhā, pāṭidesanīyāpatti pāpiṭṭhatarāti evaṃ pācittiyathullaccayasaṅghādisesapārājikāpattīsu nayo netabbo. Tāsaṃ vatthūsupi dubbhāsitavatthu pāpiṭṭhaṃ, dukkaṭavatthu pāpiṭṭhataranti purimanayeneva bhedo veditabbo. Paṇṇattivajjasikkhāpade pana vatthupi āpattipi pāpiṭṭhā. Lokavajje ubhayampi pāpiṭṭhataraṃ.

Kammanti parivāsakammavācā vuccati. Taṃ kammaṃ ‘‘akataṃ dukkaṭa’’ntiādīhi vā ‘‘kiṃ idaṃ kammaṃ nāma kasikammaṃ gorakkhakamma’’ntiādīhi vā vacanehi na garahitabbaṃ. **Kammikā**ti yehi bhikkhūhi kammaṃ kataṃ, te vuccanti, te ‘‘bālā abyattā’’tiādīhi vacanehi na garahitabbā. **Na savacanīyaṃ kātabba**nti palibodhatthāya vā pakkosanatthāya vā savacanīyaṃ na kātabbaṃ, palibodhatthāya hi karonto ‘‘ahaṃ āyasmantaṃ imasmiṃ vatthusmiṃ savacanīyaṃ karomi, imamhā āvāsā ekapadampi mā pakkāmi, yāva na taṃ adhikaraṇaṃ vūpasantaṃ hotī’’ti evaṃ karoti. Pakkosanatthāya karonto ‘‘ahaṃ te savacanīyaṃ karomi, ehi mayā saddhiṃ vinayadharānaṃ sammukhībhāvaṃ gacchāmā’’ti evaṃ karoti; tadubhayampi na kātabbaṃ.

Na anuvādoti vihāre jeṭṭhakaṭṭhānaṃ na kātabbaṃ. Pātimokkhuddesakena vā dhammajjhesakena vā na bhavitabbaṃ. Nāpi terasasu sammutīsu ekasammutivasenāpi issariyakammaṃ kātabbaṃ. **Na okāso**ti ‘‘karotu me āyasmā okāsaṃ, ahaṃ taṃ vattukāmo’’ti evaṃ pakatattassa okāso na kāretabbo, vatthunā vā āpattiyā vā na codetabbo, ‘‘ayaṃ pubbe te doso’’ti na sāretabbo. **Na bhikkhūhi sampayojetabba**nti aññamaññaṃ yojetvā kalaho na kāretabbo.

Puratoti saṅghattherena hutvā purato na gantabbaṃ, dvādasahatthaṃ upacāraṃ muñcitvā ekakena gantabbaṃ. Nisīdanepi eseva nayo. **Āsanapariyanto**ti bhattaggādīsu saṅghanavakāsanaṃ vuccati; svāssa dātabbo, tattha nisīditabbaṃ. **Seyyāpariyanto**ti seyyānaṃ pariyanto, sabbalāmakaṃ mañcapīṭhaṃ. Ayañhi vassaggena attano pattaṭṭhāne seyyaṃ gahetuṃ na labhati. Sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā maṅkulagūthabharitā vettalatādivinaddhā lāmakaseyyā assa dātabbā. **Vihārapariyanto**ti yathā ca seyyā, evaṃ vasanaāvāsopi vassaggena attano pattaṭṭhāne tassa na vaṭṭati. Sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā pana rajohatabhūmi jatukamūsikabharitā paṇṇasālā assa dātabbā. Sace pakatattā sabbe rukkhamūlikā abbhokāsikā ca honti, channaṃ na upenti, sabbepi etehi vissaṭṭhāvāsā nāma honti. Tesu yaṃ icchati, taṃ labhati. Vassūpanāyikadivase paccayaṃ ekapasse ṭhatvā vassaggena gaṇhituṃ labhati. Senāsanaṃ na labhati, nibaddhavassāvāsikaṃ senāsanaṃ gaṇhitukāmena vattaṃ nikkhipitvā gahetabbaṃ.

Tena ca so sāditabboti yaṃ assa āsanādipariyantaṃ bhikkhū denti, so eva sāditabbo. **Puresamaṇena vā pacchāsamaṇena vā**ti ñātipavāritaṭṭhāne ‘‘ettake bhikkhū gahetvā āgacchathā’’ti nimantitena ‘‘bhante, asukaṃ nāma kulaṃ bhikkhū nimantesi, etha tattha gacchāmā’’ti evaṃ saṃvidhāya bhikkhū puresamaṇe vā pacchāsamaṇe vā katvā na gantabbaṃ. ‘‘Bhante, asukasmiṃ nāma gāme manussā bhikkhūnaṃ āgamanaṃ icchanti, sādhu vatassa sace tesaṃ saṅgahaṃ kareyyāthā’’ti evaṃ pana pariyāyena kathetuṃ vaṭṭati.

Na āraññikaṅganti āgatāgatānaṃ ārocetuṃ harāyamānena āraññikadhutaṅgaṃ na samādātabbaṃ. Yenāpi pakatiyā samādinnaṃ, tena dutiyaṃ bhikkhuṃ gahetvā araññe aruṇaṃ uṭṭhāpetabbaṃ, na ca ekakena vatthabbaṃ. Tathā bhattaggādīsu āsanapariyante nisajjāya harāyamānena piṇḍapātikadhutaṅgampi na samādātabbaṃ. Yo pana pakatiyāva piṇḍapātiko tassa paṭisedho natthi.

Na ca tappaccayāti ‘‘nīhaṭabhatto hutvā vihāreyeva nisīditvā bhuñjanto rattiyo gaṇayissāmi, gacchato me bhikkhuṃ disvā anārocentassa ratticchedo siyā’’ti iminā kāraṇena piṇḍapāto na nīharāpetabbo. **Mā maṃ jāniṃsū**ti ‘‘mā maṃ ekabhikkhupi jānātū’’ti ca iminā ajjhāsayena vihāre sāmaṇerehi pacāpetvā bhuñjitumpi na labhati. Gāmaṃ piṇḍāya pavisitabbameva. Gilānassa pana navakammaācariyupajjhāyakiccādipasutassa vā vihāreyeva acchituṃ vaṭṭati. Sacepi gāme anekasatā bhikkhū vicaranti, na sakkā hoti ārocetuṃ, gāmakāvāsaṃ gantvā sabhāgaṭṭhāne vasituṃ vaṭṭati.

Āgantukenāti kañci vihāraṃ gatena tattha bhikkhūnaṃ ārocetabbaṃ. Sace sabbe ekaṭṭhāne ṭhite passati, ekaṭṭhāne ṭhiteneva ārocetabbaṃ. Atha rukkhamūlādīsu visuṃ visuṃ ṭhitā honti, tattha tattha gantvā ārocetabbaṃ. Sañcicca anārocentassa ratticchedo ca hoti, vattabhede ca dukkaṭaṃ. Atha vicinanto ekacce na passati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ.

Āgantukassāti attano vasanavihāraṃ āgatassāpi ekassa vā bahūnaṃ vā vuttanayeneva ārocetabbaṃ.

Ratticchedavattabhedāpi cettha vuttanayeneva veditabbā. Sace āgantukā muhuttaṃ vissamitvā vā avissamitvā eva vā vihāramajjhena gacchanti, tesampi ārocetabbaṃ. Sace tassa ajānantasseva gacchanti, ayañca pana gatakāle jānāti, gantvā ārocetabbaṃ. Sampāpuṇituṃ asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Yepi antovihāraṃ appavisitvā upacārasīmaṃ okkamitvā gacchanti, ayañca nesaṃ chattasaddaṃ vā ukkāsitasaddaṃ vā khipitasaddaṃ vā sutvāva āgantukabhāvaṃ jānāti, gantvā ārocetabbaṃ. Gatakāle jānantenapi anubandhitvā ārocetabbameva. Sampāpuṇituṃ asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Yopi rattiṃyeva āgantvā rattiṃyeva gacchati, sopissa ratticchedaṃ karoti, aññātattā pana vattabhedadukkaṭaṃ natthi. Sace ajānitvāva abbhānaṃ karoti, akatameva hotīti kurundiyaṃ vuttaṃ. Tasmā adhikā rattiyo gahetvā kātabbaṃ, ayaṃ apaṇṇakapaṭipadā.

Nadīādīsu nāvāya gacchantampi paratīre ṭhitampi ākāsena gacchantampi pabbatatalaaraññādīsu dūre ṭhitampi bhikkhuṃ disvā sace ‘‘bhikkhū’’ti vavatthānaṃ atthi, nāvādīhi vā gantvā mahāsaddaṃ katvā vā vegena anubandhitvā vā ārocetabbaṃ, anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Sace vāyamantopi sampāpuṇituṃ vā sāvetuṃ vā na sakkoti, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Saṅghasenābhayatthero pana visayāvisayena katheti – ‘‘visaye kira anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca hoti, avisaye pana ubhayampi natthī’’ti. Karavīkatissatthero ‘‘samaṇo ayanti vavatthānameva pamāṇaṃ, sacepi avisayo hoti, vattabhedadukkaṭameva natthi, ratticchedo pana hotiyevā’’ti āha.

Uposatheti ‘‘uposathaṃ sampāpuṇissāmā’’ti āgantukā bhikkhū āgacchanti, iddhiyā gacchantāpi uposathabhāvaṃ ñatvā otaritvā uposathaṃ karonti, tasmā āgantukasodhanatthaṃ uposathadivase ārocetabbaṃ. Pavāraṇāyapi eseva nayo. **Gilāno**ti gantuṃ asamattho. **Dūtenā**ti ettha anupasampannaṃ pesetuṃ na vaṭṭati, bhikkhuṃ pesetvā arocāpetabbaṃ.

Abhikkhuko āvāsoti suññavihāro; yattha ekopi bhikkhu natthi, tattha vāsatthāya na gantabbaṃ. Na hi tattha vuttharattiyo gaṇanūpikā honti, pakatattena pana saddhiṃ vaṭṭati. Dasavidhantarāye pana sacepi rattiyo gaṇanūpikā na honti, antarāyato parimuccanatthāya gantabbameva. Tena vuttaṃ – ‘‘aññatra antarāyā’’ti. Nānāsaṃvāsakehi saddhiṃ vinayakammaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Tesaṃ anārocanepi ratticchedo natthi, abhikkhukāvāsasadisameva hoti. Tena vuttaṃ – **‘‘yatthassu bhikkhū nānāsaṃvāsakā’’**ti. Sesaṃ uposathakkhandhake vuttanayameva.

81. **Ekacchanne āvāse**tiādīsu **āvāso** nāma vasanatthāya katasenāsanaṃ. **Anāvāso** nāma cetiyagharaṃ bodhigharaṃ sammuñjaniaṭṭako dāruaṭṭako pānīyamāḷo vaccakuṭi dvārakoṭṭhakoti evamādi. Tatiyapadena tadubhayampi gahitaṃ. Etesu yattha katthaci ekacchanne chadanato udakapatanaṭṭhānaparicchinne okāse ukkhittako vasituṃ na labhati. ‘‘Pārivāsiko pana antoāvāseyeva na labhatī’’ti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana ‘‘avisesena udakapātena vārita’’nti vuttaṃ. Kurundiyaṃ ‘‘etesu ettakesu pañcavaṇṇacchadanabaddhaṭṭhānesu pārivāsikassa ca ukkhittakassa ca pakatattena saddhiṃ udakapātena vārita’’nti vuttaṃ. Tasmā nānūpacārepi ekacchanne na vaṭṭati. Sace panettha tadahupasampannepi pakatatte paṭhamaṃ pavisitvā nipanne saṭṭhivassopi pārivāsiko pacchā pavisitvā jānanto nipajjati, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Ajānantassa ratticchedova na vattabhedadukkaṭaṃ. Sace pana tasmiṃ paṭhamaṃ nipanne pacchā pakatatto pavisitvā nipajjati, pārivāsiko ca jānāti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. No ce jānāti, ratticchedova na vattabhedadukkaṭaṃ.

Vuṭṭhātabbaṃ nimantetabboti tadahupasampannampi disvā vuṭṭhātabbameva; vuṭṭhāya ca ‘‘ahaṃ iminā sukhanisinno vuṭṭhāpito’’ti parammukhena na gantabbaṃ, ‘‘idaṃ ācariya-āsanaṃ, ettha nisīdathā’’ti evaṃ nimantetabboyeva. Navakena pana ‘‘mahātheraṃ obaddhaṃ karomī’’ti pārivāsikattherassa santikaṃ na gantabbaṃ. **Ekāsane**ti samānavassikāsane mañce vā pīṭhe vā. **Na chamāyaṃ nisinne**ti pakatatte bhūmiyaṃ nisinne itarena antamaso tiṇasanthārepi uccatare vālikātalepi vā na nisīditabbaṃ, dvādasahatthaṃ pana upacāraṃ muñcitvā nisīdituṃ vaṭṭati. **Ekacaṅkame**ti sahāyena viya saddhiṃ caṅkamanto ekasmiṃ caṅkame.

Chamāyaṃ caṅkamantanti chamāyaṃ caṅkamante, ayameva vā pāṭho. Ayaṃ panettha attho – akataparicchedāya bhūmiyā caṅkamante paricchedaṃ katvā vālikaṃ ākiritvā ālambanaṃ yojetvā katacaṅkame nīcepi na caṅkamitabbaṃ, ko pana vādo iṭṭhakācayasampanne vedikāparikkhitteti! Sace pana pākāraparikkhitto hoti dvārakoṭṭhakayutto pabbatantaravanantaragumbantaresu vā suppaṭicchanno, tādise caṅkame caṅkamituṃ vaṭṭati. Appaṭicchannepi upacāraṃ muñcitvā vaṭṭati.

Vuḍḍhatarenāti ettha sace vuḍḍhatare pārivāsike paṭhamaṃ nipanne itaro jānanto pacchā nipajjati, ratticchedo cassa hoti vattabhede ca dukkaṭaṃ. Vuḍḍhatarassa pana ratticchedova na vattabhedadukkaṭaṃ. Ajānitvā nipajjati, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Atha navakapārivāsike paṭhamaṃ nipanne vuḍḍhataro pacchā nipajjati, navako ca jānāti, ratti cassa chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṃ hoti. Vuḍḍhatarassa ratticchedova na vattabhedo. No ce jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṃ nipajjanti, vuḍḍhatarassa ratticchedova itarassa vattabhedopīti kurundiyaṃ vuttaṃ. Dve pārivāsikā samavassā, eko paṭhamaṃ nipanno, eko jānantova pacchā nipajjati, ratti ca chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṃ. Paṭhamaṃ nipannassa ratticchedova na vattabhedo. Sace pacchā nipajjantopi na jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṃ

nipajjanti, dvinnampi ratticchedoyeva, na vattabhedo. Sace hi dve pārivāsikā ekato vaseyyuṃ, te aññamaññassa ajjhācāraṃ ñatvā agāravā vā vippaṭisārino vā hutvā pāpiṭṭhataraṃ vā āpattiṃ āpajjeyyuṃ vibbhameyyuṃ vā, tasmā nesaṃ sahaseyyā sabbappakārena paṭikkhittā. Sesaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ. Mūlāyapaṭikassanārahādayo cettha pārivāsikānaṃ pakatattaṭṭhāne ṭhitāti veditabbā.

Pārivāsikacatuttho ce, bhikkhave, parivāsanti ettha pārivāsikaṃ catutthaṃ katvā aññassa parivāsadānādīni kātuṃ na vaṭṭati. Etesvevāyaṃ gaṇapūrako na hoti, sesasaṅghakammesu hoti. Gaṇe pana appahonte vattaṃ nikkhipāpetvā gaṇapūrako kātabboti.

83. Imaṃ pana vattakathaṃ sutvā vinayadharaupālittherassa rahogatassa evaṃ parivitakko udapādi – ‘‘bhagavatā bahu pārivāsikavattaṃ paññattaṃ, katihi nu kho ettha kāraṇehi ratticchedo hotī’’ti! So bhagavantaṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Bhagavā cassa byākāsi. Tena vuttaṃ – **‘‘atha kho āyasmā upāli…pe… ratticchedā’’**ti. Tattha **sahavāso**ti yvāyaṃ pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekacchannetiādinā nayena vutto ekato vāso. **Vippavāso**ti ekakasseva vāso. **Anārocanā**ti āgantukādīnaṃ anārocanā. Etesu tīsu ekekena kāraṇena ratticchedo hoti.

84. **Na sakkontī**ti saṅghassa mahantatāya tattha tattha gantvā sabbesaṃ ārocetuṃ asakkontā sodhetuṃ na sakkonti. **Parivāsaṃ nikkhipāmi, vattaṃ nikkhipāmī**ti imesu dvīsu padesu ekenāpi nikkhittova hoti parivāso; dvīhi sunikkhittoyeva. Samādānepi eseva nayo. Evaṃ vattaṃ samādiyitvā parivutthaparivāsassa mānattaṃ gaṇhato puna vattasamādānakiccaṃ natthi, samādinnavattoyeva hesa tasmāssa chārattaṃ mānattaṃ dātabbaṃ, ciṇṇamānatto abbhetabbo. Evaṃ anāpattiko hutvā suddhante patiṭṭhito tisso sikkhā pūretvā dukkhassantaṃ karissatīti.

Pārivāsikavattakathā niṭṭhitā.

Mūlāyapaṭikassanārahavattakathā

86. **Mūlāyapaṭikassanārahā bhikkhū sādiyanti pakatattāna**nti ṭhapetvā navakataraṃ mūlāyapaṭikassanārahaṃ avasesānaṃ antamaso pārivāsikādīnampi. Imesañhi pārivāsikamūlāyapaṭikassanārahamānattārahamānattācārikabbhānārahānaṃ pañcannaṃ ṭhapetvā attano attano navakataraṃ, sesā sabbe pakatattā eva. Kasmā? Mithu yathāvuḍḍhaṃ abhivādanādīnaṃ anuññātattā. Tena vuttaṃ – ‘‘avasesānaṃ antamaso pārivāsikādīnampī’’ti. Mūlāyapaṭikassanārahādilakkhaṇaṃ pana nesaṃ parato āvibhavissati. Sesamettha ito paresu ca mānattārahādivattesu pārivāsikavatte vuttanayeneva veditabbaṃ.

87. **Mūlāyapaṭikassanārahacatuttho ce**tiādīsupi yatheva pārivāsiko; evaṃ etepi etesu vinayakammesu gaṇapūrakā na honti, sesasaṅghakammesu honti.

Mūlāyapaṭikassanārahavattakathā niṭṭhitā.

Mānattacārikavattakathā

90. **Mānattacārikassa** vattesu ‘‘devasikaṃ ārocetabba’’nti viseso.

92. Ratticchedesu **ūne gaṇe**ti ettha **gaṇo**ti cattāro vā atirekā vā; tasmā sacepi tīhi bhikkhūhi saddhiṃ vasati, ratticchedo hotiyeva. Mānattanikkhepasamādānesu vuttasadisova vinicchayo. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Mānattacārikavattakathā niṭṭhitā.

Pārivāsikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Samuccayakkhandhakaṃ

Sukkavissaṭṭhikathā

97. Samuccayakkhandhake – **chārattaṃ mānatta**nti ettha catubbidhaṃ mānattaṃ – appaṭicchannamānattaṃ, paṭicchannamānattaṃ, pakkhamānattaṃ, samodhānamānattanti. Tattha **appaṭicchannamānattaṃ** nāma – yaṃ appaṭicchannāya āpattiyā parivāsaṃ adatvā kevalaṃ āpattiṃ āpannabhāveneva mānattārahassa mānattaṃ diyyati. **Paṭicchannamānattaṃ** nāma – yaṃ paṭicchannāya āpattiyā parivutthaparivāsassa diyyati. **Pakkhamānattaṃ** nāma – yaṃ paṭicchannāya vā appaṭicchannāya vā āpattiyā addhamāsaṃ bhikkhunīnaṃ diyyati. **Samodhānamānattaṃ** nāma –

yaṃ odhāya ekato katvā diyyati. Tesu idaṃ ‘‘appaṭicchannāya chārattaṃ mānatta’’nti vacanato ‘‘appaṭicchannamānatta’’nti veditabbaṃ. Taṃ dentena sace ekaṃ āpattiṃ āpanno hoti, idha vuttanayena dātabbaṃ. Sace dve vā tisso vā tatuttariṃ vā āpanno, yatheva ‘‘ekaṃ āpatti’’nti vuttaṃ; evaṃ ‘‘dve āpattiyo, tisso āpattiyo’’ti vattabbaṃ. Tatuttari pana sacepi sataṃ vā sahassaṃ vā hoti, ‘‘sambahulā’’ti vattabbaṃ. Nānāvatthukāyopi ekato katvā dātabbā, tāsaṃ dānavidhiṃ parivāsadāne kathayissāma.

Evaṃ āpattivasena kammavācaṃ katvā dinne mānatte ‘‘evametaṃ dhārayāmī’’ti kammavācāpariyosāne māḷakasīmāyameva ‘‘mānattaṃ samādiyāmi, vattaṃ samādiyāmī’’ti vuttanayena vattaṃ samādātabbaṃ. Vattaṃ samādiyitvā tattheva saṅghassa ārocetabbaṃ, ārocentena ca evaṃ ārocetabbaṃ –

> ‘‘Ahaṃ, bhante, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ appaṭicchannaṃ, sohaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā appaṭicchannāya chārattaṃ mānattaṃ yāciṃ, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā appaṭicchannāya chārattaṃ mānattaṃ adāsi. Sohaṃ mānattaṃ carāmi, vedayāmahaṃ, bhante ‘vedayatī’ti maṃ saṅgho dhāretū’’ti.

Imañca pana atthaṃ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya ārocetuṃ vaṭṭatiyeva. Ārocetvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva saṅghamajjhe nikkhipitabbaṃ. Māḷakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassapi santike nikkhipituṃ vaṭṭati. Māḷakato nikkhamitvā satiṃ paṭilabhantena sahagacchantassa santike nikkhipitabbaṃ. Sace sopi pakkanto, aññassa yassa māḷake nārocitaṃ, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Ārocentena pana avasāne ‘‘vedayatīti maṃ āyasmā dhāretū’’ti vattabbaṃ. Dvinnaṃ ārocentena ‘‘āyasmantā dhārentū’’ti, tiṇṇaṃ ārocentena ‘‘āyasmanto dhārentū’’ti vattabbaṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṃ anikkhipitvā antovihāreyeva rattiyo gaṇetabbā. Atha na sakkā sodhetuṃ, vuttanayeneva vattaṃ nikkhipitvā paccūsasamaye catūhi pañcahi vā bhikkhūhi saddhiṃ parikkhittassa vihārassa parikkhepato, aparikkhittassa parikkhepārahaṭṭhānato dve leḍḍupāte atikkamitvā mahāmaggato okkamma gumbena vā vatiyā vā paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṃ. Antoaruṇeyeva vuttanayena vattaṃ samādiyitvā ārocetabbaṃ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṃ ṭhānaṃ āgacchati, sace esa taṃ passati, saddaṃ vāssa suṇāti, ārocetabbaṃ. Anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedo ca.

Atha dvādasahatthaṃ upacāraṃ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedo hoti eva, vattabhedo pana natthi. Ārocitakālato paṭṭhāya ca ekaṃ bhikkhuṃ ṭhapetvā sesehi sati karaṇīye gantumpi vaṭṭati. Aruṇe uṭṭhite tassa bhikkhussa santike vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Sace sopi kenaci kammena purearuṇeyeva gacchati, aññaṃ vihārato nikkhantaṃ vā āgantukaṃ vā yaṃ paṭhamaṃ passati, tassa santike ārocetvā vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Ayañca yasmā gaṇassa ārocetvā bhikkhūnañca atthibhāvaṃ sallakkhetvāva vasi, tenassa ūne gaṇe caraṇadoso vā vippavāso vā na hoti. Sace na kañci passati, vihāraṃ gantvā attanā saddhiṃ gatabhikkhūsu ekassa santike nikkhipitabbanti mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana ‘‘yaṃ paṭhamaṃ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ; ayaṃ nikkhittavattassa parihāro’’ti āha.

Evaṃ chārattaṃ mānattaṃ akhaṇḍaṃ caritvā yattha siyā vīsatigaṇo bhikkhusaṅgho, tattha so bhikkhu abbhetabbo. Abbhentehi ca paṭhamaṃ abbhānāraho kātabbo. Ayañhi nikkhittavattattā pakatattaṭṭhāne ṭhito, pakatattassa ca abbhānaṃ kātuṃ na vaṭṭati, tasmā vattaṃ samādāpetabbo. Vatte samādinne abbhānāraho hoti. Tenāpi vattaṃ samādiyitvā ārocetvā abbhānaṃ yācitabbaṃ. Anikkhittavattassa puna vattasamādānakiccaṃ natthi. So hi chārattātikkameneva abbhānāraho hoti, tasmā so abbhetabbo. Tatra yvāyaṃ ‘‘evañca pana, bhikkhave, abbhetabbo’’ti pāḷiyaṃyeva abbhānavidhi vutto, ayañca ekāpattivasena vutto. Sace pana dve tisso sambahulā vā ekavatthukā vā nānāvatthukā vā āpattiyo honti, tāsaṃ vasena kammavācā kātabbā. Evaṃ appaṭicchannamānattaṃ dātabbaṃ. Paṭicchannamānattaṃ pana yasmā paṭicchannāya āpattiyā parivutthaparivāsassa dātabbaṃ hoti, tasmā naṃ parivāsakathāyaṃyeva kathayissāma.

Parivāsakathā

102. ‘‘Tena hi, bhikkhave, saṅgho udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ detū’’tiādinā nayena pāḷiyaṃ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṃ. Tassa yasmā āgatāgataṭṭhāne vinicchayo vuccamāno pāḷi viya ativitthāraṃ āpajjati, na ca sakkā hoti sukhena pariggahetuṃ, tasmā naṃ samodhānetvā idheva dassayissāma.

Ayañhi idha adhippeto parivāso nāma – paṭicchannaparivāso, suddhantaparivāso, samodhānaparivāsoti tividho hoti. Tattha paṭicchannaparivāso tāva yathāpaṭicchannāya āpattiyā dātabbo. Kassaci hi ekāhapaṭicchannā āpatti hoti yathā ayaṃ udāyittherassa, kassaci dvīhādipaṭicchannā yathā parato āgatā udāyittherasseva, kassaci ekā āpatti hoti yathā ayaṃ, kassaci dve tisso tatuttari vā yathā parato āgatā, tasmā paṭicchannaparivāsaṃ dentena paṭhamaṃ tāva

paṭicchannabhāvo jānitabbo.

Ayañhi āpatti nāma dasahākārehi paṭicchannā hoti. Tatthāyaṃ mātikā – āpatti ca hoti āpattisaññī ca, pakatatto ca hoti pakatattasaññī ca, anantarāyiko ca hoti anantarāyikasaññī ca, pahu ca hoti pahusaññī ca, chādetukāmo ca hoti chādeti cāti.

Tattha **āpatti ca hoti āpattisaññī cā**ti yaṃ āpanno, sā āpattiyeva hoti. Sopi ca tattha āpattisaññīyeva. Iti jānanto chādeti, channāva hoti. Atha panāyaṃ tattha anāpattisaññī, acchannā hoti, anāpatti pana āpattisaññāyapi anāpattisaññāyapi chādentenāpi acchāditāva hoti. Lahukaṃ vā garukāti garukaṃ vā lahukāti chādeti, alajjipakkhe tiṭṭhati, āpatti pana acchannā hoti. Garukaṃ lahukāti maññamāno deseti, neva desitā hoti, na channā. Garukaṃ garukāti ñatvā chādeti, channā hoti. Garukalahukabhāvaṃ na jānāti, āpattiṃ chādemīti chādeti, channāva hoti.

Pakatattoti tividhaṃ ukkhepanīyakammaṃ akato – so ce pakatattasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Atha ‘‘mayhaṃ saṅghena kammaṃ kata’’nti apakatattasaññī hutvā chādeti, acchannā hoti. Apakatattena pakatattasaññinā vā apakatattasaññinā vā chāditāpi acchannāva hoti. Vuttampi cetaṃ –

‘‘Āpajjati garukaṃ sāvasesaṃ,
Chādeti anādariyaṃ paṭicca;
Na bhikkhunī no ca phuseyya vajjaṃ,
Pañhā mesā kusalehi cintitā’’ti. (pari. 481);

Ayañhi pañho ukkhittakena kathito.

Anantarāyikoti yassa dasasu antarāyesu ekopi natthi, so ce anantarāyikasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Sacepi so bhīrukajātikatāya andhakāre amanussacaṇḍamigabhayena antarāyikasaññī hutvā chādeti, acchannāva hoti. Yassa hi pabbatavihāre vasantassa kandaraṃ vā nadiṃ vā atikkamitvā ārocetabbaṃ hoti, antarāmagge ca caṇḍavāḷaamanussādibhayaṃ atthi, magge ajagarā nipajjanti, nadī pūrā hoti, ekasmiṃ pana satiyeva antarāye antarāyikasaññī hutvā chādeti, acchannāva hoti. Antarāyikassa pana antarāyikasaññāya vā anantarāyikasaññāya vā chādayato acchannāva hoti.

Pahūti yo sakkoti bhikkhuno santikaṃ gantuñceva ārocetuñca; so ce pahusaññī hutvā chādeti, channā hoti. Sacassa mukhe appamattako gaṇḍo vā hoti, hanukavāto vā vijjhati, danto vā rujjati, bhikkhā vā mandā laddhā hoti, tāvatakena pana neva vattuṃ na sakkoti na gantuṃ; apica kho na sakkomīti saññī hoti, ayaṃ pahu hutvā appahusaññī nāma. Iminā chāditāpi acchāditā. Appahunā pana vattuṃ vā gantuṃ vā asamatthena pahusaññinā vā appahusaññinā vā chāditā hotu, acchāditāva.

Chādetukāmo ca hoti chādeti cāti idaṃ uttānatthameva. Sace pana chādessāmīti dhuranikkhepaṃ katvā purebhatte vā pacchābhatte vā paṭhamayāmādīsu vā lajjidhammaṃ okkamitvā antoaruṇeyeva āroceti, ayaṃ chādetukāmo na chādeti nāma.

Yassa pana abhikkhuke ṭhāne vasantassa āpattiṃ āpajjitvā sabhāgassa bhikkhuno āgamanaṃ āgamentassa sabhāgasantikaṃ vā gacchantassa addhamāsopi māsopi atikkamati, ayaṃ na chādetukāmo chādeti nāma, ayampi acchannāva hoti.

Yo pana āpannamattova aggiṃ akkantapuriso viya sahasā apakkamitvā sabhāgaṭṭhānaṃ gantvā āvi karoti, ayaṃ na chādetukāmova na chādeti nāma. Sace pana sabhāgaṃ disvāpi ‘‘ayaṃ me upajjhāyo vā ācariyo vā’’ti lajjāya nāroceti, channāva hoti āpatti. Upajjhāyādibhāvo hi idha appamāṇaṃ averisabhāgamattameva pamāṇaṃ, tasmā averisabhāgassa santike ārocetabbā.

Yo pana visabhāgo hoti sutvā pakāsetukāmo, evarūpassa upajjhāyassāpi santike na ārocetabbā. Tattha purebhattaṃ vā āpattiṃ āpanno hotu pacchābhattaṃ vā, divā vā rattiṃ vā yāva aruṇaṃ na uggacchati tāva ārocetabbaṃ. Uddhaste aruṇe paṭicchannā hoti, paṭicchādanapaccayā ca dukkaṭaṃ āpajjati. Sabhāgasaṅghādisesaṃ āpannassa pana santike āvi kātuṃ na vaṭṭati. Sace āvi karoti, āpatti āvikatā hoti, dukkaṭā pana na muccati, tasmā suddhassa santike āvikātabbā. Āvikaronto ca ‘‘tuyhaṃ santike ekaṃ āpattiṃ āvikaromī’’ti vā ‘‘ācikkhāmī’’ti vā ‘‘ārocemī’’ti vā ‘‘mama ekaṃ āpattiṃ āpannabhāvaṃ jānāhī’’ti vā vadatu, ‘‘ekaṃ garukāpattiṃ āvikaromī’’tiādinā vā nayena vadatu, sabbehipi ākārehi appaṭicchannāva hotīti kurundiyaṃ vuttaṃ. Sace pana lahukāpattiṃ āvikaromītiādinā nayena vadati, paṭicchannā hoti, vatthuṃ āroceti, āpattiṃ āroceti, ubhayaṃ āroceti, tividhenāpi ārocitāva hoti. Iti imāni dasa kāraṇāni upalakkhetvā paṭicchannaparivāsaṃ dentena paṭhamameva paṭicchannabhāvo jānitabbo.

Tato paṭicchannadivase ca āpattiyo ca sallakkhetvā sace ekāhapaṭicchannā hoti – ‘‘ahaṃ, bhante, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ ekāhapaṭicchanna’’nti evaṃ yācāpetvā idha vuttanayeneva kammavācaṃ vatvā parivāso dātabbo. Atha dvīhatīhādipaṭicchannā hoti, dvīhapaṭicchannaṃ tīhapaṭicchannaṃ catūhapaṭicchannaṃ pañcāhapaṭicchannaṃ chāhapaṭicchannaṃ sattāhapaṭicchannaṃ aṭṭhāhapaṭicchannaṃ navāhapaṭicchannaṃ dasāhapaṭicchannaṃ ekādasāhapaṭicchannaṃ dvādasāhapaacchannaṃ terasāhapaṭicchannaṃ cuddasāhapaṭicchannanti evaṃ yāva cuddasa divasāni divasavasena yojanā kātabbā. Pañcadasa divasāni paṭicchannāya pakkhapaṭicchannanti vatvā yojanā kātabbā. Tato yāva ekūnatiṃsatimo divaso, tāva atirekapakkhapaṭicchannanti.

Tato māsapaṭicchannaṃ atirekamāsapaṭicchannaṃ dvemāsapaṭicchannaṃ atirekadvemāsapaṭicchannaṃ temāsapaṭicchannaṃ atirekatemāsapaṭicchannaṃ catumāsapaṭicchannaṃ atirekacatumāsapaṭicchannaṃ pañcamāsapaṭicchannaṃ atirekapañcamāsapaṭicchannaṃ chamāsapaṭicchannaṃ atirekachamāsapaṭicchannaṃ sattamāsapaṭicchannaṃ atirekasattamāsapaṭicchannaṃ aṭṭhamāsapaṭicchannaṃ atirekaaṭṭhamāsapaṭicchannaṃ navamāsapaṭicchannaṃ atirekanavamāsapaṭicchannaṃ dasamāsapaṭicchannaṃ atirekadasamāsapaṭicchannaṃ ekādasamāsapaṭicchannaṃ atirekaekādasamāsapaṭicchannanti evaṃ yojanā kātabbā. Saṃvacchare paripuṇṇe ekasaṃvaccharapaṭicchannanti. Tato paraṃ atirekaekasaṃvacchara… dvesaṃvacchara… atirekadvesaṃvacchara… tisaṃvacchara… atiraketisaṃvacchara… catusaṃvacchara… atirekacatusaṃvacchara… pañcasaṃvacchara… atirekapañcasaṃvaccharapaṭicchannanti evaṃ yāva saṭṭhisaṃvacchara… atirekasaṭṭhisaṃvaccharapaṭicchannanti vā tato vā bhiyyopi vatvā yojanā kātabbā.

Sace pana dve tisso tatuttari vā āpattiyo honti, yathā idha ekaṃ āpattinti vuttaṃ; evaṃ dve āpattiyo tisso āpattiyoti vattabbaṃ. Tato paraṃ pana sataṃ vā hotu sahassaṃ vā, sambahulāti vattuṃ vaṭṭati. Nānāvatthukāsupi ‘‘ahaṃ, bhante, sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ – ekaṃ sukkavissaṭṭhiṃ, ekaṃ kāyasaṃsaggaṃ, ekaṃ duṭṭhullavācaṃ, ekaṃ attakāmaṃ, ekaṃ sañcarittaṃ, ekāhapaṭicchannāyo’’ti evaṃ gaṇanavasena vā ‘‘ahaṃ, bhante, sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ nānāvatthukāyo ekāhapaṭicchannāyo’’ti evaṃ vatthukittanavasena vā, ‘‘ahaṃ, bhante, sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ ekāhapaṭicchannāyo’’ti evaṃ nāmamattavasena vā yojanā kātabbā.

Tattha nāmaṃ duvidhaṃ – sajātisādhāraṇañca sabbasādhāraṇañca. Tattha saṅghādisesoti sajātisādhāraṇaṃ, āpattīti sabbasādhāraṇaṃ; tasmā ‘‘sambahulā āpattiyo āpajjiṃ ekāhapaṭicchannāyo’’ti evaṃ sabbasādhāraṇanāmavasenapi vattuṃ vaṭṭati. Idañhi sabbampi parivāsādikaṃ vinayakammaṃ vatthuvasena gottavasena nāmavasena āpattivasena ca kātuṃ vaṭṭatiyeva.

Tattha ‘‘sukkavissaṭṭhī’’ti vatthu ceva gottañca. ‘‘Saṅghādiseso’’ti nāmañceva āpatti ca. ‘‘Kāyasaṃsaggo’’ti vatthu ceva gottañca. ‘‘Saṅghādiseso’’ti nāmañceva āpatti ca, tattha ‘‘sukkavissaṭṭhiṃ kāyasaṃsagga’’ntiādinā vacanenāpi ‘‘nānāvatthukāyo’’ti vacanenāpi vatthu ceva gottañca gahitaṃ hoti. ‘‘Saṅghādiseso’’ti vacanenāpi ‘‘āpattiyo’’ti vacanenāpi nāmañceva āpatti ca gahitā hoti. Idha pana ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ ‘‘sukkavissaṭṭhi’’nti nāmampi vatthugottānipi gahitāneva. Yathā ca idha ‘‘ayaṃ udāyi bhikkhū’’ti vuttaṃ; evaṃ yo yo āpanno hoti, tassa tassa nāmaṃ gahetvā ‘‘ayaṃ itthannāmo bhikkhū’’ti kammavācā kātabbā.

Kammavācāpariyosāne ca tena bhikkhunā māḷakasīmāyameva ‘‘parivāsaṃ samādiyāmi, vattaṃ samādiyāmī’’ti vuttanayeneva vattaṃ samādātabbaṃ. Samādiyitvā tattheva saṅghassa ārocetabbaṃ, ārocentena ca evaṃ ārocetabbaṃ –

> ‘‘Ahaṃ, bhante, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ ekāhapaṭicchannaṃ, sohaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ yāciṃ, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ adāsi, sohaṃ parivasāmi – ‘vedayāmahaṃ, bhante, vedayatī’ti maṃ saṅgho dhāretū’’ti.

Imañca panatthaṃ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya ārocetuṃ vaṭṭatiyeva. Ārocetvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva saṅghamajjhe nikkhipitabbaṃ. Māḷakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassāpi santike nikkhipituṃ vaṭṭati. Māḷakato nikkhamitvā satiṃ paṭilabhantena sahagacchantassa santike nikkhipitabbaṃ. Sace sopi pakkanto, aññassa yassa māḷake nārocitaṃ, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Ārocentena ca avasāne ‘‘vedayatīti maṃ āyasmā dhāretū’’ti vattabbaṃ. Dvinnaṃ ārocentena ‘‘āyasmantā dhārentū’’ti, tiṇṇaṃ ārocentena ‘‘āyasmanto dhārentū’’ti vattabbaṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṃ anikkhipitvā vihāreyeva rattipariggaho kātabbo. Atha na sakkā sodhetuṃ, vuttanayeneva vattaṃ nikkhipitvā paccūsasamaye ekena bhikkhunā saddhiṃ mānattavaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva upacārasīmaṃ atikkamitvā mahāmaggā okkamma paṭicchanne ṭhāne nisīditvā antoaruṇeyeva vuttanayeneva vattaṃ samādiyitvā tassa bhikkhuno parivāso ārocetabbo. Ārocentena sace navakataro hoti, ‘‘āvuso’’ti vattabbaṃ. Sace vuḍḍhataro, ‘‘bhante’’ti vattabbaṃ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṃ ṭhānaṃ āgacchati, sace esa taṃ passati, saddaṃ vāssa suṇāti, ārocetabbaṃ; anārocentassa ratticchedo ceva

vattabhedo ca. Atha dvādasahatthaṃ upacāraṃ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedoyeva hoti, vattabhedo pana natthi.

Uggate aruṇe vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Sace so bhikkhu kenacideva karaṇīyena pakkanto hoti, yaṃ aññaṃ sabbapaṭhamaṃ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Sace pana kañci na passati, vihāraṃ gantvā attanā saddhiṃ gatabhikkhussa santike nikkhipitabbanti mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana ''yaṃ paṭhamaṃ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ, ayaṃ nikkhittavattassa parihāro''ti āha.

Evaṃ yattakāni divasāni āpatti paṭicchannā hoti, tattakāni tato adhikatarāni vā kukkuccavinodanatthāya parivasitvā saṅghaṃ upasaṅkamitvā vattaṃ samādiyitvā mānattaṃ yācitabbaṃ. Ayañhi vatte samādinne eva mānattāraho hoti nikkhittavattena parivutthattā. Anikkhittavattassa pana puna samādānakiccaṃ natthi, so hi paṭicchannadivasātikkameneva mānattāraho hoti, tasmā tassa mānattaṃ dātabbameva. Idaṃ paṭicchannamānattaṃ nāma. Taṃ dentena sace ekāpatti hoti, pāḷiyaṃ vuttanayeneva dātabbaṃ. Atha dve vā tisso vā ''sohaṃ parivutthaparivāso saṅghaṃ dvinnaṃ āpattīnaṃ tissannaṃ āpattīnaṃ ekāhapaṭicchannānaṃ chārattaṃ mānattaṃ yācāmī''ti parivāse vuttanayeneva āpattiyo ca divase ca sallakkhetvā yojanā kātabbā.

Appaṭicchannāpattiṃ paṭicchannāpattiyā samodhānetvāpi dātuṃ vaṭṭati. Kathaṃ? Paṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ vasitvā –

> ''Ahaṃ, bhante, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ ekāhapaṭicchannaṃ, sohaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ yāciṃ, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ adāsi, sohaṃ parivutthaparivāso. Ahaṃ, bhante, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhiṃ appaṭicchannaṃ. Sohaṃ, bhante, saṅghaṃ tāsaṃ āpattīnaṃ sañcetanikānaṃ sukkavissaṭṭhīnaṃ paṭicchannāya ca appaṭicchannāya ca chārattaṃ mānattaṃ yācāmī''ti.

Athassa tadanurūpaṃ kammavācaṃ katvā mānattaṃ dātabbaṃ. Sace paṭicchannā dve, appaṭicchannā ekā ''paṭicchannānañca appaṭicchannāya cā''ti vattabbaṃ. Atha paṭicchannā ekā, appaṭicchannā dve, ''paṭicchannāya ca appaṭicchannānañcā''ti vattabbaṃ. Sace paṭicchannāpi dve, appaṭicchannāpi dve, ''paṭicchannānañca appaṭicchannānañcā''ti vattabbaṃ. Sabbattha anurūpaṃ kammavācaṃ katvā mānattaṃ dātabbaṃ. Ciṇṇamānattassa ca tadanurūpameva kammavācaṃ katvā abbhānaṃ kātabbaṃ. Idha pana ekāpattivasena vuttaṃ. Iti yaṃ paṭicchannāya āpattiyā parivāsāvasāne mānattaṃ diyyati, idaṃ paṭicchannamānattaṃ nāma. Evamettha ekeneva yojanāmukhena paṭicchannaparivāso ca paṭicchannamānattañca vuttanti veditabbaṃ. Pakkhamānattaṃ samodhānamānattañca avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāma.

Suddhantaparivāso samodhānaparivāsoti hi dve parivāsā avasesā. Tattha **''suddhantaparivāso''** nāma parato adhammikamānattacārāvasāne ''tena kho pana samayena aññataro bhikkhu sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpanno hoti, āpattipariyantaṃ na jānāti, rattipariyantaṃ na jānātī''ti imasmiṃ vatthusmiṃ anuññātaparivāso. So duvidho – cūḷasuddhanto, mahāsuddhantoti. Duvidhopi cesa ratticchedaṃ sakalaṃ vā ekaccaṃ vā ajānantassa ca assarantassa ca tattha vematikassa ca dātabbo. Āpattipariyantaṃ pana ettakā ahaṃ āpattiyo āpannoti jānātu vā mā vā, akāraṇametaṃ.

Tattha yo upasampadato paṭṭhāya anulomakkamena vā ārocitadivasato paṭṭhāya paṭilomakkamena vā ''asukañca asukañca divasaṃ vā pakkhaṃ vā māsaṃ vā saṃvaccharaṃ vā tava suddhabhāvaṃ jānāsī''ti pucchiyamāno ''āma, bhante, jānāmi, ettakaṃ nāma kālaṃ ahaṃ suddho''ti vadati, tassa dinno suddhantaparivāso **''cūḷasuddhanto''**ti vuccati.

Taṃ gahetvā parivasantena yattakaṃ kālaṃ attano suddhiṃ jānāti, tattakaṃ apanetvā avasesaṃ māsaṃ vā dvemāsaṃ vā parivasitabbaṃ. Sace māsamattaṃ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi parivasanto ca puna aññaṃ māsaṃ sarati, tampi māsaṃ parivasitabbameva. Puna parivāsadānakiccaṃ natthi. Atha dvemāsaṃ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi, parivasanto ca māsamattamevāhaṃ asuddhomhīti sanniṭṭhānaṃ karoti, māsameva parivasitabbaṃ. Puna parivāsadānakiccaṃ natthi. Ayañhi suddhantaparivāso nāma uddhampi ārohati, heṭṭhāpi orohati, idamassa lakkhaṇaṃ. Aññasmiṃ pana āpattivuṭṭhāne idaṃ lakkhaṇaṃ – yo appaṭicchannaṃ āpattiṃ paṭicchannāti vinayakammaṃ karoti, tassa āpatti vuṭṭhāti. Yo paṭicchannaṃ appaṭicchannāti vinayakammaṃ karoti, tassa na vuṭṭhāti. Acirapaṭicchannaṃ cirapaṭicchannāti karontassāpi vuṭṭhāti. Cirapaṭicchannaṃ acirapaṭicchannāti karontassa na vuṭṭhāti. Ekaṃ āpattiṃ āpajjitvā sambahulāti karontassāpi vuṭṭhāti, ekaṃ vinā sambahulānaṃ abhāvato. Sambahulā pana āpajjitvā ekaṃ āpajjinti karontassa na vuṭṭhāti.

Yo pana yathāvuttena anulomapaṭilomanayena pucchiyamānopi rattipariyantaṃ na jānāti neva sarati vematiko vā hoti, tassa dinno suddhantaparivāso **''mahāsuddhanto''**ti vuccati. Taṃ gahetvā gahitadivasato paṭṭhāya yāva

upasampadadivaso, tāva rattiyo gaṇetvā parivasitabbaṃ. Ayaṃ uddhaṃ nārohati, heṭṭhā pana orohati. Tasmā sace parivasanto rattiparicchede sanniṭṭhānaṃ karoti, māso vā saṃvaccharo vā mayhaṃ āpannassāti māsaṃ vā saṃvaccharaṃ vā parivasitabbaṃ. Parivāsayācanadānalakkhaṇaṃ panettha parato pāḷiyaṃ āgatanayeneva veditabbaṃ. Kammavācāpariyosāne vattasamādānamānattaabbhānāni vuttanayāneva. Ayaṃ suddhantaparivāso nāma.

''Samodhānaparivāso'' nāma tividho hoti – odhānasamodhāno, agghasamodhāno, missakasamodhānoti. Tattha **''odhānasamodhāno''** nāma – antarāpattiṃ āpajjitvā paṭicchādentassa parivutthadivase odhunitvā makkhetvā purimāya āpattiyā mūladivasaparicchede pacchā āpannaṃ āpattiṃ samodahitvā dātabbaparivāso vuccati. So parato ''tena hi bhikkhave saṅgho udāyiṃ bhikkhuṃ antarā ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā pañcāhapaṭicchannāya mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṃ detū''ti ito paṭṭhāya vitthārato pāḷiyaṃyeva āgato.

Ayaṃ panettha vinicchayo – yo paṭicchannāya āpattiyā parivāsaṃ gahetvā parivasanto vā mānattāraho vā mānattaṃ caranto vā abbhānāraho vā aññaṃ āpattiṃ āpajjitvā purimāya āpattiyā samā vā ūnatarā vā rattiyo paṭicchādeti, tassa mūlāyapaṭikassanena te parivutthadivase ca mānattaciṇṇadivase ca sabbe odhunitvā adivase katvā pacchā āpannāpattiṃ mūlāpattiyaṃ samodhāya parivāso dātabbo. Tena sace mūlāpatti pakkhapaṭicchannā, antarāpatti ūnakapakkhapaṭicchannā, puna pakkhameva parivāso parivasitabbo. Athāpi antarāpatti pakkhapaṭicchannāva pakkhameva parivasitabbaṃ. Etenupāyena yāva saṭṭhivassapaṭicchannā mūlāpatti, tāva vinicchayo veditabbo. Saṭṭhivassāni parivasitvā mānattāraho hutvāpi hi ekadivasaṃ antarāpattiṃ paṭicchādetvā punapi saṭṭhivassāni parivāsāraho hoti.

Sace pana antarāpatti mūlāpattito atirekapaṭicchannā hoti, tattha ''kiṃ kātabba''nti vutte mahāsumatthero āha – ''atekiccho ayaṃ puggalo, atekiccho nāma āvikārāpetvā vissajjetabbo''ti. Mahāpadumatthero panāha – ''kasmā atekiccho nāma, nanu ayaṃ samuccayakkhandhako nāma buddhānaṃ ṭhitakālasadiso, āpatti nāma paṭicchannā vā hotu appaṭicchannā vā samakaūnataraatirekapaṭicchannā vā vinayadharassa kammavācaṃ yojetuṃ samatthabhāvoyevettha pamāṇaṃ, tasmā yā atirekapaṭicchannā hoti, taṃ mūlāpattiṃ katvā tattha itaraṃ samodhāya parivāso dātabbo''ti. Ayaṃ ''odhānasamodhāno'' nāma.

''Agghasamodhāno'' nāma sambahulāsu āpattīsu yā ekā vā dve vā tisso vā sambahulā vā āpattiyo sabbacirapaṭicchannāyo, tāsaṃ agghena samodhāya tāsaṃ rattiparicchedavasena avasesānaṃ ūnatarapaṭicchannānaṃ āpattīnaṃ parivāso diyyati. Ayaṃ vuccati agghasamodhāno. Sopi parato ''tena kho pana samayena aññataro bhikkhu sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpanno hoti, ekā āpatti ekāhapaṭicchannā ekā āpatti dvīhapaṭicchannā''tiādinā nayena pāḷiyaṃ āgatoyeva.

Yassa pana sataṃ āpattiyo dasāhapaṭicchannā, aparampi sataṃ āpattiyo dasāhapaṭicchannāti evaṃ dasakkhattuṃ katvā āpattisahassaṃ divasasatapaṭicchannaṃ hoti, tena kiṃ kātabbanti? Sabbaṃ samodahitvā dasa divase parivasitabbaṃ. Evaṃ ekeneva dasāhena divasasatampi parivasitameva hoti. Vuttampi cetaṃ –

> ''Dasasataṃ rattisataṃ, āpattiyo chādayitvāna;
> Dasa rattiyo vasitvāna, mucceyya pārivāsiko''ti. (pari. 477);

Ayaṃ agghasamodhāno nāma.

''Missakasamodhāno'' nāma – yo nānāvatthukā āpattiyo ekato katvā diyyati. Tatrāyaṃ nayo –

> ''Ahaṃ, bhante, sambahulā saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ ekaṃ sukkavissaṭṭhiṃ, ekaṃ kāyasaṃsaggaṃ, ekaṃ duṭṭhullavācaṃ, ekaṃ attakāmaṃ, ekaṃ sañcarittaṃ, ekaṃ kuṭikāraṃ, ekaṃ vihārakāraṃ, ekaṃ duṭṭhadosaṃ, ekaṃ aññabhāgiyaṃ, ekaṃ saṅghabhedaṃ, ekaṃ bhedānuvattakaṃ, ekaṃ dubbacaṃ, ekaṃ kuladūsakaṃ, sohaṃ, bhante, saṅghaṃ tāsaṃ āpattīnaṃ samodhānaparivāsaṃ yācāmī''ti –

Tikkhattuṃ yācāpetvā tadanurūpāya kammavācāya parivāso dātabbo.

Ettha ca saṅghādisesā āpattiyo āpajjiṃ nānāvatthukāyotipi saṅghādisesā āpattiyo āpajjintipi evaṃ pubbe vuttanayena vatthuvasenapi gottavasenapi nāmavasenapi āpattivasenapi yojetvā kammavācaṃ kātuṃ vaṭṭatiyevāti ayaṃ missakasamodhāno. Sabbaparivāsakammavācāvasāne pana nikkhittānikkhittavattādikathā purimanayeneva veditabbāti.

Parivāsakathā niṭṭhitā.

Idāni yaṃ vuttaṃ ''pakkhamānattañca samodhānamānattañca avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāmā''ti,

tassokāso sampatto, tasmā vuccati – ‘‘**pakkhamānatta**’’nti bhikkhuniyā dātabbamānattaṃ. Taṃ pana paṭicchannāyapi appaṭicchannāyapi āpattiyā aḍḍhamāsameva dātabbaṃ. Vuttañhetaṃ – ‘‘garudhammaṃ ajjhāpannāya bhikkhuniyā ubhatosaṅghe pakkhamānattaṃ caritabba’’nti (cūḷava. 403). Taṃ pana bhikkhunīhi attano sīmaṃ sodhetvā vihārasīmāya vā vihārasīmaṃ sodhetuṃ asakkontīhi khaṇḍasīmāya vā sabbantimena paricchedena catuvaggagaṇaṃ sannipātāpetvā dātabbaṃ. Sace ekā āpatti hoti ekissā vasena, sace dve vā tisso vā sambahulā vā ekavatthukā vā nānāvatthukā vā tāsaṃ tāsaṃ vasena vatthugottanāmaāpattīsu yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ ādāya yojanā kātabbā.

Tatridaṃ ekāpattivasena mukhamattadassanaṃ, tāya āpannāya bhikkhuniyā bhikkhunisaṅghaṃ upasaṅkamitvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā vuḍḍhānaṃ bhikkhunīnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā evamassa vacanīyo – ‘‘ahaṃ, ayye, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ gāmantaraṃ, sāhaṃ, ayye, ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yācāmī’’ti.

Evaṃ tikkhattuṃ yācāpetvā byattāya bhikkhuniyā paṭibalāya saṅgho ñāpetabbo –

> ‘‘Suṇātu me ayye saṅgho, ayaṃ itthannāmā bhikkhunī ekaṃ āpattiṃ āpajji gāmantaraṃ, sā saṅghaṃ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yācati, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho itthannāmāya bhikkhuniyā ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ dadeyya, esā ñatti.
>
> ‘‘Suṇātu me ayye saṅgho, ayaṃ…pe… dutiyampi… tatiyampi etamatthaṃ vadāmi. Suṇātu me ayye saṅgho…pe… deti… dinnaṃ saṅghena itthannāmāya bhikkhuniyā ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ, khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī; evametaṃ dhārayāmī’’ti.

Kammavācāpariyosāne vattaṃ samādiyitvā bhikkhumānattakathāya vuttanayeneva saṅghassa ārocetvā nikkhittavattaṃ vasitukāmāya tattheva saṅghamajjhe vā pakkantāsu bhikkhunīsu ekabhikkhuniyā vā dutiyikāya vā santike vuttanayeneva nikkhipitabbaṃ. Aññissā pana āgantukāya santike ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatatattaṭṭhāne tiṭṭhati. Puna samādiyitvā aruṇaṃ uṭṭhāpentiyā pana bhikkhunīnaṃyeva santike vasituṃ na labhati. ‘‘Ubhatosaṅghe pakkhamānattaṃ caritabba’’nti hi vuttaṃ. Tasmā assā ācariyupajjhāyāhi vihāraṃ gantvā saṅgāhakapakkhe ṭhito eko mahāthero vā dhammakathiko vā bhikkhu vattabbo – ‘‘ekissā bhikkhuniyā vinayakammaṃ kattabbamatthi, tatra no ayyā, cattāro bhikkhū pesethā’’ti. Saṅgahaṃ akātuṃ na labbhati, pesessāmīti vattabbaṃ. Catūhi pakatattabhikkhunīhi mānattacāriniṃ bhikkhuniṃ gahetvā antoaruṇeyeva nikkhamitvā gāmūpacārato dve leḍḍupāte atikkamitvā maggā okkamma gumbavatiādīhi paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṃ. Vihārūpacāratopi dve leḍḍupātā atikkamitabbā catūhi pakatattabhikkhūhipi tattha gantabbaṃ. Gantvā pana bhikkhunīhi saddhiṃ na ekaṭṭhāne nisīditabbaṃ, paṭikkamitvā avidūraṭṭhāne nisīditabbaṃ. Kurundimahāpaccarīsu pana ‘‘bhikkhunīhipi byattaṃ ekaṃ vā dve vā upāsikāyo bhikkhūhipi ekaṃ vā dve vā upāsake attarakkhaṇatthāya gahetvā gantabba’’nti vuttaṃ. Kurundiyaṃyeva ca bhikkhunupassayassa ca vihārassa ca upacāraṃ muñcituṃ vaṭṭatī’’ti vuttaṃ, gāmassāti na vuttaṃ.

Evaṃ nisinnesu pana bhikkhūsu ca bhikkhunīsu ca tāya bhikkhuniyā ‘‘mānattaṃ samādiyāmi, vattaṃ samādiyāmī’’ti vattaṃ samādiyitvā bhikkhunīsaṅghassa tāva evaṃ ārocetabbaṃ –

> ‘‘Ahaṃ, ayye, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ gāmantaraṃ, sāhaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yāciṃ, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ adāsi, sāhaṃ pakkhamānattaṃ carāmi, ‘vedayāmahaṃ, ayye, vedayatī’ti maṃ saṅgho dhāretū’’ti.

Tato bhikkhusaṅghassa santikaṃ gantvā evaṃ ārocetabbaṃ – ‘‘ahaṃ, ayyā, ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ …pe… vedayāmahaṃ, ayyā, vedayatīti maṃ saṅgho dhāretū’’ti. Idhāpi yāya kāyaci bhāsāya ārocetuṃ vaṭṭati.

Ārocetvā ca bhikkhunisaṅghasseva santike nisīditabbaṃ, ārocitakālato paṭṭhāya bhikkhūnaṃ gantuṃ vaṭṭati. Sace sāsaṅkaṃ hoti, bhikkhuniyo tattheva ṭhānaṃ paccāsīsanti, ṭhātabbaṃ. Sace añño bhikkhu vā bhikkhunī vā taṃ ṭhānaṃ eti, passantiyā ārocetabbaṃ. No ce āroceti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭañca. Sace ajānantiyā eva upacāraṃ okkamitvā gacchati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Sace bhikkhuniyo upajjhāyādīnaṃ vattakaraṇatthaṃ pageva gantukāmā honti, rattivippavāsagaṇaohīyanagāmantarāpattirakkhaṇatthaṃ ekaṃ bhikkhuniṃ ṭhapetvā gantabbaṃ. Tāya aruṇe uṭṭhite tassā santike vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Etenupāyena akhaṇḍā pañcadasa rattiyo mānattaṃ caritabbaṃ.

Anikkhittavattāya pana pārivāsikakkhandhake vuttanayeneva sammā vattitabbaṃ. Ayaṃ pana viseso – ‘‘āgantukassa ārocetabba’’nti ettha yattakā purebhattaṃ vā pacchābhattaṃ vā taṃ gāmaṃ bhikkhū vā bhikkhuniyo vā āgacchanti, sabbesaṃ ārocetabbaṃ. Anārocentiyā ratticchedo ca vattabhedadukkaṭañca. Sacepi rattiṃ koci bhikkhu taṃ gāmūpacāraṃ okkamitvā gacchati, ratticchedo hotiyeva, ajānanapaccayā pana vattabhedato muccati. Kurundiādīsu pana anikkhittavattabhikkhūnaṃ vuttanayeneva kathetabbanti vuttaṃ. Taṃ pārivāsikavattādīnaṃ upacārasīmāya

paricchinnattā yuttataraṃ dissati. Uposathe ārocetabbaṃ, pavāraṇāya ārocetabbaṃ, catunnaṃ bhikkhūnañca bhikkhunīnañca devasikaṃ ārocetabbaṃ. Sace bhikkhūnaṃ tasmiṃ gāme bhikkhācāro sampajjati, tattheva gantabbaṃ. No ce sampajjati, aññatra caritvāpi tatra āgantvā attānaṃ dassetvā gantabbaṃ. Bahigāme vā saṅketaṭṭhānaṃ kātabbaṃ – ''asukasmiṃ nāma ṭhāne amhe passissasī''ti. Tāya saṅketaṭṭhānaṃ gantvā ārocetabbaṃ. Saṅketaṭṭhāne adisvā vihāraṃ gantvā ārocetabbaṃ. Vihāre sabbabhikkhūnaṃ ārocetabbaṃ. Sace sabbesaṃ sakkā na hoti ārocetuṃ, bahiupacārasīmāya ṭhatvā bhikkhuniyo pesetabbā. Tāhi ānītānaṃ catunnaṃ bhikkhūnaṃ ārocetabbaṃ. Sace vihāro dūro hoti sāsaṅko, upāsake ca upāsikāyo ca gahetvā gantabbaṃ. Sace pana ayaṃ ekā vasati, rattivippavāsaṃ āpajjati, tasmāssā ekā pakatattā bhikkhunī sammannitvā dātabbā ekacchanne vasanatthāya.

Evaṃ akhaṇḍaṃ mānattaṃ caritvā vīsatigaṇe bhikkhunisaṅghe vuttanayeneva abbhānaṃ kātabbaṃ. Sace mānattaṃ caramānā antarāpattiṃ āpajjati, mūlāya paṭikassitvā tassā āpattiyā mānattaṃ dātabbanti kurundiyaṃ vuttaṃ. Idaṃ ''pakkhamānattaṃ'' nāma.

''Samodhānamānattaṃ'' pana tividhaṃ hoti – odhānasamodhānaṃ, agghasamodhānaṃ, missakasamodhānanti. Tattha yadetaṃ parato udāyittherassa pañcāhapaṭicchannāya āpattiyā parivāsaṃ parivasantassa parivāse ca mānattārahaṭṭhāne ca antarāpattiṃ āpajjitvā mūlāyapaṭikassitassa ''tena hi, bhikkhave, saṅgho udāyissa bhikkhuno tissannaṃ āpattīnaṃ chārattaṃ mānattaṃ detū''ti mānattaṃ anuññātaṃ, idaṃ **''odhānasamodhānaṃ''** nāma. Idañhi punappunaṃ mūlāyapaṭikassanena parivutthadivase odhunitvā purimāpattīhi saddhiṃ samodhāya dinnaṃ, tasmā odhānasamodhānanti vuccati. Kurundiyaṃ pana ''samodhānaparivāsaṃ vutthassa dātabbaṃ mānattaṃ samodhānamānatta''nti vuttaṃ. Tampi tena pariyāyena yujjati.

Agghasamodhānaṃ pana **missakasamodhānañca** agghasamodhānamissakasamodhānaparivāsāvasāne dātabbamānattameva vuccati, taṃ parivāsakammavācānusārena yojetvā dātabbaṃ. Ettāvatā yaṃ vuttaṃ ''tena hi, bhikkhave, saṅgho udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ detūtiādinā nayena pāḷiyaṃ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṃ, tassa yasmā āgatāgataṭhāne vinicchayo vuccamāno pāḷi viya atiwitthāraṃ āpajjati, na ca sakkā hoti sukhena pariggahetuṃ, tasmā naṃ samodhānetvā idheva dassessāmā''ti, tadidaṃ atthato sampāditaṃ hoti.

Paṭicchannaparivāsakathā

102. Idāni yā tāva ayaṃ paṭicchannāya ekissā āpattiyā vasena pāḷi vuttā, sā uttānatthāva.

108. Tato paraṃ dvīhatīhacatūhapañcāhapaṭicchannānaṃ vasena pāḷiṃ vatvā pañcāhapaṭicchannāya parivāsato paṭṭhāya antarāpatti dassitā. Yasmā pana taṃ āpattiṃ āpanno mūlāyapaṭikassanāraho nāma hoti, tasmāssa tattha mūlāyapaṭikassanaṃ anuññātaṃ. Sace pana nikkhittavatto āpajjati, mūlāyapaṭikassanāraho na hoti. Kasmā? Yasmā na so parivasanto āpanno, pakatattaṭṭhāne ṭhito āpanno, tasmā tassā āpattiyā visuṃ mānattaṃ caritabbaṃ. Sace paṭicchannā hoti parivāsopi vasitabbo. Yañcetaṃ mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitā honti. Iti parivāse antarāpattiṃ dassetvā puna mānattārahassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitāva honti. Tato parivutthaparivāsassa tāsaṃ tissannampi āpattīnaṃ samodhānamānattaṃ dassitaṃ. Tato mānattacārikassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ. Tasmiṃ pana paṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivutthadivasāpi makkhitāva honti. Tato abbhānārahassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ. Tasmimpi kate sabbe te makkhitāva honti. Tato paraṃ sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṃ dassitaṃ. Evaṃ paṭicchannavāre ekāhapaṭicchannādivasena pañca, antarāpattivasena catassoti nava kammavācā dassitā honti.

Paṭicchannaparivāsakathā niṭṭhitā.

Samodhānaparivāsakathā

125. Tato paraṃ pakkhapaṭicchannāya āpattiyā antoparivāsato paṭṭhāya pañcāhapaṭicchannāya antarāpattiyā vasena samodhānaparivāso ca, samodhānamānattañca dassitaṃ. Ettha ca mānattacārikamānattārahakālepi āpannāya āpattiyā mūlāyapaṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivāsaparivutthadivasāpi sabbe makkhitāva honti. Kasmā? Yasmā paṭicchannā antarāpatti. Teneva vuttaṃ – ''mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṃ datvā chārattaṃ mānattaṃ detū''ti. Tato paraṃ sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṃ dassetvā sukkavissaṭṭhivatthu niṭṭhāpitaṃ.

Samodhānaparivāsakathā niṭṭhitā.

Sukkavissaṭṭhikathā ca niṭṭhitā.

Agghasamodhānaparivāsakathā

134. Tato ekāpattimūlakañca āpattivaḍḍhanakañcāti dve naye dassetvā agghasamodhānaparivāso dassito.

Tato sañcicca anārocitāpattivatthuṃ dassetvā sañcicca ajānanaassaraṇavematikabhāvehi anārocitāya āpattiyā pacchā lajjidhamme vā ñāṇasaraṇanibbematikabhāvesu vā uppannesu yaṃ kātabbaṃ, taṃ dassetuṃ ''idha pana bhikkhave''tiādinā nayena pāḷi ṭhapitā. Tato ajānanaassaraṇavematikapaṭicchannānaṃ appaṭicchannabhāvaṃ dassetuṃ tatheva pāḷi ṭhapitā.

Agghasamodhānaparivāsakathā niṭṭhitā.

Dvemāsaparivāsakathā

138. Tato dvinnaṃ āpattīnaṃ dvemāsapaṭicchannānaṃ ekamāsaparivāsayācanavatthuṃ dassetvā asañcicca ajānanaassaraṇavematikabhāvehi anārocite itarasmiṃ māse pacchā lajjidhammādīsu uppannesu yaṃ kātabbaṃ, taṃ dassetuṃ ajānanaassaraṇavematikapaṭicchannassa ca āpannabhāvaṃ dassetuṃ purimanayeneva pāḷi ṭhapitā.

Dvemāsaparivāsakathā niṭṭhitā.

Suddhantaparivāsādikathā

156. Tato ''āpattipariyantaṃ na jānāti, rattipariyantaṃ na jānātī''tiādinā nayena suddhantaparivāso dassito.

160. Tato paraṃ pārivāsikaṃ ādiṃ katvā vibbhamitvā punaupasampannādīsu paṭipattidassanatthaṃ pāḷi ṭhapitā.

165. Tattha **''antarā sambahulā āpattiyo āpajjati parimāṇā appaṭicchannāyo''**tiādīsu āpattiparicchedavasena parimāṇāyo ceva appaṭicchannāyo cāti attho.

166. **Pacchimasmiṃ āpattikkhandhe**ti ekova so āpattikkhandho, pacchā chāditattā pana ''pacchimasmiṃ āpattikkhandhe''ti vuttaṃ. **Purimasmi**nti etthāpi eseva nayo.

180. **Vavatthitā sambhinnā**ti sabhāgavisabhāgānamevetaṃ pariyāyavacanaṃ.

Suddhantaparivāsādikathā niṭṭhitā.

Dvebhikkhuvāraekādasakādikathā

181. Tato paraṃ yo paṭicchādeti, tasmiṃ paṭipattidassanatthaṃ **''dve bhikkhū''**tiādi vuttaṃ. Tattha **missaka**nti thullaccayādīhi missakaṃ. **Suddhaka**nti saṅghādisesaṃ vinā lahukāpattikkhandhameva.

184. Tato paraṃ avisuddhavisuddhabhāvadassanatthaṃ **''idha pana, bhikkhave, bhikkhu sambahulā saṅghādisesā''**tiādi vuttaṃ. Tattha byañjanato vā adhippāyato vā anuttānaṃ nāma kiñci natthi, tasmā tañca ito pubbe avuttañca sabbaṃ pāḷianusāreneva veditabbanti.

Dvebhikkhuvāraekādasakādikathā niṭṭhitā.

Samuccayakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Samathakkhandhakaṃ

Sammukhāvinayakathā

186-187. Samathakkhandhake – ''adhammavādī puggalo''tiādīni cha mātikāpadāni nikkhipitvā ''adhammavādī puggalo dhammavādiṃ puggalaṃ saññāpetī''tiādinā nayena vitthāro vutto. Tattha **saññāpetī**ti kāraṇapatirūpakāni vatvā paritosetvā jānāpeti. **Nijjhāpetī**ti yathā so taṃ atthaṃ nijjhāyati, oloketi; evaṃ karoti. **Pekkhati anupekkhatī**ti yathā so taṃ atthaṃ pekkhati ceva punappunañca pekkhati; evaṃ karoti. **Dasseti anudassetī**ti tesaññeva pariyāyavacanāni. **Adhammena vūpasammatī**ti yasmā so adhammameva ''ayaṃ dhammo''tiādinā nayena mohetvā dasseti, tasmā

adhammena vūpasammati nāma.

188. **Dhammena vūpasammatī**ti yasmā dhammavādī dhammameva ‘‘ayaṃ dhammo’’tiādinā nayena amohetvā dasseti, tasmā dhammena vūpasammati nāma.

Sammukhāvinayakathā niṭṭhitā.

Sativinayakathā

195. **Pañcimāni bhikkhave dhammikāni sativinayassa dānānī**ti ettha suddhassa anāpattikassa dānaṃ ekaṃ, anuvaditassa dānaṃ ekaṃ, yācitassa dānaṃ ekaṃ, saṅghena dānaṃ ekaṃ, dhammena samaggadānaṃ ekanti evaṃ pañca. Etāni pana ekekaaṅgavasena na labbhanti, tasmā desanāmattamevetaṃ, pañcaṅgasamannāgataṃ pana sativinayadānaṃ dhammikanti ayamettha attho. Tattha ca **anuvadantī**ti codenti. Sesaṃ uttānameva. Ayaṃ pana sativinayo khīṇāsavasseva dātabbo na aññassa, antamaso anāgāminopi. So ca kho aññena codiyamānasseva, na acodiyamānassa. Dinne ca pana tasmiṃ codakassa kathā na ruhati. Codentopi ‘‘ayaṃ khīṇāsavo sativinayaladdho, ko tuyhaṃ kathaṃ gahessatī’’ti apasādetabbataṃ āpajjati.

Sativinayakathā niṭṭhitā.

Amūḷhavinayakathā

196. **Bhāsitaparikkanta**nti vācāya bhāsitaṃ kāyena parikkantaṃ; parikkamitvā katanti attho. **Saratāyasmā evarūpiṃ āpattiṃ āpajjitā**ti ettha saratu āyasmā evarūpiṃ āpattiṃ āpajjitā; āyasmā evarūpiyā āpattiyāti ayamattho. Āpajjitvāti vā pāṭho, tassattho – paṭhamaṃ āpajjitvā pacchā taṃ āpattiṃ saratu āyasmāti.

Amūḷhavinayakathā niṭṭhitā.

Yebhuyyasikākathā

202. **Yebhuyyasikāya vūpasametu**nti ettha yassā kiriyāya dhammavādino bahutarā, esā yebhuyyasikā nāma.

204. Adhammikasalākaggāhesu **oramattaka**nti parittaṃ appamattakaṃ bhaṇḍanamattameva. **Na ca gatigata**nti dve tayo āvāse na gataṃ, tattha tattheva vā dvattikkhattuṃ avinicchitaṃ. **Na ca saritasārita**nti dvattikkhattuṃ tehi bhikkhūhi sayaṃ saritaṃ vā aññehi sāritaṃ vā na hoti. **Jānātī**ti salākaṃ gāhento jānāti ‘‘adhammavādī bahutarā’’ti. **Appeva nāmā**ti iminā nīhārena salākāya gāhiyamānāya ‘‘api nāma adhammavādino bahutarā assū’’ti ayamassa ajjhāsayo hoti. Aparesupi dvīsu eseva nayo.

Adhammena gaṇhantīti adhammavādino ‘‘evaṃ mayaṃ bahū bhavissāmā’’ti dve dve salākāyo gaṇhanti. **Vaggā gaṇhantī**ti dve dhammavādino ekaṃ dhammavādisalākaṃ gaṇhanti ‘‘evaṃ dhammavādino na bahū bhavissantī’’ti maññamānā. **Na ca yathādiṭṭhiyā gaṇhantī**ti dhammavādino hutvā ‘‘balavapakkhaṃ bhajissāmā’’ti adhammavādisalākaṃ gaṇhanti. Dhammikasalākaggāhesu ayamevattho parivattetvā veditabbo. Evaṃ salākaṃ gāhetvā sace bahutarā dhammavādino honti; yathā te vadanti, evaṃ taṃ adhikaraṇaṃ vūpasametabbaṃ, evaṃ yebhuyyasikāya vūpasantaṃ hoti. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana paratopi āgamissati.

Yebhuyyasikākathā niṭṭhitā.

Tassapāpiyasikākathā

207. **Asucī**ti asucīhi kāyavacīkammehi samannāgato. **Alajjī**ti sañcicca āpajjanādinā alajjilakkhaṇena samannāgato. **Sānuvādo**ti saupavādo. Iti imesañca tiṇṇaṃ aṅgānaṃ vasena tīṇi karaṇāni, saṅghena karaṇaṃ, dhammena samaggena karaṇanti imāni ca dveti pañca tassapāpiyasikākammassa karaṇāni nāma honti. Sesamettha tajjanīyādīsu vuttanayameva. Ayaṃ panettha vacanattho – idañhi yo pāpussannatāya pāpiyo puggalo, tassa kattabbato ‘‘tassapāpiyasikākamma’’nti vuccati.

Tassapāpiyasikākathā niṭṭhitā.

Tiṇavatthārakādikathā

212. **Kakkhaḷattāya vāḷattāyā**ti kakkhaḷabhāvāya ceva vāḷabhāvāya ca. **Bhedāyā**ti saṅghabhedāya. **Sabbeheva ekajjha**nti kassaci chandaṃ anāharitvā gilānepi tattheva ānetvā ekato sannipatitabbaṃ. **Tiṇavatthārakena vūpasameyyā**ti ettha idaṃ kammaṃ tiṇavatthārakasadisattā ''tiṇavatthārako''ti vuttaṃ. Yathā hi gūthaṃ vā muttaṃ vā ghaṭṭiyamānaṃ duggandhatāya bādhati, tiṇehi avattharitvā suppaṭicchāditassa panassa so gandho na bādhati; evameva yaṃ adhikaraṇaṃ mūlānumūlaṃ gantvā vūpasamiyamānaṃ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṃvattati, taṃ iminā kammena vūpasantaṃ gūthaṃ viya tiṇavatthārakena paṭicchannaṃ suvūpasantaṃ hotīti idaṃ kammaṃ tiṇavatthārakasadisattā ''tiṇavatthārako''ti vuttaṃ.

213. **Thullavajja**nti pārājikañceva saṅghādisesañca. **Gihipaṭisaṃyutta**nti gihīnaṃ hīnena khuṃsanavambhanadhammikapaṭissavesu āpannaṃ āpattiṃ.

214. **Evañca pana bhikkhave te bhikkhū tāhi āpattīhi vuṭṭhitā hontī**ti evaṃ tiṇavatthārakakammavācāya katāya kammavācāpariyosāne yattakā tattha sannipatitā antamaso suttāpi samāpannāpi aññavihitāpi sabbe te bhikkhū yāva upasampadamaṇḍalato paṭṭhāya thullavajjañca gihipaṭisaṃyuttañca ṭhapetvā avasesā āpattiyo āpannā, sabbāhi tāhi āpattīhi vuṭṭhitā honti. Ye pana ''na metaṃ khamatī''ti aññamaññaṃ diṭṭhāvikammaṃ karonti, tehi vā saddhiṃ āpattiṃ āpajjitvāpi tattha anāgatā, āgantvā vā chandaṃ datvā pariveṇādīsu nisinnā, te āpattīhi na vuṭṭhahanti. Tena vuttaṃ – ''ṭhapetvā diṭṭhāvikammaṃ ṭhapetvā ye na tattha hontī''ti.

Tiṇavatthārakādikathā niṭṭhitā.

Adhikaraṇakathā

215. **Bhikkhunīnaṃ anupakhajjā**ti bhikkhunīnaṃ anto pavisitvā. Vivādādhikaraṇādīnaṃ vacanattho duṭṭhadosavaṇṇanāyaṃ vuttoyeva. **Vipaccatāya vohāro**ti cittadukkhatthaṃ vohāro; pharusavacananti attho. **Yo tattha anuvādo**ti yo tesu anuvadantesu upavādo. **Anuvadanā**ti ākāranidassanametaṃ; upavadanāti attho. **Anullapanā anubhaṇanā**ti ubhayaṃ anuvadanavevacanamattameva. **Anusampavaṅkatā**ti punappunaṃ kāyacittavācāhi tattheva sampavaṅkatā; anuvadanabhāvoti attho. **Abbhussahanatā**ti ''kasmā evaṃ na upavadissāmi, upavadissāmiyevā''ti ussāhaṃ katvā anuvadanā. **Anubalappadāna**nti purimavacanassa kāraṇaṃ dassetvā pacchimavacanena balappadānaṃ.

Kiccayatā karaṇīyatāti ettha kiccameva kiccayaṃ, kiccayassa bhāvo kiccayatā, karaṇīyassa bhāvo karaṇīyatā; ubhayampetaṃ saṅghakammasseva adhivacanaṃ. **Apalokanakamma**ntiādi pana tasseva pabhedavacanaṃ. Tattha **apalokanakammaṃ** nāma sīmaṭṭhakasaṅghaṃ sodhetvā chandārahānaṃ chandaṃ āharitvā samaggassa saṅghassa anumatiyā tikkhattuṃ sāvetvā kattabbakammaṃ. **Ñattikammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbakammaṃ. **Ñattidutiyakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā ekāya ca anussāvanāyāti evaṃ ñattidutiyāya anussāvanāya kattabbakammaṃ. **Ñatticatutthakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṅghassa anumatiyā ekāya ñattiyā tīhi ca anussāvanāhīti evaṃ ñatticatutthāhi tīhi anussāvanāhi kattabbakammaṃ.

Tattha apalokanakammaṃ apaloketvāva kātabbaṃ, ñattikammādivasena na kātabbaṃ. Ñattikammampi ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvāva kātabbaṃ, apalokanakammādivasena na kātabbaṃ. Ñattidutiyakammaṃ pana apaloketvā kattabbampi atthi, akattabbampi atthi. Tattha sīmāsammuti sīmāsamūhananaṃ kathinadānaṃ kathinubbhāro kuṭivatthudesanā vihāravatthudesanāti imāni cha kammāni garukāni, apaloketvā kātuṃ na vaṭṭanti. Ñattidutiyakammavācaṃ sāvetvāva kātabbāni. Avasesā terasa sammutiyo senāsanaggāhakamatakacīvaradānādisammutiyo cāti evarūpāni lahukakammāni apaloketvāpi kātuṃ vaṭṭanti. Ñattikammañatticatutthakammavasena pana na kātabbameva. Ñatticatutthakammaṃ ñattiñca tisso ca kammavācāyo sāvetvāva kātabbaṃ, apalokanakammādivasena na kātabbanti ayamettha saṅkhepo.

Vitthārato pana imāni cattāri kammāni ''katihākārehi vipajjantī''tiādinā nayena parivārāvasāne kammavagge etesaṃ vinicchayo āgatoyeva. Yaṃ pana tattha anuttānaṃ, taṃ kammavaggeyeva vaṇṇayissāma. Evañhi sati na aṭṭhāne vaṇṇanā bhavissati, ādito paṭṭhāya ca tassa tassa kammassa viññātattā suviññeyyo bhavissati.

216. **Vivādādhikaraṇassa kiṃ mūla**ntiādīni pāḷivaseneva veditabbāni.

220. **''Vivādādhikaraṇaṃ siyā kusala''**ntiādīsu yena vivadanti, so cittuppādo vivādo, samathehi ca adhikaraṇīyatāya adhikaraṇanti evamādinā nayena attho daṭṭhabbo.

222. **Āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala**nti ettha sandhāya bhāsitavasena attho veditabbo. Yasmiñhi pathavikhaṇanādike āpattādhikaraṇe kusalacittaṃ aṅgaṃ hoti, tasmiṃ sati na sakkā vattuṃ ''natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti, tasmā nayidaṃ aṅgappahonakacittaṃ sandhāya vuttaṃ. Idaṃ pana

sandhāya vuttaṃ. Yaṃ tāva āpattādhikaraṇaṃ lokavajjaṃ, taṃ ekantato akusalameva, tattha ''siyā akusala''nti vikappo natthi. Yaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, taṃ yasmā sañcicca ''imaṃ āpattiṃ vītikkamāmī''ti vītikkamantasseva akusalaṃ hoti, asañcicca pana kiñci ajānantassa sahaseyyādivasena āpajjato abyākataṃ hoti, tasmā tattha sañciccāsañciccavasena imaṃ vikappabhāvaṃ sandhāya idaṃ vuttaṃ – ''āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ, siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti.

Sace pana ''yaṃ kusalacitto āpajjati, idaṃ vuccati āpattādhikaraṇaṃ kusala''nti vadeyya, acittakānaṃ pana eḷakalomapadasodhammādisamuṭṭhānānampi kusalacittaṃ āpajjeyya, na ca tattha vijjamānampi kusalacittaṃ āpattiyā aṅgaṃ. Kāyavacīviññattivasena pana calitappavattānaṃ kāyavācānaṃ aññatarameva aṅgaṃ, tañca rūpakkhandhapariyāpannattā abyākatanti.

Yaṃ jānantotiādimhi pana ayamattho – yaṃ cittaṃ āpattiyā aṅgaṃ hoti, tena vatthuṃ jānanto ''idaṃ vītikkamāmī''ti ca vītikkamākārena saddhiṃ jānanto sañjānanto vītikkamacetanāvasena cetetvā pakappetvā upakkamavasena maddanto abhivitaritvā nirāsaṅkacittaṃ pesetvā yaṃ āpattādhikaraṇaṃ vītikkamaṃ āpajjati, tassa evaṃ vītikkamato yo vītikkamo, idaṃ vuccati ''āpattādhikaraṇaṃ akusala''nti.

Abyākatavārepi yaṃ cittaṃ āpattiyā aṅgaṃ hoti, tassa abhāvena ajānanto vītikkamākārena ca saddhiṃ ajānanto asañjānanto āpattiaṅgabhūtāya vītikkamacetanāya abhāvena acetetvā sañcicca maddanassa abhāvena anabhivitaritvā nirāsaṅkacittaṃ apesetvā yaṃ āpattādhikaraṇaṃ vītikkamaṃ āpajjati, tassa evaṃ vītikkamato yo vītikkamo, idaṃ vuccati ''āpattādhikaraṇaṃ abyākata''nti.

224. **Ayaṃ vivādo no adhikaraṇa**ntiādīsu samathehi adhikaraṇīyatāya abhāvato noadhikaraṇanti evamattho veditabbo.

Adhikaraṇakathā niṭṭhitā.

Adhikaraṇavūpasamanasamathakathā

228. **Yāvatikā ca bhikkhū kammappattā**ti ettha catuvaggakaraṇe kamme cattāro, pañcavaggakaraṇe pañca, dasavaggakaraṇe dasa, vīsativaggakaraṇe vīsati bhikkhū kammappattāti veditabbā.

230. **Supariggahita**nti suṭṭhu pariggahitaṃ katvā sampaṭicchitabbaṃ. Sampaṭicchitvā ca pana ''ajja bhaṇḍakaṃ dhovāma, ajja pattaṃ pacāma, ajjeko palibodho atthī''ti mānaniggahatthāya katipāhaṃ atikkāmetabbaṃ.

231. **Anantāni ceva bhassāni jāyantī**ti aparimāṇāni ito cito ca vacanāni uppajjanti. ''Bhāsānī''tipi pāṭho, ayamevattho. **Ubbāhikāya sammannitabbo**ti apaloketvā vā sammannitabbo parato vuttāya ñattidutiyāya vā kammavācāya. Evaṃ sammatehi pana bhikkhūhi visuṃ vā nisīditvā tassāyeva vā parisāya ''aññehi asammatehi na kiñci kathetabba''nti sāvetvā taṃ adhikaraṇaṃ vinicchitabbaṃ.

233. **Tatrāssā**ti tassaṃ parisati bhaveyya. **Neva suttaṃ āgata**nti na mātikā āgatā. **No suttavibhaṅgo**ti vinayopi na paguṇo. **Byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhatī**ti byañjanamattameva gahetvā atthaṃ paṭisedheti. Jātarūparajatakhettavatthupaṭiggahaṇādīsu vinayadharehi bhikkhūhi āpattiyā kāriyamāne disvā ''kiṃ ime āpattiyā kāretha, 'nanu jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hotī'ti evaṃ sutte paṭiviratimattameva vuttaṃ, natthi ettha āpattī''ti vadati. Aparo dhammakathiko suttassa āgatattā olambetvā nivāsentānaṃ āpattiyā āropiyamānāya ''kiṃ imesaṃ āpattiṃ ropetha, 'nanu parimaṇḍalaṃ nivāsessāmīti sikkhā karaṇīyā'ti evaṃ sikkhākaraṇamattamevettha vuttaṃ, natthi ettha āpattī''ti vadati.

234. **Yathā bahutarā bhikkhū**ti ettha ekenapi adhikā bahutarāva ko pana vādo dvīhi tīhīti.

Adhikaraṇavūpasamanasamathakathā niṭṭhitā.

Tividhasalākaggāhakathā

235. **Saññattiyā**ti saññāpanatthāya. **Gūḷhaka**ntiādīsu alajjussannāya parisāya gūḷhako salākaggāho kātabbo, lajjussannāya parisāya vivaṭako, bālussannāya sakaṇṇajappako. **Vaṇṇāvaṇṇāyo katvā**ti dhammavādīnañca adhammavādīnañca salākāyo nimittasaññaṃ āropetvā aññamaññaṃ visabhāgā kātabbā. Tato tā sabbāpi cīvarabhoge katvā vuttanayena gāhetabbā. **Duggahoti paccukkaḍḍhitabba**nti ''duggahitā salākāyo''ti vatvā puna gahetvā yāvatatiyaṃ gāhetabbā. **Suggahoti sāvetabba**nti ekasmimpi dhammavādimhi atirekajāte ''suggahitā salākāyo''ti

sāvetabbaṃ. Yathā ca te dhammavādino vadanti tathā taṃ adhikaraṇaṃ vūpasametabbanti. Atha yāvatatiyampi adhammavādinova bahutarā honti, ajja ‘‘akālo, sve jānissāmā’’ti vuṭṭhahitvā alajjīnaṃ pakkhabhedatthāya dhammavādipakkhaṃ pariyesitvā punadivase salākaggāho kātabbo. Ayaṃ gūḷhako salākaggāho.

Sakaṇṇajappake pana **gahite vattabbo**ti ettha sace saṅghatthero adhammavādisalākaṃ gaṇhāti, so evaṃ avabodhetabbo – ‘‘bhante, tumhe mahallakā vayoanuppattā, tumhākaṃ etaṃ na yuttaṃ, ayaṃ pana dhammavādisalākā’’ti assa itarā salākā dassetabbā. Sace so taṃ gaṇhāti, dātabbā. Atha neva avabujjhati, tato ‘‘mā kassaci ārocehī’’ti vattabbo. Sesaṃ vuttanayameva. Vivaṭako vivaṭatthoyeva.

Tividhasalākaggāhakathā niṭṭhitā.

Tassapāpiyasikāvinayakathā

238. **Pārājikasāmantaṃ vā**ti ettha methunadhamme pārājikasāmantaṃ nāma dukkaṭaṃ hoti. Adinnādānādīsu thullaccayaṃ. **Nibbeṭhenta**nti ‘‘na sarāmī’’ti vacanena nibbeṭhayamānaṃ. **Ativeṭhetī**ti ‘‘iṅghāyasmā’’tiādivacanehi ativeṭhiyati. **Sarāmi kho ahaṃ āvuso**ti pārājikapaṭicchādanatthāya evaṃ paṭijānāti. Puna tena ativeṭhiyamāno ‘‘sarāmi kho’’ti paṭiññaṃ datvā ‘‘idāni maṃ nāsessantī’’ti bhayena **‘‘davāya me’’**tiādimāha. Etassa tassapāpiyasikākammaṃ kātabbaṃ. Sace sīlavā bhavissati, vattaṃ paripūretvā paṭippassaddhiṃ labhati, no ce tathā nāsitakova bhavissati. Sesaṃ sabbattha uttānatthamevāti.

Tassapāpiyasikāvinayakathā niṭṭhitā.

Samathakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Khuddakavatthukkhandhakaṃ

Khuddakavatthukathā

243. Khuddakavatthukkhandhake – **mallamuṭṭhikā**ti muṭṭhikamallā. **Gāmamuddavā**ti chavirāgamaṇḍanānuyuttā nāgarikamanussā. Gāmamoddavātipi pāṭho; esevattho. **Thambhe**ti nhānatitthe nikhaṇitvā ṭhapitatthambhe.

Kuṭṭeti iṭṭhakāsilādārukuṭṭānaṃ aññatarasmiṃ. **Aṭṭāne nhāyantī**ti ettha aṭṭānaṃ nāma rukkhaṃ phalakaṃ viya tacchetvā aṭṭhapadākārena rājiyo chinditvā nhānatitthe nikhaṇanti, tattha cuṇṇāni ākiritvā manussā kāyaṃ ghaṃsanti. **Gandhabbahatthakenā**ti nhānatitthe ṭhapitena dārumayahatthena, tena kira cuṇṇāni gahetvā manussā sarīraṃ ghaṃsanti. **Kuruvindakasuttiyā**ti kuruvindakapāsāṇacuṇṇāni lākhāya bandhitvā kataguḷikakalāpako vuccati, taṃ ubhosu antesu gahetvā sarīraṃ ghaṃsanti. **Viggayha parikammaṃ kārāpentī**ti aññamaññaṃ sarīrena sarīraṃ ghaṃsanti. **Mallakaṃ** nāma makaradantake chinditvā mallakamūlasaṇṭhānena kataṃ mallakanti vuccati, idaṃ gilānassāpi na vaṭṭati.

244. **Akatamallakaṃ** nāma dante acchinditvā kataṃ, idaṃ agilānasseva na vaṭṭati; iṭṭhakākhaṇḍaṃ pana kapālakhaṇḍaṃ vā vaṭṭati. **Ukkāsika**nti vatthavaṭṭiṃ; tasmā nhāyantassa yassa kassaci nhānasāṭakavaṭṭiyā piṭṭhiṃ ghaṃsituṃ vaṭṭati. **Puthupāṇika**nti hatthaparikammaṃ vuccati, tasmā sabbesaṃ hatthena piṭṭhiparikammaṃ kātuṃ vaṭṭati.

245. **Vallikā**ti kaṇṇato nikkhantamuttolambakādīnaṃ etaṃ adhivacanaṃ; na kevalañca vallikā eva, yaṃkiñci kaṇṇapiḷandhanaṃ antamaso tālapaṇṇampi na vaṭṭati. **Pāmaṅga**nti yaṃkiñci palambakasuttaṃ. **Kaṇṭhasuttaka**nti yaṃkiñci gīvūpagaābharaṇaṃ. **Kaṭisuttaka**nti yaṃkiñci kaṭipiḷandhanaṃ antamaso suttatantumattampi. **Ovaṭṭika**nti valayaṃ. **Kāyūrā**dīni pākaṭāneva, akkhakānaṃ heṭṭhā bāhābharaṇaṃ yaṃkiñci ābharaṇaṃ na vaṭṭati.

246. **Dumāsikaṃ vā duvaṅgulaṃ vā**ti ettha sace kesā antodvemāse dvaṅgulaṃ pāpuṇanti, antodvemāseva chinditabbā. Dvaṅgulehi atikkāmetuṃ na vaṭṭati. Sacepi na dīghā, dvemāsato ekadivasampi atikkāmetuṃ na vaṭṭatiyeva; evamayaṃ ubhayenapi ukkaṭṭhaparicchedova vutto, tato oraṃ pana navaṭṭanabhāvo nāma natthi.

Kocchena osaṇṭhentīti kocchena olikhitvā sannisīdāpenti. **Phaṇakenā**ti dantamayādīsu yena kenaci. **Hatthaphaṇakenā**ti hattheneva phaṇakiccaṃ karontā aṅgulīhi osaṇṭhenti. **Sitthatelakenā**ti madhusitthakaniyyāsādīsu yena kenaci cikkalena. **Udakatelakenā**ti udakamissakena telena. Maṇḍanatthāya sabbattha dukkaṭaṃ, uddhalomena pana anulomanipātanatthaṃ hatthaṃ temetvā sīsaṃ puñchitabbaṃ. Uṇhābhitattarajasirānampi allahatthena puñchituṃ

vaṭṭati.

247. **Na bhikkhave ādāse vā udakapatte vā**ti ettha kaṃsapattādīnipi yesu mukhanimittaṃ paññāyati, sabbāni ādāsasaṅkhameva gacchanti. Kañjiyādīnipi ca udakapattasaṅkhameva. Tasmā yattha katthaci olokentassa dukkaṭaṃ. **Ābādhapaccayā**ti ''sañchavi nu kho me vaṇo, udāhu na tāvā''ti jānanatthaṃ; ''jiṇṇo nu khomhi no''ti evaṃ āyusaṅkhāraṃ olokanatthampi vaṭṭatīti vuttaṃ.

Mukhaṃ ālimpantīti vippasannachavirāgakarehi mukhālepanehi ālimpanti. **Ummaddentī**ti nānāummaddanehi ummaddenti. **Cuṇṇentī**ti mukhacuṇṇakena makkhenti. **Manosilikāya mukhaṃ lañchentī**ti manosilāya tilakādīni lañchanāni karonti, tāni haritālādīhipi na vaṭṭantiyeva. **Aṅgarāgā**dayo pākaṭāyeva. Sabbattha dukkaṭaṃ.

248. **Na bhikkhave naccaṃ vā**tiādīsu yaṃkiñci naccaṃ antamaso moranaccampi dassanāya gacchantassa dukkaṭaṃ. Sayampi naccantassa vā naccāpentassa vā dukkaṭameva. **Gītampi** yaṃkiñci naṭagītaṃ vā sādhugītaṃ vā antamaso dantagītampi ''yaṃ gāyissāmā''ti pubbabhāge okūjantā karonti, etampi na vaṭṭati. Sayaṃ gāyantassāpi gāyāpentassāpi dukkaṭameva. **Vāditampi** yaṃkiñci na vaṭṭati. Yaṃ pana niṭṭhubhanto vā sāsaṅke vā ṭhito accharikaṃ vā phoṭeti, pāṇiṃ vā paharati, tattha anāpatti. Sabbaṃ antarārāme ṭhitassa passato anāpatti. ''Passissāmī''ti vihārato vihāraṃ gacchantassa āpattiyeva. Āsanasālāya nisinno passati, anāpatti. ''Passissāmī''ti uṭṭhahitvā gacchato āpatti. Vīthiyaṃ ṭhatvā gīvaṃ parivattetvā passatopi āpattiyeva.

249. **Sarakutti**nti sarakiriyaṃ. **Bhaṅgo hotī**ti aladdhaṃ uppādetuṃ na sakkoti; laddhaṃ samāpajjituṃ. **Pacchimā janatā**ti amhākaṃ ācariyāpi upajjhāyāpi evaṃ gāyiṃsūti pacchimo jano diṭṭhānugatiṃ āpajjati; tatheva gāyati. **Na bhikkhave āyatakenā**ti ettha āyatako nāma taṃ taṃ vattaṃ bhinditvā akkharāni vināsetvā pavatto. Dhamme pana suttantavattaṃ nāma atthi, jātakavattaṃ nāma atthi, gāthāvattaṃ nāma atthi, taṃ vināsetvā atidīghaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Caturassena vattena parimaṇḍalāni padabyañjanāni dassetabbāni. **Sarabhañña**nti sarena bhaṇanaṃ. Sarabhaññe kira taraṅgavattadhotakavattagalitavattādīni dvattiṃsa vattāni atthi. Tesu yaṃ icchati, taṃ kātuṃ labhati. Sabbesaṃ padabyañjanaṃ avināsetvā vikāraṃ akatvā samaṇasāruppena caturassena nayena pavattanaṃyeva lakkhaṇaṃ.

Bāhiralomiṃ uṇṇinti uṇṇalomāni bahi katvā uṇṇapāvāraṃ pārupanti; tathā dhārentassa dukkaṭaṃ. Lomāni anto katvā pārupituṃ vaṭṭati. **Samaṇakappakathā** bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanāyaṃ vuttā.

251. **Na bhikkhave attano aṅgajāta**nti aṅgajātaṃ chindantasseva thullaccayaṃ. Aññaṃ pana kaṇṇanāsāaṅguliādiṃ yaṃkiñci chindantassa tādisaṃ vā dukkhaṃ uppādentassa dukkaṭaṃ. Ahikīṭadaṭṭhādīsu pana aññaābādhapaccayā vā lohitaṃ vā mocentassa chindantassa vā anāpatti.

252. **Candanagaṇṭhi uppannā hotī**ti candanaghaṭikā uppannā hoti. So kira uddhañca adho ca jālāni parikkhipāpetvā gaṅgāya nadiyā kīḷati, tassa nadīsotena vuyhamānā candanagaṇṭhi āgantvā jāle laggā, tamassa purisā āharitvā adaṃsu; evaṃ sā uppannā hoti. **Iddhipāṭihāriya**nti ettha vikubbaniddhipāṭihāriyaṃ paṭikkhittaṃ, adhiṭṭhāniddhi pana appaṭikkhittāti veditabbā.

Na bhikkhave sovaṇṇamayo pattotiādīsu sacepi gihī bhattagge suvaṇṇataṭṭikādīsu byañjanaṃ katvā upanāmenti, āmasitumpi na vaṭṭati. Phalikamayakācamayakaṃsamayāni pana taṭṭikādīni bhājanāni puggalikaparibhogeneva na vaṭṭanti, saṅghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. ''Tambalohamayopi pattova na vaṭṭati, thālakaṃ pana vaṭṭatī''ti idaṃ sabbaṃ kurundiyaṃ vuttaṃ. **Maṇimayo**ti ettha pana indanīlādimaṇimayo vutto. **Kaṃsamayo**ti ettha vaṭṭalohamayopi saṅgahito.

253. **Likhitu**nti tanukaraṇatthāyetaṃ vuttaṃ. **Pakatimaṇḍala**nti makaradantacchinnakamaṇḍalameva.

254. **Āvaṭṭitvā**ti aññamaññaṃ paharitvā. **Pattādhāraka**nti ettha ''dantavallivettādīhi kate bhūmiādhārake tayo, dāruādhārake dve patte uparūpari ṭhapetuṃ vaṭṭatī''ti kurundiyaṃ vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana vuttaṃ – ''bhūmiādhārake tiṇṇaṃ pattānaṃ anokāso, dve ṭhapetuṃ vaṭṭati. Dāruādhārakadaṇḍādhārakesupi susajjitesu eseva nayo. Bhamakoṭisadiso pana dāruādhārako tīhi daṇḍakehi baddho daṇḍakādhāro ca ekassapi pattassa anokāso, tattha ṭhapetvāpi hatthena gahetvā eva nisīditabbaṃ. Bhūmiyaṃ pana nikkujjitvā ekameva ṭhapetabba''nti.

Miḍḍhanteti ālindakamiḍḍhikādīnaṃ ante. Sace pana parivattetvā tattheva patiṭṭhāti, evarūpāya vitthiṇṇāya miḍḍhiyā ṭhapetuṃ vaṭṭati. **Paribhaṇḍante**ti bāhirapasse katāya tanukamiḍḍhikāya ante. Miḍḍhiyaṃ vuttanayenevetthāpi vinicchayo veditabbo.

Coḷakanti yaṃ pattharitvā patto ṭhapīyati; tasmiṃ pana asati kaṭasārake vā taṭṭikāya vā mattikāparibhaṇḍakatāya

bhūmiyā vā yattha na dussati, tathārūpāya vālikāya vā ṭhapetuṃ vaṭṭati. Paṃsurajādīsu pana kharabhūmiyaṃ vā ṭhapentassa dukkaṭaṃ. **Pattamāḷakaṃ** iṭṭhakāhi vā dārūhi vā kātuṃ vaṭṭati. **Pattakuṇḍolikā**ti mahāmukhakuṇḍasaṇṭhānā bhaṇḍakukkhalikā vuccati. **Yo laggeyyā**ti yattha katthaci laggentassa dukkaṭameva. Cīvaravaṃsepi bandhitvā ṭhapetuṃ na vaṭṭati. Bhaṇḍakaṭṭhapanatthameva vā kataṃ hotu nisīdanasayanatthaṃ vā yattha katthaci mañce vā pīṭhe vā ṭhapentassa dukkaṭaṃ, aññena pana bhaṇḍakena saddhiṃ bandhitvā ṭhapetuṃ vaṭṭati. Aṭaniyaṃ bandhitvā olambetuṃ vā vaṭṭati, bandhitvāpi upari ṭhapetuṃ na vaṭṭatiyeva. Sace pana mañco vā pīṭhaṃ vā ukkhipitvā cīvaravaṃsādīsu aṭṭakachannena ṭhapitaṃ hoti, tattha ṭhapetuṃ vaṭṭati. Aṃsavaddhanakena aṃsakūṭe laggetvā aṅke ṭhapetuṃ vaṭṭati. Chatte bhattapūropi aṃsakūṭe laggitapattopi ṭhapetuṃ na vaṭṭati, bhaṇḍakena pana saddhiṃ bandhitvā vā aṭṭakaṃ katvā vā ṭhapite yo koci ṭhapetuṃ vaṭṭati.

255. **Pattahatthenā**ti ettha na kevalaṃ yassa patto hatthe, so eva pattahattho, na kevalañca kavāṭameva paṇāmetuṃ na labhati; apica kho pana hatthe vā piṭṭhipāde vā yattha katthaci sarīrāvayave pattasmiṃ sati hatthena vā pādena vā sīsena vā yena kenaci sarīrāvayavena kavāṭaṃ vā paṇāmetuṃ ghaṭikaṃ vā ukkhipituṃ sūciṃ vā kuñcikāya apāpurituṃ na labhati. Aṃsakūṭe pana pattaṃ laggetvā yathāsukhaṃ avāpurituṃ labhati.

Tumbakaṭāhanti lābukaṭāhaṃ vuccati, taṃ pariharituṃ na vaṭṭati. Labhitvā pana tāvakālikaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭati. Ghaṭikaṭāhepi eseva nayo. **Ghaṭikaṭāha**nti ghaṭikapālaṃ. **Abhuṃ me**ti utrāsavacanametaṃ. **Sabbapaṃsukūlikenā**ti ettha cīvarañca mañcapīṭhañca paṃsukūlaṃ vaṭṭati, ajjhoharaṇīyaṃ pana dinnakameva gahetabbaṃ.

Calakānīti cabbetvā apaviddhāmisāni. **Aṭṭhikānī**ti macchamaṃsaaṭṭhikāni. **Ucchiṭṭhodaka**nti mukhavikkhālanodakaṃ. Etesu yaṃkiñci pattena nīharantassa dukkaṭaṃ. Pattaṃ paṭiggahaṃ katvā hatthaṃ dhovitumpi na labhati. Hatthadhotapādadhotaudakampi patte ākiritvā nīharituṃ na vaṭṭati. Anucchiṭṭhaṃ suddhapattaṃ ucchiṭṭhahatthena gaṇhituṃ na vaṭṭati, vāmahatthena panettha udakaṃ āsiñcitvā ekaṃ udakagaṇḍusaṃ gahetvā ucchiṭṭhahatthena gaṇhituṃ vaṭṭati. Ettāvatāpi hi so ucchiṭṭhapatto hoti, hatthaṃ pana bahi udakena vikkhāletvā gahetuṃ vaṭṭati. Macchamaṃsaphalāphalādīni khādanto yaṃ tattha aṭṭhiṃ vā calakaṃ vā chaḍḍetukāmo hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ na labhati. Yaṃ pana paṭikhāditukāmo hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ labhati. Aṭṭhikakaṇṭakādīni tattheva katvā hatthena luñcitvā khādituṃ vaṭṭati. Mukhato nīhaṭaṃ pana yaṃkiñci puna khāditukāmo hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ na labhati. Siṅgiveranāḷikerakhaṇḍāni ḍaṃsitvā puna ṭhapetuṃ labhati.

256. **Namataka**nti satthakaveṭhanakaṃ pilotikakhaṇḍaṃ. **Daṇḍasatthaka**nti pipphalakaṃ vā aññampi vā yaṃkiñci daṇḍaṃ yojetvā katasatthakaṃ.

Kaṇṇakitā hontīti malaggahitā honti. **Kiṇṇena pūretu**nti kiṇṇacuṇṇena pūretuṃ. **Sattuyā**ti haliddimissakena piṭṭhacuṇṇena. **Saritaka**nti pāsāṇacuṇṇaṃ vuccati; tena pūretuṃ anujānāmīti attho. **Madhusitthakena sāretu**nti madhusitthakena makkhetuṃ. **Saritakaṃ paribhijjatī**ti taṃ makkhitamadhusitthakaṃ bhijjati. **Saritasipāṭika**nti madhusitthakapilotikaṃ; satthakosakasipāṭiyā pana saritasipāṭikāya anulomāti kurundiyaṃ vuttaṃ. **Kathina**nti nisseṇimpi tattha attharitabbakaṭasārakakilañjānaṃ aññatarampi. **Kathinarajju**nti yāya dupaṭṭacīvaraṃ sibbantā kathine cīvarampi bandhanti. **Kathinaṃ nappahotī**ti dīghassa bhikkhuno pamāṇena kataṃ kathinaṃ; tattha rassassa bhikkhuno cīvaraṃ patthariyamānaṃ nappahoti, antoyeva hoti; daṇḍake na pāpuṇātīti attho. **Daṇḍakathina**nti tassa majjhe itarassa bhikkhuno pamāṇena aññaṃ nisseṇiṃ bandhituṃ anujānāmīti attho.

Bidalakanti daṇḍakathinappamāṇena kaṭasārakassa pariyante paṭisaṃharitvā duguṇakaraṇaṃ. **Salāka**nti dupaṭṭacīvarassa antare pavesanasalākaṃ. **Vinandhanarajju**nti mahānisseṇiyā saddhiṃ khuddakaṃ nisseṇiṃ vinandhituṃ rajjuṃ. **Vinandhanasutta**nti khuddakanisseṇiyā cīvaraṃ vinandhituṃ suttakaṃ. **Vinandhitvā cīvaraṃ sibbetu**nti tena suttakena tattha cīvaraṃ vinandhitvā sibbituṃ. **Visamā hontī**ti kāci khuddakā honti, kāci mahantā. **Kaḷimbhaka**nti pamāṇasaññākaraṇaṃ yaṃkiñci tālapaṇṇādiṃ. **Moghasuttaka**nti vaḍḍhakīnaṃ dārūsu kāḷasuttena viya haliddisuttena saññākaraṇaṃ. **Aṅguliyā paṭiggaṇhantī**ti sūcimukhaṃ aṅguliyā paṭicchanti. **Paṭiggaha**nti aṅgulikosakaṃ.

257. **Āvesanavitthakaṃ** nāma yaṃkiñci pāticaṅkoṭakādi. **Uccavatthuka**nti paṃsuṃ ākiritvā uccavatthukaṃ kātuṃ anujānāmīti attho. **Ogumphetvā ullittāvalittaṃ kātu**nti chadanaṃ odhunitvā ghanadaṇḍakaṃ katvā anto ceva bahi ca mattikāya limpitunti attho. **Goghaṃsikāyā**ti veḷuṃ vā rukkhadaṇḍaṃ vā antokatvā tena saddhiṃ saṅgharitunti attho. **Bandhanarajju**nti tathā saṅgharitassa bandhanarajjuṃ.

258. **Kaṭacchuparissāvanaṃ** nāma tīsu daṇḍakesu vinandhitvā kataṃ.

259. **Yo na dadeyyā**ti aparissāvanakasseva yo na dadāti, tassa āpatti. Yo pana attano hatthe parissāvane

vijjamānepi yācati, tassa na akāmā dātabbaṃ. **Daṇḍaparissāvana**nti rajakānaṃ khāraparissāvanaṃ viya catūsu pādesu baddhanisseṇikāya sāṭakaṃ bandhitvā majjhedaṇḍake udakaṃ āsiñcitabbaṃ, taṃ ubhopi koṭṭhāse pūretvā parissavati. **Ottharakaṃ** nāma yaṃ udake ottharitvā ghaṭakena udakaṃ gaṇhanti, tañhi catūsu daṇḍakesu vatthaṃ bandhitvā udake cattāro khāṇuke nikhaṇitvā tesu bandhitvā sabbapariyante udakato mocetvā majjhe ottharitvā ghaṭena udakaṃ gaṇhanti. **Makasakuṭikā**ti cīvarakuṭikā vuccati.

260. **Abhisannakāyā**ti semhādidosussannakāyā. **Aggaḷavaṭṭi** nāma dvārabāhāya samappamāṇoyeva aggaḷatthambho vuccati, yattha tīṇi cattāri chiddāni katvā sūciyo denti. **Kapisīsakaṃ** nāma dvārabāhaṃ vijjhitvā tattha pavesito aggaḷapāsako vuccati. **Sūcikā**ti tattha majjhe chiddaṃ katvā pavesitā. **Ghaṭikā**ti upari yojitā. **Maṇḍalikaṃ kātu**nti nīcavatthukaṃ cinituṃ. **Dhūmanetta**nti dhūmanikkhamanachiddaṃ. **Vāsetu**nti gandhena vāsetuṃ. **Udakaṭṭhāna**nti udakatthapanaṭṭhānaṃ. Tattha ghaṭena udakaṃ ṭhapetvā sarāvakena vaḷañjetabbaṃ. **Koṭṭhako**ti dvārakoṭṭhako.

261. **Tisso paṭicchādiyo**ti ettha jantāgharapaṭicchādi ca udakapaṭicchādi ca parikammaṃ karontasseva vaṭṭati, sesesu abhivādanādīsu na vaṭṭati. Vatthapaṭicchādi sabbakammesu vaṭṭati. **Udakaṃ na hotī**ti nhānodakaṃ na hoti.

262. **Tula**nti paṇṇikānaṃ viya udakaubbāhanakatulaṃ. **Karakaṭako** vuccati goṇe vā yojetvā hatthehi vā gahetvā dīghavarattādīhi ākaḍḍhanayantaṃ. **Cakkavaṭṭaka**nti arahaṭaghaṭiyantaṃ. **Cammakhaṇḍaṃ** nāma tulāya vā karakaṭake vā yojetabbakaṃ cammabhājanaṃ. **Pākaṭā hotī**ti aparikkhittā hoti. **Udakapuñchanī**ti daṇḍamayāpi visāṇamayāpi dārumayāpi vaṭṭati, tassā asati coḷakenāpi udakaṃ paccuddharituṃ vaṭṭati.

263. **Udakamātika**nti udakassa āgamanamātikaṃ. **Nillekhajantāgharaṃ** nāma āviddhapakkhapāsakaṃ vuccati, gopānasīnaṃ upari maṇḍale pakkhapāsake ṭhapetvā katakūṭacchadanassetaṃ nāmaṃ. **Cātumāsaṃ nisīdanenā**ti nisīdanena cattāro māse na vippavasitabbanti attho.

264. **Pupphābhikiṇṇesū**ti pupphehi santhatesu. **Namatakaṃ** nāma eḷakalomehi kataṃ avāyimaṃ cammakhaṇḍaparihārena paribhuñjitabbaṃ. **Āsittakūpadhānaṃ** nāma tambalohena vā rajatena vā katāya peḷāya etaṃ adhivacanaṃ, paṭikkhittattā pana dārumayāpi na vaṭṭati. **Maḷorikā**ti daṇḍadhārako vuccati. Yaṭṭhiādhārakapaṇṇādhārakapacchikapiṭṭhānipi ettheva paviṭṭhāni. Ādhārakasaṅkhepagamanato hi paṭṭhāya chiddaṃ viddhampi aviddhampi vaṭṭatiyeva. **Ekabhājane**ti ettha sace eko bhikkhu bhājanato phalaṃ vā pūvaṃ vā gahetvā gacchati, tasmiṃ apagate itarassa sesakaṃ bhuñjituṃ vaṭṭati. Itarassāpi tasmiṃ khīṇe puna gahetuṃ vaṭṭati.

265. **Aṭṭhahaṅgehī**ti ettha ekekenapi aṅgena samannāgatassa antosīmāya vā nissīmaṃ gantvā nadīādīsu vā nikkujjituṃ vaṭṭatiyeva. Evaṃ nikkujjite pana patte tassa gehe koci deyyadhammo na gahetabbo – ''asukassa gehe bhikkhaṃ mā gaṇhitthā''ti aññesu vihāresupi pesetabbaṃ. Ukkujjanakāle pana yāvatatiyaṃ yācāpetvā hatthapāsaṃ vijahāpetvā ñattidutiyakammena ukkujjitabbo.

268. **Purakkhatvā**ti aggato katvā. **Saṃharantū**ti saṃhariyantu. **Celapaṭika**nti celasantharaṃ. So kira ''sace ahaṃ puttaṃ lacchāmi, akkamissati me bhagavā celapaṭika''nti iminā ajjhāsayena santhari, abhabbo cesa puttalābhāya; tasmā bhagavā na akkami. Yadi akkameyya, pacchā puttaṃ alabhanto ''nāyaṃ sabbaññū''ti diṭṭhiṃ gaṇheyya. Idaṃ tāva bhagavato anakkamane kāraṇaṃ. Yasmā pana bhikkhūpi ye ajānantā akkameyyuṃ, te gihīnaṃ paribhūtā bhaveyyuṃ; tasmā bhikkhū paribhavato mocetuṃ sikkhāpadaṃ paññapesi. Idaṃ sikkhāpadapaññāpane kāraṇaṃ.

Maṅgalatthāya yāciyamānenāti apagatagabbhā vā hotu garugabbhā vā, evarūpesu ṭhānesu maṅgalatthāya yāciyamānena akkamituṃ vaṭṭati. **Dhotapādakaṃ** nāma pādadhovanaṭṭhāne dhotehi pādehi akkamanatthāya paccattharaṇaṃ atthataṃ hoti, taṃ akkamituṃ vaṭṭati.

269. **Katakaṃ** nāma padumakaṇṇikākāraṃ pādaghaṃsanatthaṃ kaṇṭake uṭṭhāpetvā kataṃ. Taṃ vaṭṭaṃ vā hotu caturassādibhedaṃ vā, bāhulikānuyogattā paṭikkhittameva, neva paṭiggahetuṃ na paribhuñjituṃ vaṭṭati. **Sakkharā**ti pāsāṇo vuccati; pāsāṇapheṇakopi vaṭṭati. **Vidhūpana**nti vījanī vuccati. Tālavaṇṭaṃ pana tālapaṇṇehi vā kataṃ hotu veḷudantavilīvehi vā morapiñchehi vā cammavikatīhi vā sabbaṃ vaṭṭati. **Makasabījanī** dantamayavisāṇamayadaṇḍakāpi vaṭṭati, vākamayabījaniyā ketakapārohakuntālapaṇṇādimayāpi saṅgahitā.

270. **Gilānassa chatta**nti ettha yassa kāyaḍāho vā pittakopo vā hoti, cakkhu vā dubbalaṃ, añño vā koci ābādho vinā chattena uppajjati, tassa gāme vā araññe vā chattaṃ vaṭṭati. Vasse pana cīvaraguttatthaṃ vāḷamigacorabhayesu ca attaguttatthampi vaṭṭati. Ekapaṇṇacchattaṃ pana sabbattheva vaṭṭati.

Asissāti asi assa. **Vijjotalatī**ti vijjotati. **Daṇḍasammuti**nti ettha pamāṇayutto catuhatthoyeva daṇḍo sammannitvā

dātabbo. Tato ūnātiritto vināpi sammutiyā sabbesaṃ vaṭṭati. **Sikkā** pana agilānassa na vaṭṭati, gilānassāpi sammannitvāva dātabbā.

273. **Romanthakassā**ti ettha ṭhapetvā romanthakaṃ sesānaṃ āgataṃ uggāraṃ mukhe sandhāretvā gilantānaṃ āpatti. Sace pana asandhāritameva paragalaṃ gacchati, vaṭṭati.

Yaṃ diyyamānanti yaṃ dāyakehi diyyamānaṃ paṭiggahitabhājanato bahi patitaṃ, taṃ bhikkhunā sāmaṃ gahetvā paribhuñjituṃ anujānāmīti attho. Idaṃ bhojanavagge vaṇṇitameva.

274. **Kuppaṃ karissāmī**ti saddaṃ karissāmi. Nakhādīhi nakhacchedane āpatti natthi, anurakkhaṇatthaṃ pana nakhacchedanaṃ anuññātaṃ. **Vīsatimaṭṭha**nti vīsatipi nakhe likhitamaṭṭhe kārāpenti. **Malamatta**nti nakhato malamattaṃ apakaḍḍhituṃ anujānāmīti attho.

275. **Khurasipāṭika**nti khurakosakaṃ. **Massuṃ kappāpentī**ti kattariyā massuṃ chedāpenti. **Massuṃ vaḍḍhāpentī**ti massuṃ dīghaṃ kārenti. **Golomika**nti hanukamhi dīghaṃ katvā ṭhapitaṃ eḷakamassu vuccati. **Caturassaka**nti catukoṇaṃ. **Parimukha**nti ure lomasaṃharaṇaṃ. **Aḍḍhaduka**nti udare lomarājiṭṭhapanaṃ. **Āpatti dukkaṭassā**ti massukappāpanādīsu sabbattha āpatti dukkaṭassa. **Ābādhappaccayā sambādhe loma**nti gaṇḍavaṇarudhiādiābādhappaccayā. **Kattarikāyā**ti gaṇḍavaṇarudhisīsarogābādhappaccayā. Sakkharādīhi nāsikālomaggāhāpane āpatti natthi. Anurakkhaṇatthaṃ pana saṇḍāso anuññāto. **Na bhikkhave palitaṃ gāhāpetabba**nti ettha yaṃ bhamukāya vā nalāṭe vā dāṭhikāya vā uggantvā bībhacchaṃ ṭhitaṃ, tādisaṃ lomaṃ palitaṃ vā apalitaṃ vā gāhāpetuṃ vaṭṭati.

277. **Kaṃsapattharikā**ti kaṃsabhaṇḍavāṇijā. **Bandhanamatta**nti vāsikattarayaṭṭhiādīnaṃ bandhanamattaṃ.

278. **Na bhikkhave akāyabandhanenā**ti ettha abandhitvā nikkhamantena yattha sarati, tattha bandhitabbaṃ. Āsanasālāya bandhissāmīti gantuṃ vaṭṭati. Saritvā yāva na bandhati, na tāva piṇḍāya caritabbaṃ. **Kalābukaṃ** nāma bahurajjukaṃ. **Deḍḍubhakaṃ** nāma udakasappasīsasadisaṃ. **Murajaṃ** nāma murajavaṭṭisaṇṭhānaṃ veṭhetvā kataṃ. **Maddavīṇaṃ** nāma pāmaṅgasaṇṭhānaṃ. Īdisañhi ekampi na vaṭṭati, pageva bahūni. **Paṭṭikaṃ sūkarantaka**nti ettha pakativītā vā macchakaṇṭakavāyimā vā paṭṭikā vaṭṭati, sesā kuñjaracchikādibhedā na vaṭṭanti. **Sūkarantakaṃ** nāma kuñjikākosakasaṇṭhānaṃ hoti. Ekarajjukaṃ pana muddikakāyabandhanañca sūkarantakaṃ anulometi. **Anujānāmi bhikkhave murajaṃ maddavīṇa**nti idaṃ dasāsuyeva anuññātaṃ. Pāmaṅgadasā cettha catunnaṃ upari na vaṭṭati. **Sobhaṇaṃ** nāma veṭhetvā mukhavaṭṭisibbanaṃ. **Guṇakaṃ** nāma mudiṅgasaṇṭhānena sibbanaṃ; evaṃ sibbitā hi antā thirā honti. **Pavananto**ti pāsanto vuccati.

280. **Hatthisoṇḍakaṃ** nāma nābhimūlato hatthisoṇḍasaṇṭhānaṃ olambakaṃ katvā nivatthaṃ coḷikaitthīnaṃ nivāsanaṃ viya. **Macchavāḷakaṃ** nāma ekato dasantaṃ ekato pāsantaṃ olambetvā nivatthaṃ. **Catukaṇṇakaṃ** nāma upari dve, heṭṭhato dveti evaṃ cattāro kaṇṇe dassetvā nivatthaṃ. **Tālavaṇṭakaṃ** nāma tālavaṇṭākārena sāṭakaṃ olambetvā nivāsanaṃ. **Satavalikaṃ** nāma dīghasāṭakaṃ anekakkhattuṃ obhañjitvā ovaṭṭikaṃ karontena nivatthaṃ, vāmadakkhiṇapassesu vā nirantaraṃ valiyo dassetvā nivatthaṃ. Sace pana jāṇuto paṭṭhāya ekā vā dve vā valiyo paññāyanti, vaṭṭati.

Saṃvelliyaṃ nivāsentīti mallakammakārādayo viya kacchaṃ bandhitvā nivāsenti; evaṃ nivāsetuṃ gilānassapi maggappaṭipannassapi na vaṭṭati. Yampi maggaṃ gacchantā ekaṃ vā dve vā koṇe ukkhipitvā antaravāsakassa upari laggenti, anto vā ekaṃ kāsāvaṃ tathā nivāsetvā bahi aparaṃ nivāsenti, sabbaṃ na vaṭṭati. Gilāno pana anto kāsāvassa ovaṭṭikaṃ dassetvā aparaṃ upari nivāsetuṃ labhati. Agilānena dve nivāsentena saguṇaṃ katvā nivāsetabbāni. Iti yañca idha paṭikkhittaṃ, yañca sekhiyavaṇṇanāyaṃ; taṃ sabbaṃ vajjetvā nibbikāraṃ timaṇḍalaṃ paṭicchādentena parimaṇḍalaṃ nivāsetabbaṃ. Yaṃkiñci vikāraṃ karonto dukkaṭā na muccati. Na bhikkhave gihipārutaṃ pārupitabbanti evaṃ paṭikkhittaṃ gihipārutaṃ apārupitvā, ubho kaṇṇe samaṃ katvā pārupanaṃ parimaṇḍalapārupanaṃ nāma, taṃ pārupitabbaṃ.

Tattha yaṃkiñci setapaṭapārutaṃ paribbājakapārutaṃ ekasāṭakapārutaṃ soṇḍapārutaṃ antepurikapārutaṃ mahājeṭṭhakapārutaṃ kuṭipavesakapārutaṃ brāhmaṇapārutaṃ pāḷikārakapārutanti evamādi parimaṇḍalalakkhaṇato aññathā pārutaṃ, sabbametaṃ gihipārutaṃ nāma. Tasmā yathā setapaṭā aḍḍhapālakaniganṭhā pārupanti, yathā ca ekacce paribbājakā uraṃ vivaritvā dvīsu aṃsakūṭesu pāvuraṇaṃ ṭhapenti, yathā ca ekasāṭakā manussā nivatthasāṭakassa ekenantena piṭṭhiṃ pārupitvā ubho kaṇṇe ubhosu aṃsakūṭesu ṭhapenti, yathā ca surāsoṇḍādayo sāṭakena gīvaṃ parikkhipantā ubho ante udare vā olambenti; piṭṭhiyaṃ vā khipanti, yathā ca antepurikāyo akkhitārakamattaṃ dassetvā oguṇṭhikaṃ pārupanti, yathā ca mahājeṭṭhā dīghasāṭakaṃ nivāsetvā tasseva ekenantena sakalasarīraṃ pārupanti, yathā ca kassakā khettakuṭiṃ pavisantā sāṭakaṃ paliveṭhetvā upakacchake pakkhipitvā tasseva ekenantena sarīraṃ pārupanti,

yathā ca brāhmaṇā ubhinnaṃ upakacchakānaṃ antarena sāṭakaṃ pavesetvā aṃsakūṭesu pakkhipanti, yathā ca pāḷikārako bhikkhu ekaṃsapārupanena pārutaṃ vāmabāhuṃ vivaritvā cīvaraṃ aṃsakūṭaṃ āropeti; evaṃ apārupitvā sabbepi ete aññe ca evarūpe pārupanadose vajjetvā nibbikāraṃ parimaṇḍalaṃ pārupitabbaṃ. Tathā apārupitvā ārāme vā antaraghare vā anādarena yaṃkiñci vikāraṃ karontassa dukkaṭaṃ.

281. **Muṇḍavaṭṭī**ti yathā rañño kuhiñci gacchato parikkhārabhaṇḍavahanamanussāti adhippāyo. **Antarākāja**nti majjhe laggetvā dvīhi vahitabbabhāraṃ.

282. **Acakkhussa**nti cakkhūnaṃ hitaṃ na hoti; parihāniṃ janeti. **Nacchādetī**ti na ruccati. **Aṭṭhaṅgulaparama**nti manussānaṃ pamāṇaṅgulena aṭṭhaṅgulaparamaṃ. **Atimaṭāhaka**nti atikhuddakaṃ.

283. **Dāyaṃ ālimpentī**ti tiṇavanādīsu aggiṃ denti. **Paṭaggi**nti paṭiaggiṃ. **Paritta**nti appaharitakaraṇena vā parikhākhaṇanena vā parittāṇaṃ. Ettha pana anupasampanne sati sayaṃ aggiṃ dātuṃ na labhati, asati aggimpi dātuṃ labhati, bhūmiṃ tacchetvā tiṇānipi harituṃ, parikhampi khaṇituṃ, allasākhaṃ bhañjitvāpi aggiṃ nibbāpetuṃ labhati, senāsanaṃ pattaṃ vā appattaṃ vā tathā nibbāpetuṃ labhatiyeva. Udakena pana kappiyeneva labhati, na itarena.

284. **Sati karaṇīye**ti sukkhakaṭṭhādiggahaṇakicce sati. **Porisiya**nti purisappamāṇaṃ. **Āpadāsū**ti vāḷamigādayo vā disvā maggamūḷho vā disā oloketukāmo hutvā davaḍāhaṃ vā udakoghaṃ vā āgacchantaṃ disvā evarūpāsu āpadāsu atiuccampi rukkhaṃ ārohituṃ vaṭṭati.

285. **Kalyāṇavākkaraṇā**ti madhurasaddā. **Chandaso āropemā**ti vedaṃ viya sakkatabhāsāya vācanāmaggaṃ āropema. **Sakāya niruttiyā**ti ettha sakā nirutti nāma sammāsambuddhena vuttappakāro māgadhiko vohāro.

286. **Lokāyataṃ** nāma sabbaṃ ucchiṭṭhaṃ, sabbaṃ anucchiṭṭhaṃ, seto kāko, kāḷo bako; iminā ca iminā ca kāraṇenāti evamādiniratthakakāraṇapaṭisaṃyuttaṃ titthiyasatthaṃ.

288. **Antarā ahosī**ti antaritā ahosi paṭicchannā.

289. **Ābādhappaccayā**ti yassa ābādhassa lasuṇaṃ bhesajjaṃ; tappaccayāti attho.

290. **Passāvapāduka**nti ettha pādukā iṭṭhakāhipi silāhipi dārūhipi kātuṃ vaṭṭati. **Vaccapādukāya**pi eseva nayo. **Pariveṇa**nti vaccakuṭiparikkhepabbhantaraṃ.

293. **Yathādhammo kāretabbo**ti dukkaṭavatthumhi dukkaṭena pācittiyavatthumhi pācittiyena kāretabbo. Paharaṇatthaṃ kataṃ **paharaṇī**ti vuccati, yassa kassaci āvudhasaṅkhātassetaṃ adhivacanaṃ, taṃ ṭhapetvā aññaṃ sabbaṃ lohabhaṇḍaṃ anujānāmīti attho. **Katakañca kumbhakārikañcā**ti ettha katakaṃ vuttameva. **Kumbhakārikañcā**ti dhaniyasseva sabbamattikāmayakuṭi vuccati. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Khuddakavatthukathā niṭṭhitā.

Khuddakavatthukkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Senāsanakkhandhakaṃ

Vihārānujānanakathā

294. Senāsanakkhandhake – **apaññattaṃ hotī**ti ananuññātaṃ hoti. **Vihāro** nāma aḍḍhayogādimuttako avasesāvāso. **Aḍḍhayogo**ti supaṇṇavaṅkagehaṃ. **Pāsādo**ti dīghapāsādo. **Hammiya**nti upariākāsatale patiṭṭhitakūṭāgāro pāsādoyeva. **Guhā**ti iṭṭhakāguhā silāguhā dāruguhā paṃsuguhā. **Āgatānāgatassa cātuddisassa saṅghassā**ti āgatassa ca anāgatassa ca catūsu disāsu appaṭihatacārassa cātuddisassa saṅghassa.

295. Anumodanagāthāsu – **sītaṃ uṇha**nti utuvisabhāgavasena vuttaṃ. **Sisire cāpi vuṭṭhiyo**ti ettha **sisiro**ti samphusitakavāto vuccati. **Vuṭṭhiyo**ti ujukameghavuṭṭhiyo eva. Etāni sabbāni **paṭihantī**ti imināva padena yojetabbāni.

Paṭihaññatīti vihārena paṭihaññati. **Leṇattha**nti nilīyanatthaṃ. **Sukhattha**nti sītādiparissayābhāvena sukhavihāratthaṃ. **Jhāyituñca vipassitu**nti idampi padadvayaṃ ''sukhatthañcā''ti imināva padena yojetabbaṃ. Idañhi vuttaṃ hoti – sukhatthañca vihāradānaṃ, katamaṃ sukhatthaṃ? Jhāyituṃ vipassituñca yaṃ sukhaṃ, tadatthaṃ. Atha vā

parapadenapi yojetabbaṃ – jhāyituñca vipassituñca vihāradānaṃ; idha jhāyissanti vipassissantīti dadato **vihāradānaṃ saṅghassa aggaṃ buddhena vaṇṇitaṃ**. Vuttañhetaṃ – ''so ca sabbadado hoti, yo dadāti upassaya''nti (saṃ. ni. 1.42).

Yasmā ca aggaṃ vaṇṇitaṃ, **''tasmā hi paṇḍito poso''**ti gāthā. **Vāsayettha bahussute**ti ettha vihāre pariyattibahussute ca paṭivedhabahussute ca vāseyya. **Tesaṃ annañcā**ti yaṃ tesaṃ anucchavikaṃ annañca pānañca vatthāni ca mañcapīṭhādisenāsanāni ca, taṃ sabbaṃ tesu ujubhūtesu akuṭilacittesu. **Dadeyyā**ti nidaheyya. Tañca kho vippasannena cetasā na cittappasādaṃ virādhetvā, evaṃ vippasannacittassa hi **te tassa dhammaṃ desenti…pe… parinibbāti anāsavo**ti.

296. **Āviñchanacchiddaṃ āviñchanarajju**nti ettha rajju nāma sacepi dīpinaṅguṭṭhena katā hoti, vaṭṭatiyeva; na kāci na vaṭṭati. **Tīṇi tāḷānī**ti tisso kuñcikāyo. **Yantakaṃ sūcika**nti ettha yaṃ yaṃ jānāti taṃ taṃ yantakaṃ, tassa vivaraṇasūcikañca kātuṃ vaṭṭati. **Vedikāvātapānaṃ** nāma cetiye vedikāsadisaṃ. **Jālavātapānaṃ** nāma jālakabaddhaṃ. **Salākavātapānaṃ** nāma thambhakavātapānaṃ. **Cakkalika**nti ettha coḷakapādapuñchanaṃ bandhituṃ anujānāmīti attho. **Vātapānabhisī**ti vātapānappamāṇena bhisiṃ katvā bandhituṃ anujānāmīti attho. **Miḍḍhi**nti miḍḍhakaṃ. **Bidalamañcaka**nti vettamañcaṃ; veḷuvilīvehi vā vītaṃ.

297. **Āsandiko**ti caturassapīṭhaṃ vuccati. Uccakampi āsandikanti vacanato ekatobhāgena dīghapīṭhameva hi aṭṭhaṅgulapādakaṃ vaṭṭati, caturassaāsandiko pana pamāṇātikkantopi vaṭṭatīti veditabbo. **Sattaṅgo** nāma tīsu disāsu apassayaṃ katvā katamañco, ayampi pamāṇātikkanto vaṭṭati. **Bhaddapīṭha**nti vettamayaṃ pīṭhaṃ vuccati. **Pīṭhikā**ti pilotikābaddhapīṭhameva. **Eḷakapādapīṭhaṃ** nāma dārupaṭṭikāya upari pāde ṭhapetvā bhojanaphalakaṃ viya katapīṭhaṃ vuccati. **Āmalakavaṭṭikapīṭhaṃ** nāma āmalakākārena yojitaṃ bahupādakapīṭhaṃ. Imāni tāva pāḷiyaṃ āgatapīṭhāni. Dārumayaṃ pana sabbaṃ pīṭhaṃ vaṭṭatīti ayamettha vinicchayo. **Koccha**nti usiramayaṃ vā muñjapabbajamayaṃ vā.

Aṭṭhaṅgulaparamaṃ mañcapaṭipādakanti ettha manussānaṃ pamāṇaṅgulameva aṭṭhaṅgulaṃ. **Cimilikā** nāma parikammakatāya bhūmiyā chavisaṃrakkhaṇatthāya attharaṇaṃ vuccati. **Rukkhatūla**nti simbalirukkhādīnaṃ yesaṃ kesañci rukkhānaṃ tūlaṃ. **Latātūla**nti khīravalliādīnaṃ yāsaṃ kāsañci vallīnaṃ tūlaṃ. **Poṭakitūla**nti poṭakitiṇādīnaṃ yesaṃ kesañci tiṇajātikānaṃ antamaso ucchunaḷādīnampi tūlaṃ. Etehi tīhi sabbabhūtagāmā saṅgahitā honti. Rukkhavallitiṇajātiyo hi muñcitvā añño bhūtagāmo nāma natthi, tasmā yassa kassaci bhūtagāmassa tūlaṃ bimbohane vaṭṭati, bhisiṃ pana pāpuṇitvā sabbampetaṃ akappiyatūlanti vuccati. Na kevalañca bimbohane etaṃ tūlameva, haṃsamorādīnaṃ sabbasakuṇānaṃ sīhādīnaṃ sabbacatuppadānañca lomampi vaṭṭati. Piyaṅgupupphabakuḷapupphādi pana yaṃkiñci pupphaṃ na vaṭṭati. Tamālapattaṃ suddhameva na vaṭṭati, missakaṃ pana vaṭṭati. Bhisīnaṃ anuññātaṃ pañcavidhaṃ uṇṇāditūlampi vaṭṭati.

Addhakāyikānīti upaḍḍhakāyappamāṇāni, yesu kaṭito paṭṭhāya yāva sīsaṃ upadahanti. **Sīsappamāṇaṃ** nāma yassa vitthārato tīsu kaṇṇesu dvinnaṃ kaṇṇānaṃ antaraṃ minīyamānaṃ vidatthi ceva caturaṅgulañca hoti, majjhaṭṭhānaṃ muṭṭhiratanaṃ hoti. Dīghato pana diyaḍḍharatanaṃ vā dviratanaṃ vāti kurundiyaṃ vuttaṃ. Ayaṃ sīsappamāṇassa ukkaṭṭhaparicchedo. Ito uddhaṃ na vaṭṭati, heṭṭhā pana vaṭṭati. Agilānassa sīsupadhānañca pādupadhānañcāti dvayameva vaṭṭati. Gilānassa bimbohanāni santharitvā upari paccattharaṇaṃ katvā nipajjitumpi vaṭṭati. ''Yāni pana bhisīnaṃ anuññātāni pañca kappiyatūlāni, tehi bimbohanaṃ mahantampi vaṭṭatī''ti phussadevatthero āha. Vinayadharaupatissatthero pana ''bimbohanaṃ karissāmī'ti kappiyatūlaṃ vā akappiyatūlaṃ vā pakkhipitvā karontassa pamāṇameva vaṭṭatī''ti āha.

Pañca bhisiyoti pañcahi uṇṇādīhi pūritabhisiyo. Tūlagaṇanāya hi etāsaṃ gaṇanā vuttā. Tattha uṇṇaggahaṇena na kevalaṃ eḷakalomameva gahitaṃ, ṭhapetvā manussalomaṃ yaṃkiñci kappiyākappiyamaṃsajātīnaṃ pakkhicatuppadānaṃ lomaṃ, sabbaṃ idha uṇṇaggahaṇeneva gahitaṃ. Tasmā channaṃ cīvarānaṃ channaṃ anulomacīvarānañca aññatarena bhisicchaviṃ katvā taṃ sabbaṃ pakkhipitvā bhisiṃ kātuṃ vaṭṭati. Eḷakalomāni pana apakkhipitvā kambalameva catugguṇaṃ vā pañcaguṇaṃ vā pakkhipitvā katāpi uṇṇabhisisaṅkhyameva gacchati.

Coḷabhisiādīsu yaṃkiñci navacoḷaṃ vā purāṇacoḷaṃ vā saṃharitvā vā anto pakkhipitvā vā katā **coḷabhisi,** yaṃkiñci vākaṃ pakkhipitvā katā **vākabhisi,** yaṃkiñci tiṇaṃ pakkhipitvā katā **tiṇabhisi,** aññatra suddhatamālapattaṃ yaṃkiñci paṇṇaṃ pakkhipitvā katā **paṇṇabhisī**ti veditabbā. Tamālapattaṃ pana aññena missameva vaṭṭati, suddhaṃ na vaṭṭati. Bhisiyā pamāṇaniyamo natthi, mañcabhisi pīṭhabhisi bhūmattharaṇabhisi caṅkamanabhisi pādapuñchanabhisīti etāsaṃ anurūpato sallakkhetvā attano rucivasena pamāṇaṃ kātabbaṃ. Yaṃ panetaṃ uṇṇādipañcavidhatūlampi bhisiyaṃ vaṭṭati, taṃ ''masūrakepi vaṭṭatī''ti kurundiyaṃ vuttaṃ. Etena masūrakaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭatīti siddhaṃ hoti.

Mañcabhisiṃ pīṭhe santharantīti mañcabhisiṃ pīṭhe attharanti; attharaṇatthāya harantīti yujjati. **Ullokaṃ akaritvā**ti heṭṭhā cimilikaṃ adatvā. **Phositu**nti rajanena vā haliddiyā vā upari phusitāni dātuṃ. **Bhattikamma**nti bhisicchaviyā upari bhattikammaṃ. **Hatthabhatti**nti pañcaṅgulibhattiṃ.

298. **Ikkāsa**nti rukkhaniyyāsaṃ vā silesaṃ vā. **Piṭṭhamadda**nti piṭṭhakhaliṃ. **Kuṇḍakamattika**nti kuṇḍakamissakamattikaṃ. **Sāsapakuṭṭa**nti sāsapapiṭṭhaṃ. **Sitthatelaka**nti vilīnamadhusitthakaṃ. **Accussannaṃ hotī**ti bindu bindu hutvā tiṭṭhati. **Paccuddharitu**nti puñchituṃ. **Gaṇḍumattika**nti gaṇḍuppādagūthamattikaṃ. **Kasāva**nti āmalakaharītakānaṃ kasāvaṃ.

299. **Na bhikkhave paṭibhānacitta**nti ettha na kevalaṃ itthipurisarūpameva, tiracchānarūpampi antamaso gaṇḍuppādarūpampi bhikkhuno sayaṃ kātuṃ vā ‘‘karohī’’ti vattuṃ vā na vaṭṭati, ‘‘upāsaka dvārapālaṃ karohī’’ti vattumpi na labbhati. Jātakapakaraṇaasadisadānādīni pana pasādanīyāni nibbidāpaṭisaṃyuttāni vā vatthūni parehi kārāpetuṃ labbhati. Mālākammādīni sayampi kātuṃ labbhati.

300. **Aḷakamandā**ti ekaṅgaṇā manussābhikiṇṇā. **Tayo gabbhe**ti ettha **sivikāgabbho**ti caturassagabbho. **Nāḷikāgabbho**ti vitthārato diguṇatiguṇāyāmo dīghagabbho. **Hammiyagabbho**ti ākāsatale kūṭāgāragabbho vā muṇḍacchadanagabbho vā.

Kalaṅkapādakanti rukkhaṃ vijjhitvā tattha khāṇuke ākoṭetvā kataṃ, taṃ āharimaṃ bhittipādaṃ jiṇṇakuṭṭapādassa upatthambhanatthaṃ bhūmiyaṃ patiṭṭhāpetuṃ anujānāmīti attho. **Parittāṇakiṭika**nti vassaparittāṇatthaṃ kiṭikaṃ. **Uddasudha**nti vacchakagomayena ceva chārikāya ca saddhiṃ madditamattikaṃ.

Āḷindo nāma pamukhaṃ vuccati. **Paghanaṃ** nāma yaṃ nikkhamantā ca pavisantā ca pādehi hananti, tassa vihāradvāre ubhato kuṭṭaṃ nīharitvā katapadesassetaṃ adhivacanaṃ, ‘‘paghāna’’ntipi vuccati. **Pakuṭṭa**nti majjhe gabbhassa samantā pariyāgāro vuccati. ‘‘Pakuṭa’’ntipi pāṭho. **Osāraka**nti anāḷindake vihāre vaṃsaṃ datvā tato daṇḍake osāretvā katachadanapamukhaṃ. **Saṃsāraṇakiṭiko** nāma cakkalayutto kiṭiko.

301. **Pānīyabhājana**nti pivantānaṃ pānīyadānabhājanaṃ. Uḷuṅko ca thālakañca pānīyasaṅkhassa anulomāni.

303. **Apesī**ti dīghadārumhi khāṇuke pavesetvā kaṇṭakasākhāhi vinandhitvā kataṃ dvārathakanakaṃ. **Paligho**ti gāmadvāresu viya cakkayuttaṃ dvārathakanakaṃ.

305. Assatarīhi yuttā rathā **assatarīrathā**. **Āmuttamaṇikuṇḍalā**ti āmuttamaṇikuṇḍalāni.

Parinibbutoti kilesaparinibbānena parinibbuto. **Sītibhūto**ti kilesātapābhāvena sītibhūto. **Nirūpadhī**ti kilesupadhiabhāvena nirūpadhīti vuccati.

Sabbā āsattiyo chetvāti rūpādīsu vā visayesu sabbabhavesu vā patthanāyo chinditvā. **Hadaye dara**nti citte kilesadarathaṃ vinetvā. **Veyyāyika**nti vayakaraṇaṃ vuccati.

307. **Ādeyyavāco**ti tassa vacanaṃ bahū janā ādiyitabbaṃ sotabbaṃ maññantīti attho. **Ārāme akaṃsū**ti ye sadhanā, te attano dhanena akaṃsu. Ye mandadhanā ceva adhanā ca, tesaṃ dhanaṃ adāsi. Iti so satasahassakahāpaṇe satasahassagghanakañca bhaṇḍaṃ datvā pañcacattālīsayojanike addhāne yojane yojane vihārapatiṭṭhānaṃ katvā sāvatthiṃ agamāsi.

Koṭisantharaṃ santharāpesīti kahāpaṇakoṭiyā kahāpaṇakoṭiṃ paṭipādetvā santhari. Ye tattha rukkhā vā pokkharaṇiyo vā tesaṃ parikkhepappamāṇaṃ gahetvā aññasmiṃ ṭhāne santharitvā adāsi. Evamassa aṭṭhārasakoṭikaṃ nidhānaṃ parikkhayaṃ agamāsi.

Kumārassa etadahosīti gahapatino evaṃ bahudhanaṃ cajantassāpi mukhassa vippasannākāraṃ disvā etaṃ ahosi. **Koṭṭhakaṃ māpesī**ti sattabhūmikaṃ dvārakoṭṭhakapāsādaṃ māpesi.

Atha kho anāthapiṇḍiko gahapati jetavane vihāre kārāpesi…pe… maṇḍape kārāpesīti aparāhipi aṭṭhārasahi koṭīhi ete vihārādayo kārāpesi aṭṭhakarīsappamāṇāya bhūmiyā. Vipassissa hi bhagavato punabbasumitto gahapati yojanappamāṇaṃ bhūmiṃ suvaṇṇiṭṭhakāsantharena kiṇitvā vihāraṃ kārāpesi. Sikhissa pana sirivaḍḍho gahapati tigāvutappamāṇaṃ suvaṇṇayaṭṭhisantharena, vessabhussa sotthijo gahapati aḍḍhayojanappamāṇaṃ suvaṇṇaphālasantharena, kakusandhassa pana accuto gahapati gāvutappamāṇaṃ suvaṇṇahatthipadasantharena, koṇāgamanassa uggo gahapati aḍḍhagāvutappamāṇaṃ suvaṇṇiṭṭhakāsantharena, kassapassa sumaṅgalo gahapati

vīsatiusabhappamāṇaṃ suvaṇṇakacchapasantharena, amhākaṃ bhagavato sudatto gahapati aṭṭhakarīsappamāṇaṃ bhūmiṃ kahāpaṇasantharena kiṇitvā vihāraṃ kārāpesīti; evaṃ anupubbena parihāyanti sampattiyoti alameva sabbasampattīsu virajjituṃ alaṃ vimuccituntі.

308. **Khaṇḍa**nti bhinnokāso. **Phulla**nti phalitokāso. **Paṭisaṅkharissatī**ti pākatikaṃ karissati. Laddhanavakammena pana bhikkhunā vāsipharasunikhādanādīni gahetvā sayaṃ na kātabbaṃ, katākataṃ jānitabbaṃ.

310. **Piṭṭhito piṭṭhito gantvā**ti thero kira gilāne paṭijagganto jiṇṇe vuḍḍhe saṅgaṇhanto sabbapacchato āgacchati. Idamassa cārittaṃ. Tena vuttaṃ – ‘‘piṭṭhito piṭṭhito gantvā’’ti. **Aggāsana**nti therāsanaṃ. **Aggodaka**nti dakkhiṇodakaṃ. **Aggapiṇḍa**nti saṅghattherapiṇḍaṃ. **Antarā satthīnaṃ karitvā**ti catunnaṃ pādānaṃ antare karitvā.

315. **Patiṭṭhāpesī**ti aṭṭhārasakoṭipariccāgaṃ katvā patiṭṭhāpesi. Evaṃ sabbāpi catupaṇṇāsakoṭiyo pariccaji.

Vihārānujānanakathā niṭṭhitā.

Āsanappaṭibāhanādikathā

316. **Vippakatabhojano**ti antaraghare vā vihāre vā araññe vā yattha katthaci bhuñjamāno bhikkhu aniṭṭhite bhojane na vuṭṭhāpetabbo. Antaraghare pacchā āgatena bhikkhaṃ gahetvā gantabbaṃ. Sace manussā vā bhikkhū vā ‘‘pavisathā’’ti vadanti, ‘‘mayi pavisante bhikkhū uṭṭhahissantī’’ti vattabbaṃ. ‘‘Etha, bhante, āsanaṃ atthī’’ti vuttena pana pavisitabbaṃ. Sace koci kiñci na vadati, āsanasālaṃ gantvā atisamīpaṃ agantvā sabhāgaṭṭhāne ṭhātabbaṃ. Okāse kate ‘‘pavisathā’’ti vuttena pana pavisitabbaṃ. Sace pana yaṃ āsanaṃ tassa pāpuṇāti, tattha abhuñjanto bhikkhu nisinno hoti, taṃ uṭṭhāpetuṃ vaṭṭati. Yāgukhajjakādīsu pana yaṃkiñci pivitvā vā khāditvā vā yāva añño āgacchati, tāva nisinnaṃ rittahatthampi vuṭṭhāpetuṃ na vaṭṭati. Vippakatabhojanoyeva hi so hoti.

Sace vuṭṭhāpetīti sace āpattiṃ atikkamitvāpi vuṭṭhāpetiyeva. **Pavārito ca hotī**ti yaṃ so vuṭṭhāpeti, ayañca bhikkhu pavārito ca hoti, tena vattabbo – ‘‘gaccha udakaṃ āharāhī’’ti. Vuḍḍhataraññhi bhikkhuṃ āṇāpetuṃ idameva ekaṃ ṭhānanti. Sace so udakampi na āharati, tato yañca navakatarena kattabbaṃ, taṃ dassento **‘‘sādhukaṃ sitthānī’’**tiādimāha.

Gilānassa patirūpaṃ seyyanti ettha yo kāsabhagandarātisārādīhi gilāno hoti, kheḷamallakavaccakapālādīni ṭhapetabbāni honti. Kuṭṭhi vā hoti, senāsanaṃ dūseti; evarūpassa heṭṭhāpāsādapaṇṇasālādīsu aññataraṃ ekamantaṃ senāsanaṃ dātabbaṃ. Yasmiṃ vasante senāsanaṃ na dussati, tassa varaseyyāpi dātabbāva. Yopi sinehapānavirecananatthukammādīsu yaṃkiñci bhesajjaṃ karoti, sabbo so gilānoyeva, tassāpi sallakkhetvā patirūpaṃ senāsanaṃ dātabbaṃ. **Lesakappenā**ti appakena sīsābādhādimattena. **Bhikkhū gaṇetvā**ti ‘‘ettakā nāma bhikkhū’’ti vihāre bhikkhūnaṃ paricchedaṃ ñatvā.

Āsanappaṭibāhanādikathā niṭṭhitā.

Senāsanaggāhakathā

318. **Seyyā**ti mañcaṭṭhānāni vuccanti. **Seyyaggenā**ti seyyāparicchedena, vassūpanāyikadivase kālaṃ ghosetvā ekamañcaṭṭhānaṃ ekassa bhikkhuno gāhetuṃ anujānāmīti attho. **Seyyaggena gāhentā**ti seyyāparicchedena gāhiyamānā. **Seyyā ussārayiṃsū**ti mañcaṭṭhānāni atirekāni ahesuṃ. Vihāraggādīsupi eseva nayo. **Anubhāga**nti puna aparampi bhāgaṃ dātuṃ. Atimandesu hi bhikkhūsu ekekassa bhikkhuno dve tīṇi pariveṇāni dātabbāni. **Na akāmā dātabbo**ti anicchāya na dātabbo. Tattha vassūpanāyikadivase gahite anubhāge pacchā āgatānaṃ na attano aruciyā so anubhāgo dātabbo. Sace pana yena gahito, so ca attano ruciyā taṃ anubhāgaṃ vā paṭhamabhāgaṃ vā deti, vaṭṭati.

Nissīme ṭhitassāti upacārasīmato bahi ṭhitassa. Anto upacārasīmāya pana dūre ṭhitassāpi labbhatiyeva. **Senāsanaṃ gahetvā**ti vassūpanāyikadivase gahetvā. **Sabbakālaṃ paṭibāhantī**ti catumāsaccayena utukālepi paṭibāhanti. Tīsu senāsanaggāhesu purimako ca pacchimako cāti ime dve gāhā thāvarā.

Antarāmuttake ayaṃ vinicchayo – ekasmiṃ vihāre mahālābhasenāsanaṃ hoti. Senāsanasāmikā vassūpagataṃ bhikkhuṃ sabbapaccayehi sakkaccaṃ upaṭṭhahitvā pavāretvā gamanakāle bahuṃ samaṇaparikkhāraṃ denti. Mahātherā dūratopi āgantvā vassūpanāyikadivase taṃ gahetvā phāsuṃ vasitvā vutthavassā lābhaṃ gaṇhitvā pakkamanti. Āvāsikā ‘‘mayaṃ etthuppannaṃ lābhaṃ na labhāma, niccaṃ āgantukamahātherāva labhanti, teyeva naṃ āgantvā paṭijaggissantī’’ti palujjantampi na olokenti. Bhagavā tassa paṭijagganatthaṃ ‘‘aparajjugatāya pavāraṇāya āyatiṃ vassāvāsatthāya antarāmuttako gāhetabbo’’ti āha.

Taṃ gāhentena saṅghatthero vattabbo – ‘‘bhante antarāmuttakasenāsanaṃ gaṇhathā’’ti. Sace gaṇhāti, dātabbaṃ; no ce eteneva upāyena anutheraṃ ādiṃ katvā yo gaṇhāti, tassa antamaso sāmaṇerassāpi dātabbaṃ. Tena taṃ senāsanaṃ aṭṭhamāse paṭijaggitabbaṃ. Chadanabhittibhūmīsu yaṃ kiñci khaṇḍaṃ vā phullaṃ vā hoti, taṃ sabbaṃ paṭisaṅkharitabbaṃ. Uddesaparipucchādīhi divasaṃ khepetvā rattiṃ tattha vasitumpi vaṭṭati. Rattiṃ pariveṇe vasitvā tattha divasaṃ khepetumpi vaṭṭati. Rattindivaṃ tattheva vasitumpi vaṭṭati. Utukāle āgatānaṃ vuḍḍhānaṃ na paṭibāhitabbaṃ. Vassūpanāyikadivase pana sampatte sace saṅghatthero ‘‘mayhaṃ idaṃ senāsanaṃ dethā’’ti vadati, na labhati. ‘‘Bhante, idaṃ antarāmuttakaṃ gahetvā aṭṭhamāse ekena bhikkhunā paṭijaggita’’nti vatvā na dātabbaṃ. Aṭṭhamāse paṭijaggakabhikkhusseva gahitaṃ hoti.

Yasmiṃ pana senāsane ekasaṃvacchare dvikkhattuṃ paccaye denti chamāsaccayena chamāsaccayena, taṃ antarāmuttakaṃ na gāhetabbaṃ. Yasmiṃ vā tikkhattuṃ denti catumāsaccayena catumāsaccayena, yasmiṃ vā catukkhattuṃ denti temāsaccayena temāsaccayena, taṃ antarāmuttakaṃ na gāhetabbaṃ. Paccayeneva hi taṃ paṭijagganaṃ labhissati. Yasmiṃ pana ekasaṃvacchare sakideva bahupaccaye denti, etaṃ antarāmuttakaṃ gāhetabbanti. Ayaṃ tāva antovasse vassūpanāyikadivasena pāḷiyaṃ āgatasenāsanaggāhakathā.

Ayaṃ pana senāsanaggāho nāma duvidho hoti – utukāle ca vassāvāse ca. Tattha utukāle tāva keci āgantukā bhikkhū purebhattaṃ āgacchanti, keci pacchābhattaṃ paṭhamayāmaṃ vā majjhimayāmaṃ vā pacchimayāmaṃ vā ye yadā āgacchanti, tesaṃ tadāva bhikkhū uṭṭhāpetvā senāsanaṃ dātabbaṃ. Akālo nāma natthi. Senāsanapaññāpakena pana paṇḍitena bhavitabbaṃ, ekaṃ vā dve vā mañcaṭṭhānāni ṭhapetabbāni. Sace vikāle eko vā dve vā therā āgacchanti, te vattabbā – ‘‘bhante, ādito paṭṭhāya vuṭṭhāpiyamāne sabbepi bhikkhū ubbhaṇḍikā bhavissanti, tumhe amhākaṃ vasanaṭṭhāneyeva vasathā’’ti.

Bahūsu pana āgatesu vuṭṭhāpetvā paṭipāṭiyā dātabbaṃ. Sace ekekaṃ pariveṇaṃ pahoti, ekekaṃ pariveṇaṃ dātabbaṃ. Tattha aggisāladīghasālamaṇḍalamālādayo sabbepi tasseva pāpuṇanti. Evaṃ appahonte pāsādaggena dātabbaṃ. Pāsādesu appahontesu ovarakaggena dātabbaṃ. Ovarakesu appahontesu seyyaggena dātabbaṃ. Seyyaggesu appahontesu mañcaṭṭhānena dātabbaṃ. Mañcaṭṭhāne appahonte ekapīṭhakaṭṭhānavasena dātabbaṃ. Bhikkhuno pana ṭhitokāsamattaṃ na gāhetabbaṃ. Etañhi senāsanaṃ nāma na hoti. Pīṭhakaṭṭhāne pana appahonte ekaṃ mañcaṭṭhānaṃ vā pīṭhakaṭṭhānaṃ vā vārena vārena gahetvā ‘‘bhante, vissamathā’’ti tiṇṇaṃ janānaṃ dātabbaṃ, na hi sakkā sītasamaye sabbarattiṃ ajjhokāse vasituṃ. Mahātherena paṭhamayāmaṃ vissamitvā nikkhamitvā dutiyattherassa vattabbaṃ – ‘‘āvuso, idha pavisāhī’’ti. Sace mahāthero niddāgaruko hoti, kālaṃ na jānāti, ukkāsitvā dvāraṃ ākoṭetvā ‘‘bhante, kālo jāto, sītaṃ anudahatī’’ti vattabbaṃ. Tena nikkhamitvā okāso dātabbo, adātuṃ na labhati. Dutiyattherenapi majjhimayāmaṃ vissamitvā purimanayeneva itarassa dātabbaṃ. Niddāgaruko vuttanayeneva vuṭṭhāpetabbo. Evaṃ ekarattiṃ ekamañcaṭṭhānaṃ tiṇṇaṃ dātabbaṃ. Jambudīpe pana ekacce bhikkhū ‘‘senāsanaṃ nāma mañcaṭṭhānaṃ vā pīṭhaṭṭhānaṃ vā kiñcideva kassaci sappāyaṃ hoti, kassaci asappāya’’nti āgantukā hontu vā mā vā, devasikaṃ senāsanaṃ gāhenti. Ayaṃ utukāle senāsanaggāho nāma.

Vassāvāse pana atthi āgantukavattaṃ, atthi āvāsikavattaṃ, āgantukena tāva sakaṭṭhānaṃ muñcitvā aññattha gantvā vasitukāmena vassūpanāyikadivasameva tattha na gantabbaṃ. Vasanaṭṭhānaṃ vā hi tatra sambādhaṃ bhaveyya, bhikkhācāro vā na sampajjeyya, tena na phāsuṃ vihareyya. Tasmā ‘‘idāni māsamattena vassūpanāyikā bhavissatī’’ti taṃ vihāraṃ pavisitabbaṃ. Tattha māsamattaṃ vasanto sace uddesatthiko uddesasampattiṃ sallakkhetvā, sace kammaṭṭhāniko kammaṭṭhānasappāyataṃ sallakkhetvā, sace paccayatthiko paccayalābhaṃ sallakkhetvā antovasse sukhaṃ vasissati.

Sakaṭṭhānato ca tattha gacchantena na gocaragāmo ghaṭṭetabbo, na tattha manussā vattabbā – ‘‘tumhe nissāya salākabhattādīni vā yāgukhajjakādīni vā vassāvāsikaṃ vā natthi, ayaṃ cetiyassa parikkhāro, ayaṃ uposathāgārassa, idaṃ tāḷañceva sūci ca sampaṭicchatha tumhākaṃ vihāra’’nti. Senāsanaṃ pana jaggitvā dārubhaṇḍamattikābhaṇḍāni paṭisāmetvā gamiyavattaṃ pūretvā gantabbaṃ. Evaṃ gacchantenāpi daharehi pattacīvarabhaṇḍikāyo ukkhipāpetvā telanāḷikattaradaṇḍādīni gāhāpetvā chattaṃ paggayha attānaṃ dassentena gāmadvāreneva na gantabbaṃ, paṭicchannena aṭavimaggena gantabbaṃ. Aṭavimagge asati gumbādīni maddantena na gantabbaṃ, gamiyavattaṃ pana pūretvā vitakkaṃ chinditvā suddhacittena gamanavatteneva gantabbaṃ. Sace pana gāmadvārena maggo hoti, gacchantañca naṃ saparivāraṃ disvā manussā ‘‘amhākaṃ thero viyā’’ti upadhāvitvā ‘‘kuhiṃ, bhante, sabbaparikkhāre gahetvā gacchathā’’ti vadanti, tesu ce eko evaṃ vadati – ‘‘vassūpanāyikakālo nāmāyaṃ, yattha antovasse nibaddhabhikkhācāro bhaṇḍapaṭicchādanañca labbhati, tattha bhikkhū gacchantī’’ti. Tassa ce sutvā te manussā ‘‘bhante, imasmimpi gāme jano bhuñjati ceva nivāseti ca, mā aññattha gacchathā’’ti vatvā mittāmacce pakkosāpetvā sabbe sammantayitvā vihāre nibaddhavattañca salākabhattādīni ca vassāvāsikañca paṭṭhapetvā ‘‘idheva bhante vasathā’’ti yācanti, sabbaṃ sādituṃ vaṭṭati. Sabbañhetaṃ kappiyañceva anavajjañca. Kurundiyaṃ pana ‘‘‘kuhiṃ gacchathā’ti vutte ‘asukaṭṭhāna’nti vatvā, ‘kasmā tattha gacchathā’ti vutte ‘kāraṇaṃ ācikkhitabba’’’nti vuttaṃ. Ubhayampi panettha suddhacittatāva anavajjaṃ. Idaṃ āgantukavattaṃ nāma.

Idaṃ pana āvāsikavattaṃ – paṭikacceva hi āvāsikehi vihāro jaggitabbo. Khaṇḍaphullapaṭisaṅkharaṇaparibhaṇḍāni kātabbāni. Rattiṭṭhānadivāṭṭhānavaccakuṭipassāvaṭṭhānāni padhānagharavihāramaggoti imāni sabbāni paṭijaggitabbāni, cetiye sudhākammaṃ muddavedikāya telamakkhanaṃ mañcapīṭhapaṭijagganantī idampi sabbaṃ kātabbaṃ – ''vassaṃ vasitukāmā āgantvā uddesaparipucchākammaṭṭhānānuyogādīni karontā sukhaṃ vasissantī''ti. Kataparikammehi āsāḷhījuṇhapañcamito paṭṭhāya vassāvāsikaṃ pucchitabbaṃ. Kattha pucchitabbaṃ? Yato pakatiyā labbhati. Yehi pana na dinnapubbaṃ, te pucchituṃ na vaṭṭati. Kasmā pucchitabbaṃ? Kadāci hi manussā denti, kadāci dubbhikkhādīhi upaddutā na denti. Tattha ye na dassanti, te apucchitvā vassāvāsike gāhite gāhitabhikkhūnaṃ lābhantarāyo hoti, tasmā pucchitvāva gāhetabbaṃ, pucchantena ''tumhākaṃ vassāvāsikaggāhakakālo upakaṭṭho''ti vattabbaṃ. Sace vadanti ''bhante, imaṃ saṃvaccharaṃ chātakādīhi upaddutamha, na sakkoma dātu''nti vā ''yaṃ mayaṃ pubbe dema, tato ūnataraṃ dassāmā''ti vā ''idāni kappāso sulabho, yaṃ pubbe dema, tato bahutaraṃ dassāmā''ti vā vadanti, taṃ sallakkhetvā tadanurūpena nayena tesaṃ tesaṃ senāsane bhikkhūnaṃ vassāvāsikaṃ gāhetabbaṃ.

Sace manussā vadanti – ''yassa amhākaṃ vassāvāsikaṃ pāpuṇāti, so temāsaṃ pānīyaṃ upaṭṭhāpetu, vihāramaggaṃ jaggatu, cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggatu, bodhirukkhe udakaṃ āsiñcatū''ti, yassa taṃ pāpuṇāti, tassa ācikkhitabbaṃ. Yo pana gāmo paṭikkamma yojanadviyojanantare hoti, tatra ce kulāni upanikkhepaṃ ṭhapetvā vihāre vassāvāsikaṃ dentiyeva, tāni kulāni apucchitvāpi tesaṃ senāsane vattaṃ katvā vasantassa vassāvāsikaṃ gāhetabbaṃ. Sace pana tesaṃ senāsane paṃsukūliko vasati, āgatañca taṃ disvā ''tumhākaṃ vassāvāsikaṃ demā''ti vadanti, tena saṅghassa ācikkhitabbaṃ. Sace tāni kulāni saṅghassa dātuṃ na icchanti, ''tumhākaṃyeva demā''ti vadanti, sabhāgo bhikkhu ''vattaṃ katvā gaṇhāhī''ti vattabbo. Paṃsukūlikassa panetaṃ na vaṭṭati, iti saddhādeyye dāyakamanussā pucchitabbā.

Tatruppāde pana kappiyakārakā pucchitabbā. Kathaṃ pucchitabbā? ''Kiṃ, āvuso, saṅghassa bhaṇḍapaṭicchādanaṃ bhavissatī''ti. Sace vadanti – ''bhavissati, bhante, ekekassa navahatthaṃ sāṭakaṃ dassāma, vassāvāsikaṃ gāhethā''ti, gāhetabbaṃ. Sacepi vadanti – ''sāṭakaṃ natthi; vatthu pana atthi, gāhetha, bhante''ti, vatthumhi santepi gāhetuṃ vaṭṭatiyeva. Kappiyakārakānañhi hatthe ''kappiyabhaṇḍaṃ paribhuñjathā''ti dinnavatthuto yaṃ yaṃ kappaṃ, taṃ taṃ sabbaṃ paribhuñjituṃ anuññātaṃ.

Yaṃ panettha piṇḍapātatthāya gilānapaccayatthāya vā uddissa dinnaṃ, taṃ cīvare upanāmentehi saṅghasuṭṭhutāya apaloketvā upanāmetabbaṃ. Senāsanatthāya uddissa dinnaṃ garubhaṇḍaṃ hoti, cīvaravaseneva catupaccayavasena vā dinnaṃ cīvare upanāmentānaṃ apalokanakammakiccaṃ natthi, apalokanakammaṃ karontehi ca puggalavaseneva kātabbaṃ, saṅghavasena na kātabbaṃ. Jātarūparajatavasenāpi āmakadhaññavasena vā apalokanakammaṃ na vaṭṭati. Kappiyabhaṇḍavasena cīvarataṇḍulādivaseneva ca vaṭṭati. Taṃ pana evaṃ kattabbaṃ – ''idāni subhikkhaṃ sulabhapiṇḍaṃ, bhikkhū cīvarena kilamanti, ettakaṃ nāma taṇḍulabhāgaṃ bhikkhūnaṃ cīvaraṃ kātuṃ ruccatī''ti. ''Gilānapaccayo sulabho gilāno vā natthi, ettakaṃ nāma taṇḍulabhāgaṃ bhikkhūnaṃ cīvaraṃ kātuṃ ruccatī''ti.

Evaṃ cīvarapaccayaṃ sallakkhetvā senāsanassa kāle ghosite sannipatite saṅghe senāsanaggāhako sammannitabbo. Sammannantena ca dve sammannitabbāti vuttaṃ. Evañhi navako vuḍḍhatarassa, vuḍḍho ca navakassa gāhessati. Mahante pana mahāvihārasadise vihāre tayo cattāro janā sammannitabbā. Kurundiyaṃ pana ''aṭṭhapi soḷasapi jane sammannituṃ vaṭṭatī''ti vuttaṃ. Tesaṃ sammuti kammavācāyapi apalokanenapi vaṭṭatiyeva.

Tehi sammatehi bhikkhūhi senāsanaṃ sallakkhetabbaṃ, cetiyagharaṃ bodhigharaṃ āsanagharaṃ sammuñjaniaṭṭo dāruaṭṭo vaccakuṭi iṭṭhakasālā vaḍḍhakisālā dvārakoṭṭhako pānīyamāḷo maggo pokkharaṇīti etāni hi asenāsanāni, vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṃ guhā maṇḍapo rukkhamūlaṃ veḷugumboti imāni senāsanāni, tāni gāhetabbāni. Gāhentena ca ''paṭhamaṃ bhikkhū gaṇetuṃ, bhikkhū gaṇetvā seyyā gaṇetu''nti ettha vuttanayena gāhetabbāni. Sace saṅghiko ca saddhādeyyo cāti dve cīvarapaccayā honti, tesu yaṃ bhikkhū paṭhamaṃ gaṇhituṃ icchanti, taṃ gāhetvā tassa ṭhitikato paṭṭhāya itaro gāhetabbo.

Sace pana bhikkhūnaṃ appatāya pariveṇaggena senāsane gāhiyamāne ekaṃ pariveṇaṃ mahālābhaṃ hoti, dasa vā dvādasa vā cīvarāni labhanti, taṃ vijaṭetvā aññesu alābhakesu āvāsesu pakkhipitvā aññesampi bhikkhūnaṃ gāhetabbanti mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha – ''na evaṃ kātabbaṃ, manussā hi attano āvāsajagganatthāya paccayaṃ denti, tasmā aññehi bhikkhūhi tattha pavisitabba''nti. Sace panettha mahāthero paṭikkosati – ''māvuso, evaṃ gāhetha, bhagavato anusiṭṭhiṃ karotha, vuttañhetaṃ bhagavatā – 'anujānāmi, bhikkhave, pariveṇaggena gāhetu'''nti tassa paṭikkosanāya aṭṭhatvā ''bhante bhikkhū bahū, paccayo mando, saṅgahaṃ kātuṃ vaṭṭatī''ti taṃ saññāpetvā gāhetabbameva.

Gāhentena ca sammatena bhikkhunā mahātherassa santikaṃ gantvā evaṃ vattabbaṃ – ''bhante, tumhākaṃ senāsanaṃ pāpuṇāti, gaṇhatha paccayaṃ dhārethā''ti. ''Asukakulassa paccayo asukasenāsanañca mayhaṃ pāpuṇāti, āvuso''ti, ''pāpuṇāti, bhante, gaṇhatha na''nti, ''gaṇhāmi, āvuso''ti, gahitaṃ hoti. Sace pana ''gahitaṃ vo, bhante''ti vutte ''gahitaṃ me''ti vā ''gaṇhissatha, bhante''ti vutte ''gaṇhissāmī''ti vā vadati, ''agahitaṃ hotī''ti mahāsumatthero

āha. Mahāpadumatthero panāha – ‘‘atītānāgatavacanaṃ vā hotu, vattamānavacanaṃ vā, satuppādamattaālayakaraṇamattameva cettha pamāṇaṃ, tasmā gahitameva hotī’’ti.

Yopi paṃsukūliko bhikkhu senāsanaṃ gahetvā paccayaṃ vissajjeti, ayampi na aññasmiṃ āvāse pakkhipitabbo. Tasmiṃyeva pariveṇe aggisālāya vā dīghasālāya vā rukkhamūle vā aññassa gāhetuṃ vaṭṭati. Paṃsukūliko ‘‘vasāmī’’ti senāsanaṃ jaggissati, itaro ‘‘paccayaṃ gaṇhāmī’’ti, evaṃ dvīhi kāraṇehi senāsanaṃ sujaggitataraṃ bhavissati. Mahāpaccariyaṃ pana vuttaṃ – ‘‘paṃsukūlike vāsatthāya senāsanaṃ gaṇhante senāsanaggāhāpakena vattabbaṃ – ‘bhante, idha paccayo atthi, so kiṃ kātabbo’ti. Tena ‘heṭṭhā aññaṃ gāhāpehī’ti vattabbo. Sace pana kiñci avatvāva vasati, vutthavassassa ca pādamūle ṭhapetvā sāṭakaṃ denti, vaṭṭati. Atha vassāvāsikaṃ demāti vadanti, tasmiṃ senāsane vassaṃvutthabhikkhūnaṃ pāpuṇātī’’ti. Yesaṃ pana senāsanaṃ natthi; kevalaṃ paccayameva denti, tesaṃ paccayaṃ avassāvāsike senāsane gāhetuṃ vaṭṭati.

Manussā thūpaṃ katvā vassāvāsikaṃ gāhāpenti, thūpo nāma asenāsanaṃ, tassa samīpe rukkhe vā maṇḍape vā upanibandhitvā gāhāpetabbaṃ. Tena bhikkhunā cetiyaṃ paṭijaggitabbaṃ. Bodhirukkhabodhigharaāsanagharasammuñjaniaṭṭadāruaṭṭavaccakuṭidvārakoṭṭhakapānīyamāḷakadantakaṭṭhamāḷakesupi eseva nayo. Bhojanasālā pana senāsanameva, tasmā taṃ ekassa vā bahūnaṃ vā paricchinditvā gāhetuṃ vaṭṭatīti sabbamidaṃ vitthārena mahāpaccariyaṃ vuttaṃ.

Senāsanaggāhāpakena pana pāṭipadaaruṇato paṭṭhāya yāva puna aruṇaṃ na bhijjati tāva gāhetabbaṃ, idañhi senāsanaggāhassa khettaṃ. Sace pātova gāhite senāsane añño vitakkacāriko bhikkhu āgantvā senāsanaṃ yācati, ‘‘gahitaṃ, bhante, senāsanaṃ, vassūpagato saṅgho, ramaṇīyo vihāro, rukkhamūlādīsu yattha icchatha tattha vasathā’’ti vattabbo. Vassūpagatehi antovasse nibaddhavattaṃ ṭhapetvā vassūpagatā bhikkhū ‘‘sammuñjaniyo bandhathā’’ti vattabbā. Sulabhā ce daṇḍakā ceva salākāyo ca honti, ekekena cha pañca muṭṭhisammuñjaniyo, dve tisso yaṭṭhisammuñjaniyo vā bandhitabbā. Dullabhā ce honti, dve tisso muṭṭhisammuñjaniyo ekā yaṭṭhisammuñjanī bandhitabbā. Sāmaṇerehi pañca pañca ukkā koṭṭetabbā. Vasanaṭṭhāne kasāvaparibhaṇḍaṃ kātabbaṃ.

Vattaṃ karontehi pana ‘‘na uddisitabbaṃ, na uddisāpetabbaṃ, na sajjhāyo kātabbo, na pabbājetabbaṃ, na upasampādetabbaṃ, na nissayo dātabbo, na dhammasavanaṃ kātabbaṃ, sabbeva hi ete papañcā. Nippapañcā hutvā samaṇadhammameva karissāmā’’ti vā ‘‘sabbe terasa dhutaṅgāni samādiyantu, seyyaṃ akappetvā ṭhānacaṅkamehi vītināmentu, mūgabbataṃ gaṇhantu, sattāhakaraṇīyena gatāpi bhājanīyabhaṇḍaṃ labhantū’’ti vā evarūpaṃ adhammikavattaṃ na kātabbaṃ. Evaṃ pana kātabbaṃ – pariyattidhammo nāma tividhampi saddhammaṃ patiṭṭhāpeti; tasmā sakkaccaṃ uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṃ karotha, padhānaghare vasantānaṃ saṅghaṭṭanaṃ akatvā antovihāre nisīditvā uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṃ karotha, dhammasavanaṃ samiddhaṃ karotha, pabbājentā sodhetvā pabbājetha, sodhetvā upasampādetha, sodhetvā nissayaṃ detha, ekopi hi kulaputto pabbajjaṃ upasampadañca labhitvā sakalasāsanaṃ patiṭṭhāpeti, attano thāmena yattakāni sakkotha tattakāni dhutaṅgāni samādiyatha. Antovassaṃ nāmetaṃ sakaladivasaṃ rattiyā ca paṭhamapacchimayāmesu appamattehi bhavitabbaṃ, vīriyaṃ ārabhitabbaṃ. Porāṇakamahātherāpi sabbapalibodhe chinditvā antovasse ekacārikavattaṃ pūrayiṃsu, bhasse mattaṃ jānitvā dasavatthukakathaṃ dasaasubhadasānussatiaṭṭhatiṃsārammaṇakathañca kātuṃ vaṭṭati, āgantukānaṃ vattaṃ kātuṃ sattāhakaraṇīyena gatānaṃ apaloketvā dātuṃ vaṭṭatīti evarūpaṃ vattaṃ kātabbaṃ.

Apica bhikkhū ovaditabbā – ‘‘viggāhikapisuṇapharusavacanāni mā vadatha, divase divase sīlāni āvajjentā caturārakkhaṃ ahāpentā manasikārabahulā viharathā’’ti. Dantakaṭṭhakhādanavattaṃ ācikkhitabbaṃ, cetiyaṃ vā bodhiṃ vā vandantena gandhamālaṃ vā pūjentena pattaṃ vā thavikāya pakkhipantena na kathetabbaṃ, bhikkhācāravattaṃ ācikkhitabbaṃ – ‘‘antogāme manussehi saddhiṃ paccayasaññuttakathā vā visabhāgakathā vā na kathetabbā, rakkhitindriyehi bhavitabbaṃ, khandhakavattañca sekhiyavattañca pūretabba’’nti evarūpā bahukāpi niyyānikakathā ācikkhitabbāti.

Pacchimavassūpanāyikadivase pana sace kālaṃ ghosetvā sannipatite saṅghe koci dasahatthaṃ vatthaṃ āharitvā vassāvāsikaṃ deti, āgantuko sace bhikkhu saṅghatthero hoti, tassa dātabbaṃ. Navako ce hoti, sammatena bhikkhunā saṅghatthero vattabbo – ‘‘sace bhante icchatha, paṭhamabhāgaṃ muñcitvā idaṃ vatthaṃ gaṇhathā’’ti, amuñcantassa na dātabbaṃ. Sace pana pubbe gāhitaṃ muñcitvā gaṇhāti, dātabbaṃ. Etenevupāyena dutiyattherato paṭṭhāya parivattetvā pattaṭṭhāne āgantukassa dātabbaṃ. Sace paṭhamavassūpagatā dve tīṇi cattāri pañca vā vatthāni alatthuṃ, laddhaṃ laddhaṃ etenevupāyena vissajjāpetvā yāva āgantukassa samakaṃ hoti, tāva dātabbaṃ. Tena pana samake laddhe avasiṭṭho anubhāgo therāsane dātabbo. Paccuppanne lābhe sati ṭhitikāya gāhetuṃ katikaṃ kātuṃ vaṭṭati.

Sace dubbhikkhaṃ hoti, dvīsupi vassūpanāyikāsu vassūpagatā bhikkhū bhikkhāya kilamantā ‘‘āvuso, idha vasantā sabbeva kilamāma, sādhu vata dvebhāgā homa, yesaṃ ñātipavāritaṭṭhānāni atthi, te tattha vasitvā pavāraṇāya āgantvā attano pattaṃ vassāvāsikaṃ gaṇhantū’’ti vadanti, tesu ye tattha vasitvā pavāraṇāya āgacchanti, tesaṃ apaloketvā vassāvāsikaṃ dātabbaṃ. Sādiyantāpi hi te neva vassāvāsikassa sāmino, khīyantāpi ca āvāsikā neva adātuṃ labhanti.

Kurundiyaṃ pana vuttaṃ – ‘‘katikavattaṃ kātabbaṃ – ‘sabbesaṃ no idha yāgubhattaṃ nappahoti, sabhāgaṭṭhāne vasitvā āgacchatha, tumhākaṃ pattaṃ vassāvāsikaṃ labhissathā’ti. Tañce eko paṭibāhati, supaṭibāhitaṃ; no ce paṭibāhati, katikā sukatā. Pacchā tesaṃ tattha vasitvā āgatānaṃ apaloketvā dātabbaṃ, apalokanakāle paṭibāhituṃ na labbhatī’’ti. Punapi vuttaṃ – ‘‘sace vassūpagatesu ekaccānaṃ vassāvāsike apāpuṇante bhikkhū katikaṃ karonti – ‘chinnavassānaṃ vassāvāsikañca idāni uppajjanakavassāvāsikañca imesaṃ dātuṃ ruccatī’ti evaṃ katikāya katāya gāhitasadisameva hoti, uppannuppannaṃ tesameva dātabba’’nti.

Temāsaṃ pānīyaṃ upaṭṭhāpetvā vihāramaggacetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggitvā bodhirukkhe udakaṃ siñcitvā pakkantopi vibbhantopi vassāvāsikaṃ labhatiyeva. Bhatiniviṭṭhañhi tena kataṃ. Saṅghikaṃ pana apalokanakammaṃ katvā gāhitaṃ antovasse vibbhantopi labhateva. Paccayavasena gāhitaṃ pana na labhatīti vadanti.

Sace vutthavasso disaṃgamiko bhikkhu āvāsikassa hatthato kiñcideva kappiyabhaṇḍaṃ gahetvā ‘‘asukakule mayhaṃ vassāvāsikaṃ pattaṃ, taṃ gaṇhathā’’ti vatvā gataṭṭhāne vibbhamati, vassāvāsikaṃ saṅghikaṃ hoti. Sace pana manusse sammukhā sampaṭicchāpetvā gacchati, labhati. ‘‘Idaṃ vassāvāsikaṃ amhākaṃ senāsane vutthabhikkhuno demā’’ti vutte, yassa gāhitaṃ tasseva hoti. Sace pana senāsanasāmikassa piyakamyatāya puttadhītādayo bahūni vatthāni āharitvā ‘‘amhākaṃ senāsane demā’’ti denti, tattha vassūpagatassa ekameva vatthaṃ dātabbaṃ, sesāni saṅghikāni honti, vassāvāsikaṭṭhitikāya gāhetabbāni. Ṭhitikāya asati therāsanato paṭṭhāya gāhetabbāni. Senāsane vassūpagataṃ bhikkhuṃ nissāya uppannena cittappasādena bahūni vatthāni āharitvā ‘‘senāsanassa demā’’ti dinnesupi eseva nayo. Sace pana pādamūle ṭhapetvā ‘‘etassa bhikkhuno demā’’ti vadanti, tasseva honti.

Ekassa gehe dve vassāvāsikāni – paṭhamabhāgo sāmaṇerassa gāhito hoti, dutiyo therāsane. So ekaṃ dasahatthaṃ, ekaṃ aṭṭhahatthaṃ sāṭakaṃ peseti ‘‘vassāvāsikaṃ pattabhikkhūnaṃ dethā’’ti vicinitvā varabhāgaṃ sāmaṇerassa datvā anubhāgo therāsane dātabbo. Sace pana ubhopi gharaṃ netvā bhojetvā sayameva pādamūle ṭhapeti, yaṃ yassa dinnaṃ, tadeva tassa hoti.

Ito paraṃ mahāpaccariyaṃ āgatanayo hoti – ‘‘ekassa ghare daharasāmaṇerassa vassāvāsikaṃ pāpuṇāti, so ce pucchati – ‘amhākaṃ vassāvāsikaṃ kassa patta’nti, ‘sāmaṇerassā’ti avatvā ‘dānakāle jānissasī’ti vatvā dānadivase ekaṃ mahātheraṃ pesetvā nīharāpetabbaṃ. Sace yassa vassāvāsikaṃ pattaṃ, so vibbhamati vā kālaṃ vā karoti, manussā ce pucchanti – ‘kassa amhākaṃ vassāvāsikaṃ patta’nti, tesaṃ yathābhūtaṃ ācikkhitabbaṃ. Sace te vadanti – ‘tumhākaṃ demā’ti, tassa bhikkhuno pāpuṇāti. Atha saṅghassa vā gaṇassa vā denti, saṅghassa vā gaṇassa vā pāpuṇāti. Sace vassūpagatā suddhapaṃsukūlikāyeva honti, ānetvā dinnaṃ vassāvāsikaṃ senāsanaparikkhāraṃ vā katvā ṭhapetabbaṃ, bimbohanādīni vā kātabbānī’’ti. Idaṃ nevāsikavattaṃ.

Senāsanaggāhakathā niṭṭhitā.

Upanandavatthukathā

319. Upanandavatthusmiṃ – **tattha tayā moghapurisa gahitaṃ idha muttaṃ, idha tayā gahitaṃ tatra mutta**nti ettha ayamattho – yaṃ tayā tattha senāsanaṃ gahitaṃ, taṃ te gaṇhanteneva idha muttaṃ hoti. ‘‘Idha dānāhaṃ, āvuso, muñcāmī’’ti vadantena pana taṃ tatrāpi muttaṃ. Evaṃ tvaṃ ubhayattha paribāhiroti.

Ayaṃ panettha vinicchayo – gahaṇena gahaṇaṃ paṭippassambhati, gahaṇena ālayo paṭippassambhati, ālayena gahaṇaṃ paṭippassambhati, ālayena ālayo paṭippassambhati. Kathaṃ? Idhekacco vassūpanāyikadivase ekasmiṃ vihāre senāsanaṃ gahetvā sāmantavihāraṃ gantvā tatrāpi gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimaṃ gahaṇaṃ paṭippassambhati. Aparo ‘‘idha vasissāmī’’ti ālayamattaṃ katvā sāmantavihāraṃ gantvā tattha senāsanaṃ gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimo ālayo paṭippassambhati. Eko ‘‘idha vasissāmī’’ti senāsanaṃ vā gahetvā ālayaṃ vā katvā sāmantavihāraṃ gantvā ‘‘idheva dāni vasissāmī’’ti ālayaṃ karoti, iccassa ālayena vā gahaṇaṃ ālayena vā ālayo paṭippassambhati, sabbattha pacchime gahaṇe vā ālaye vā tiṭṭhati. Yo pana ‘‘ekasmiṃ vihāre senāsanaṃ gahetvā aññasmiṃ vihāre vasissāmī’’ti gacchati, tassa upacārasīmātikkame senāsanaggāho paṭippassambhati. Yadi pana ‘‘tattha phāsu bhavissati, vasissāmi; no ce, āgamissāmī’’ti gantvā aphāsubhāvaṃ ñatvā paccāgacchati, vaṭṭati.

320. **Tivassantarenā**ti ettha **tivassantaro** nāma yo dvīhi vassehi mahantataro vā daharataro vā hoti. Yo pana ekena vassena mahantataro vā daharataro vā hoti, yo vā samānavasso, tattha vattabbameva natthi. Ime sabbe ekasmiṃ mañce vā pīṭhe vā dve dve hutvā nisīdituṃ labhanti. Yaṃ tiṇṇaṃ pahoti, taṃ saṃhārimaṃ vā hotu asaṃhārimaṃ vā, tathārūpe api phalakakhaṇḍe anupasampannenāpi saddhiṃ nisīdituṃ vaṭṭati.

Hatthinakhakanti hatthikumbhe patiṭṭhitaṃ; evaṃ katassa kiretaṃ nāmaṃ. **Sabbaṃ pāsādaparibhoga**nti suvaṇṇarajatādivicitrāni kavāṭāni mañcapīṭhāni tālavaṇṭāni suvaṇṇarajatamayapānīyaghaṭapānīyasarāvāni yaṃkiñci cittakammakataṃ, sabbaṃ vaṭṭati. ‘‘Pāsādassa dāsidāsaṃ khettavatthuṃ gomahiṃsaṃ demā’’ti vadanti, pāṭekkaṃ

gahaṇakiccaṃ natthi, pāsāde paṭiggahite paṭiggahitameva hoti. Gonakādīni saṅghikavihāre vā puggalikavihāre vā mañcapīṭhakesu attharitvā paribhuñjituṃ na vaṭṭanti. Dhammāsane pana gihivikaṭanihārena labbhanti, tatrāpi nipajjituṃ na vaṭṭati.

Upanandavatthukathā niṭṭhitā.

Avissajjiyavatthukathā

321. **Pañcimānī**ti rāsivasena pañca, sarūpavasena panetāni bahūni honti. Tattha **ārāmo** nāma pupphārāmo vā phalārāmo vā. **Ārāmavatthu** nāma tesaṃyeva ārāmānaṃ atthāya paricchinditvā ṭhapitokāso; tesu vā ārāmesu vinaṭṭhesu tesaṃ porāṇakabhūmibhāgo. **Vihāro** nāma yaṃkiñci pāsādādisenāsanaṃ. **Vihāravatthu** nāma tassa patiṭṭhānokāso. **Mañco** nāma – masārako, bundikābaddho, kuḷīrapādako āhaccapādakoti imesaṃ pubbe vuttānaṃ catunnaṃ mañcānaṃ aññataro. **Pīṭhaṃ** nāma masārakādīnaṃyeva catunnaṃ pīṭhānaṃ aññataraṃ. **Bhisi** nāma uṇṇabhisiādīnaṃ pañcannaṃ aññatarā. **Bimbohanaṃ** nāma vuttappakārānaṃ bimbohanānaṃ aññataraṃ. **Lohakumbhī** nāma kāḷalohena vā tambalohena vā yena kenaci lohena katā kumbhī. **Lohabhāṇakā**dīsupi eseva nayo. Ettha pana **bhāṇaka**nti arañjaro vuccati. **Vārako**ti ghaṭo. **Kaṭāhaṃ** kaṭāhameva. **Vāsi**ādīsu **valli**ādīsu ca duviññeyyaṃ nāma natthi. Evaṃ –

Dvisaṅgahāni dve honti, tatiyaṃ catusaṅgahaṃ;
Catutthaṃ navakoṭṭhāsaṃ, pañcamaṃ aṭṭhabhedanaṃ.

Iti pañcahi rāsīhi, pañcanimmalalocano;
Pañcavīsavidhaṃ nātho, garubhaṇḍaṃ pakāsayi.

Tatrāyaṃ vinicchayakathā – idañhi sabbampi garubhaṇḍaṃ idha avissajjiyaṃ, kīṭāgirivatthusmiṃ ‘‘avebhaṅgiya’’nti vuttaṃ. Parivāre pana –

‘‘Avissajjiyaṃ avebhaṅgiyaṃ, pañca vuttā mahesinā;
Vissajjentassa paribhuñjantassa anāpatti,
Pañhā mesā kusalehi cintitā’’ti. (pari. 479) –

Āgataṃ. Tasmā mūlacchejjavasena avissajjiyaṃ avebhaṅgiyañca parivattanavasena pana vissajjentassa paribhuñjantassa ca anāpattīti evamettha adhippāyo veditabbo.

Tatrāyaṃ anupubbikathā – idaṃ tāva pañcavidhampi cīvarapiṇḍapātabhesajjatthāya upanetuṃ na vaṭṭati. Thāvarena ca thāvaraṃ garubhaṇḍena ca garubhaṇḍaṃ parivattetuṃ vaṭṭati. Thāvare pana khettaṃ vatthu taḷākaṃ mātikāti evarūpaṃ bhikkhusaṅghassa vicāretuṃ vā sampaṭicchituṃ vā adhivāsetuṃ vā na vaṭṭati, kappiyakārakeheva vicāritato kappiyabhaṇḍaṃ vaṭṭati. Ārāmena pana ārāmaṃ ārāmavatthuṃ vihāraṃ vihāravatthunti imāni cattāri parivattetuṃ vaṭṭati.

Tatrāyaṃ parivattananayo – saṅghassa nāḷikerārāmo dūre hoti, kappiyakārakā vā bahutaraṃ khādanti. Yampi na khādanti, tato sakaṭavetanaṃ datvā appameva haranti. Aññesaṃ pana tassa ārāmassa avidūragāmavāsīnaṃ manussānaṃ vihārassa samīpe ārāmo hoti, te saṅghaṃ upasaṅkamitvā sakena ārāmena taṃ ārāmaṃ yācanti, saṅghena ‘‘ruccati saṅghassā’’ti apaloketvā sampaṭicchitabbo. Sacepi bhikkhūnaṃ rukkhasahassaṃ hoti, manussānaṃ pañca satāni, ‘‘tumhākaṃ ārāmo khuddako’’ti na vattabbaṃ. Kiñcāpi hi ayaṃ khuddako, atha kho itarato bahutaraṃ āyaṃ deti. Sacepi samakameva deti; evampi icchiticchitakkhaṇe paribhuñjituṃ sakkāti gahetabbameva. Sace pana manussānaṃ bahutarā rukkhā honti, ‘‘nanu tumhākaṃ bahutarā rukkhā’’ti vattabbaṃ. Sace ‘‘atirekaṃ amhākaṃ puññaṃ hotu, saṅghassa demā’’ti vadanti, jānāpetvā sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ rukkhā phaladhārino, manussānaṃ rukkhā na tāva phalaṃ gaṇhanti, kiñcāpi na gaṇhanti, na cirena gaṇhissantīti sampaṭicchitabbameva. Manussānaṃ rukkhā phaladhārino, bhikkhūnaṃ na tāva phalaṃ gaṇhanti, ‘‘nanu tumhākaṃ rukkhā phaladhārino’’ti vattabbaṃ. Sace ‘‘gaṇhatha, bhante, amhākaṃ puññaṃ bhavissatī’’ti denti, jānāpetvā sampaṭicchituṃ vaṭṭati; evaṃ ārāmena ārāmo parivattetabbo. Eteneva nayena ārāmavatthupi vihāropi vihāravatthupi ārāmena parivattetabbaṃ. Ārāmavatthunā ca mahantena vā khuddakena vā ārāmaārāmavatthu vihāravihāravatthūni.

Kathaṃ vihārena vihāro parivattetabbo? Saṅghassa antogāme gehaṃ hoti, manussānaṃ vihāramajjhe pāsādo, ubhopi agghena samakā, sace manussā tena pāsādena taṃ gehaṃ yācanti, sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ ce mahagghataraṃ gehaṃ hoti, ‘‘mahagghataraṃ amhākaṃ geha’’nti vutte ‘‘kiñcāpi mahagghataraṃ, pabbajitānaṃ asāruppaṃ, na sakkā tattha pabbajitehi vasituṃ, idaṃ pana sāruppaṃ gaṇhathā’’ti vadanti; evampi sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Sace pana manussānaṃ mahagghaṃ hoti, ‘‘nanu tumhākaṃ gehaṃ mahaggha’’nti vattabbaṃ. ‘‘Hotu, bhante,

amhākaṃ puññaṃ bhavissati, gaṇhathā''ti vutte pana sampaṭicchituṃ vaṭṭati. Evaṃ vihārena vihāro parivattetabbo. Eteneva nayena vihāravatthupi ārāmopi ārāmavatthupi vihārena parivattetabbaṃ. Vihāravatthunā ca mahagghena vā appagghena vā vihāravihāravatthuārāmaārāmavatthūni. Evaṃ tāva thāvarena thāvaraparivattanaṃ veditabbaṃ.

Garubhaṇḍena garubhaṇḍaparivattane pana mañcapīṭhaṃ mahantaṃ vā hotu khuddakaṃ vā, antamaso caturaṅgulapādakaṃ vā gāmadārakehi paṃsvāgārakesu kīḷantehi katampi saṅghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ hoti. Sacepi rājarājamahāmattādayo ekappahāreneva mañcasataṃ vā mañcasahassaṃ vā denti, sabbe kappiyamañcā sampaṭicchitabbā, sampaṭicchitvā vuḍḍhapaṭipāṭiyā ''saṅghikaparibhogena paribhuñjathā''ti dātabbā, puggalikavasena na dātabbā. Atirekamañce bhaṇḍāgārādīsu paññapetvā pattacīvaraṃ nikkhipitumpi vaṭṭati. Bahisīmāya ''saṅghassa demā''ti dinnamañco saṅghattherassa vasanaṭṭhāne dātabbo. Tattha ce bahū mañcā honti, mañcena kammaṃ natthi; yassa vasanaṭṭhāne kammaṃ atthi, tattha ''saṅghikaparibhogena paribhuñjathā''ti dātabbo. Mahagghena satagghanakena vā sahassagghanakena vā satasahassagghanakena vā mañcena aññaṃ mañcasataṃ labhati, parivattetvā gahetabbaṃ. Na kevalaṃ mañcena mañcoyeva, ārāmaārāmavatthuvihāravihāravatthupīṭhabhisibimbohanānipi parivattetuṃ vaṭṭanti. Esa nayo pīṭhabhisibimbohanesupi. Etesu hi kappiyākapyiyaṃ vuttanayameva. Tattha akappiyaṃ na paribhuñjitabbaṃ, kappiyaṃ saṅghikaparibhogena paribhuñjitabbaṃ. Akappiyaṃ vā mahagghaṃ kappiyaṃ vā parivattetvā vuttavatthūni gahetabbāni. Agarubhaṇḍupagaṃ pana bhisibimbohanaṃ nāma natthi.

Lohakumbhī lohabhāṇakaṃ lohakaṭāhanti imāni tīṇi mahantāni vā hontu khuddakāni vā antamaso pasatamattaudakagaṇhanakānipi garubhaṇḍāniyeva. Lohavārako pana kāḷalohatambalohavaṭṭalohakaṃsalohānaṃ yena kenaci kato sīhaḷadīpe pādagaṇhanako bhājetabbo. Pādo ca nāma magadhanāḷiyā pañcanāḷimattaṃ gaṇhāti, tato adhikagaṇhanako garubhaṇḍaṃ. Imāni tāva pāḷiyaṃ āgatāni lohabhājanāni.

Pāḷiyaṃ pana anāgatānipi bhiṅgārapaṭiggahauḷuṅkadabbikaṭacchupātitaṭṭakasarakasamuggaaṅgārakapalladhūmakaṭacchuādīni khuddakāni vā mahantāni vā sabbāni garubhaṇḍāni. Patto, ayathālakaṃ, tambalohathālakanti imāni pana bhājanīyāni. Kaṃsalohavaṭṭalohabhājanavikati saṅghikaparibhogena vā gihivikaṭā vā vaṭṭati, puggalikaparibhogena na vaṭṭati. Kaṃsalohādibhājanaṃ saṅghassa dinnampi hi pārihāriyaṃ na vaṭṭati. ''Gihivikaṭanihāreneva paribhuñjitabba''nti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ.

Ṭhapetvā pana bhājanavikatiṃ aññasmimpi kappiyalohabhaṇḍe – añjanī, añjanisalākā, kaṇṇamalaharaṇī, sūci, paṇṇasūci, khuddako, pipphalako, khuddakaṃ, ārakaṇṭakaṃ, kuñcikā, tāḷaṃ, kattarayaṭṭhi vedhako, natthudānaṃ, bhindivālo, lohakūṭo, lohakuṭṭi, lohaguḷo, lohapiṇḍi, lohacakkalikaṃ, aññampi vippakatalohabhaṇḍaṃ bhājanīyaṃ. Dhūmanettaphāladīparukkhadīpakapallakaolambakadīpaitthipurisatiracchānagatarūpakāni pana aññāni vā bhitticchadanakavāṭādīsu upanetabbāni, antamaso lohakhilakaṃ upādāya sabbāni lohabhaṇḍāni garubhaṇḍāniyeva honti, attanā laddhānipi pariharitvā puggalikaparibhogena na paribhuñjitabbāni, saṅghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. Tipubhaṇḍepi eseva nayo. Khīrapāsāṇamayāni taṭṭakasarakādīni garubhaṇḍāniyeva.

Ghaṭako pana telabhājanaṃ vā pādagaṇhanakato atirekameva garubhaṇḍaṃ. Suvaṇṇarajatahārakūṭajātiphalikabhājanāni gihivikaṭānipi na vaṭṭanti, pageva saṅghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vā. Senāsanaparibhoge pana āmāsampi anāmāsampi sabbaṃ vaṭṭati.

Vāsiādīsu yāya vāsiyā ṭhapetvā daṇḍakaṭṭhacchedanaṃ vā ucchutacchanaṃ vā aññaṃ mahākammaṃ kātuṃ na sakkā, ayaṃ bhājanīyā. Tato mahattarī yena kenaci ākārena katā vāsi garubhaṇḍameva. Pharasu pana antamaso vejjānaṃ sirāvedhanapharasupi garubhaṇḍameva. Kuṭhāriyaṃ pharasusadiso eva vinicchayo. Yā pana āvudhasaṅkhepena katā, ayaṃ anāmāsā. Kudālo antamaso caturaṅgulamattopi garubhaṇḍameva. Nikhādanaṃ caturassamukhaṃ vā hotu doṇimukhaṃ vā vaṅkaṃ vā ujukaṃ vā, antamaso sammuñjanidaṇḍakavedhanampi daṇḍabaddhaṃ ce, garubhaṇḍameva. Sammuñjanidaṇḍakhaṇanakaṃ pana adaṇḍakaṃ phalamattameva, yaṃ sakkā sipāṭikāya pakkhipitvā pariharituṃ, taṃ bhājanīyaṃ. Sikharampi nikhādaneneva saṅgahitaṃ. Yehi manussehi vihāre vāsiādīni dinnāni honti, te ca ghare daḍḍhe vā corehi vā vilutte ''detha no, bhante, upakaraṇe, puna pākatike karissāmā''ti vadanti, dātabbā. Sace āharanti, na vāretabbā; anāharantāpi na codetabbā.

Kammārataṭṭakāracundakāranaḷakāramaṇikārapattabandhakānaṃ adhikaraṇimuṭṭhikasaṇḍāsatulādīni sabbāni lohamayaupakaraṇāni saṅghe dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍāni. Tipukoṭṭakasuvaṇṇakāracammakāraupakaraṇesupi eseva nayo. Ayaṃ pana viseso – tipukoṭṭakaupakaraṇesupi tipucchedanasatthakaṃ, suvaṇṇakāraupakaraṇesu suvaṇṇacchedanasatthakaṃ, cammakāraupakaraṇesu kataparikammacammachiddanakaṃ khuddakasatthakanti imāni bhājanīyabhaṇḍāni. Nahāpitatunnakāraupakaraṇesupi ṭhapetvā mahākattariṃ mahāsaṇḍāsaṃ mahāpipphalakañca sabbaṃ bhājanīyaṃ. Mahākattariādīni garubhaṇḍāni.

Valliādīsu vettavalliādikā yā kāci aḍḍhabāhuppamāṇā valli saṅghassa dinnā vā tatthajātakā vā rakkhitagopitā

garubhaṇḍaṃ hoti, sā saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate sace atirekā hoti, puggalikakammepi upanetuṃ vaṭṭati; arakkhitā pana garubhaṇḍameva na hoti. Suttamakacivākanāḷikerahīracammamayā rajjukā vā yottāni vā vāke ca nāḷikerahīre ca vaṭṭetvā katā ekavaṭṭā vā dvivaṭṭā vā saṅghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ. Suttaṃ pana avaṭṭetvā dinnaṃ makacivākanāḷikerahīrā ca bhājanīyā. Yehi panetāni rajjukayottādīni dinnāni honti, te attano karaṇīyena harantā na vāretabbā.

Yo koci antamaso aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi veḷu saṅghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito garubhaṇḍaṃ, sopi saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atireko puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Pādagaṇhanakatelanāḷi pana kattarayaṭṭhi, upāhanadaṇḍako, chattadaṇḍo, chattasalākāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṃ. Daḍḍhagehamanussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā. Rakkhitagopitaṃ veḷuṃ gaṇhantena samakaṃ vā atirekaṃ vā thāvaraṃ antamaso taṃagghanakampi phātikammaṃ katvā gahetabbo. Phātikammaṃ akatvā gaṇhantena tattheva vaḷañjetabbo, gamanakāle saṅghikāvāse ṭhapetvā gantabbaṃ. Asatiyā gahetvā gatena pahiṇitvā dātabbo. Desantaraṃ gatena sampattavihāre saṅghikāvāse ṭhapetabbo.

Tiṇanti muñjaṃ pabbajañca ṭhapetvā avasesaṃ yaṃkiñci tiṇaṃ. Yattha pana tiṇaṃ natthi, tattha paṇṇehi chādenti; tasmā paṇṇampi tiṇeneva saṅgahitaṃ. Iti muñjādīsu yaṃkiñci muṭṭhippamāṇampi tiṇaṃ tālapaṇṇādīsu ca ekaṃ paṇṇampi saṅghassa dinnaṃ vā tatthajātakaṃ vā bahārāme saṅghassa tiṇavatthuto jātatiṇaṃ vā rakkhitagopitaṃ garubhaṇḍaṃ hoti, tampi saṅghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Daḍḍhagehamanussā gahetvā gacchantā na vāretabbā. Aṭṭhaṅgulappamāṇopi rittapotthako garubhaṇḍameva.

Mattikā pakatimattikā vā hotu pañcavaṇṇā vā sudhā vā sajjurasakaṅguṭṭhasilesādīsu vā yaṃkiñci, dullabhaṭṭhāne ānetvā vā dinnaṃ tatthajātakaṃ vā rakkhitagopitaṃ tālaphalapakkamattaṃ garubhaṇḍaṃ hoti. Tampi saṅghakamme ca cetiyakamme ca niṭṭhite atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Hiṅguhiṅgulakaharitālamanosilañjanāni pana bhājanīyabhaṇḍāni.

Dārubhaṇḍe yo koci aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi dārubhaṇḍako dārudullabhaṭṭhāne saṅghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito, ayaṃ garubhaṇḍaṃ hotīti kurundiyaṃ vuttaṃ. Mahāaṭṭhakathāyaṃ pana sabbampi dāruveḷucammapāsāṇādivikatiṃ dārubhaṇḍena saṅgaṇhitvā ‘‘tena kho pana samayena saṅghassa āsandiko uppanno hotī’’ti ito paṭṭhāya dārubhaṇḍavinicchayo vutto.

Tatrāyaṃ atthuddhāro, āsandiko, sattaṅgo, bhaddapīṭhaṃ, pīṭhikā, eḷakapādakapīṭhaṃ, āmalakavaṭṭakapīṭhaṃ, phalakaṃ, kocchaṃ, palālapīṭhakanti imesu tāva yaṃkiñci khuddakaṃ vā hotu mahantaṃ vā, saṅghassa dinnaṃ garubhaṇḍaṃ hoti. Palālapīṭhena cettha kadalipattādipīṭhānipi saṅgahitāni. Byagghacammaonaddhampi vāḷarūpaparikkhittaṃ, ratanaparisibbitaṃ, kocchakaṃ garubhaṇḍameva.

Vaṅkaphalakaṃ, dīghaphalakaṃ, cīvaradhovanaphalakaṃ, ghaṭṭanaphalakaṃ, ghaṭṭanamuggaro, dantakaṭṭhacchedanagaṇṭhikā, daṇḍamuggaro, ambaṇaṃ, rajanadoṇi, udakapaṭicchako, dārumayo vā dantamayo vā veḷumayo vā sapādakopi apādakopi samuggo, mañjūsā, pādagaṇhanakato atirekappamāṇo karaṇḍo, udakadoṇi, udakakaṭāhaṃ, uḷuṅko, kaṭacchu, pānīyasarāvaṃ, pānīyasaṅkhoti etesupi yaṃkiñci saṅghe dinnaṃ garubhaṇḍaṃ. Saṅkhathālakaṃ pana bhājanīyaṃ, tathā dārumayo udakatumbo.

Pādakathalikamaṇḍalaṃ dārumayaṃ vā hotu coḷapaṇṇādimayaṃ vā sabbaṃ garubhaṇḍaṃ. Ādhārako pattapidhānaṃ, tālavaṇṭaṃ, bījanī, caṅkoṭakaṃ, pacchi, yaṭṭhisammuñjanī muṭṭhisammuñjanīti etesupi yaṃkiñci khuddakaṃ vā mahantaṃ vā dāruveḷupaṇṇacammādīsu yena kenaci kataṃ garubhaṇḍameva.

Thambhatulāsopānaphalakādīsu dārumayaṃ vā pāsāṇamayaṃ vā yaṃkiñci gehasambhārarūpaṃ, yo koci kaṭasārako, yaṃkiñci bhūmattharaṇaṃ, yaṃkiñci akappiyacammaṃ, sabbaṃ saṅghe dinnaṃ garubhaṇḍaṃ, bhūmattharaṇaṃ kātuṃ vaṭṭati. Eḷakacammaṃ pana paccattharaṇagatikaṃ hoti, tampi garubhaṇḍameva. Kappiyacammāni bhājanīyāni. Kurundiyaṃ pana ‘‘sabbaṃ mañcappamāṇaṃ cammaṃ garubhaṇḍa’’nti vuttaṃ.

Udukkhalaṃ, musalaṃ, suppaṃ, nisadaṃ, nisadapoto, pāsāṇadoṇi, pāsāṇakaṭāhaṃ, turivemabhastādi sabbaṃ pesakārādibhaṇḍaṃ, sabbaṃ kasibhaṇḍaṃ, sabbaṃ cakkayuttakayānaṃ garubhaṇḍameva. Mañcapādo, mañcaaṭanī, pīṭhapādo, pīṭhaaṭanī, vāsipharasuādīnaṃ daṇḍāti etesu yaṃkiñci vippakatatacchanakammaṃ aniṭṭhitameva bhājanīyaṃ, tacchitamaṭṭhaṃ pana garubhaṇḍaṃ hoti. Anuññātavāsiyā pana daṇḍo chattamuṭṭhipaṇṇaṃ kattarayaṭṭhi upāhanā araṇisahitaṃ dhammakaraṇo pādagaṇhanakato anatirittaṃ āmalakatumbaṃ āmalakaghaṭo lābukatumbaṃ lābughaṭo visāṇakatumbanti sabbametaṃ bhājanīyaṃ, tato mahantataraṃ garubhaṇḍaṃ.

Hatthidanto vā yaṃkiñci visāṇaṃ vā atacchitaṃ yathājātameva bhājanīyaṃ, tehi katamañcapādādīsu purimasadisoyeva vinicchayo. Tacchitaniṭṭhitopi hiṅgukaraṇḍako añjanakaraṇḍako gaṇṭhikā vidho añjanī añjanisalākā

udakapuñchanīti idaṃ sabbaṃ bhājanīyameva.

Mattikābhaṇḍe sabbaṃ manussānaṃ upabhogaparibhogaṃ ghaṭapiṭharādikulālabhājanaṃ pattakaṭāhaṃ aṅgārakaṭāhaṃ dhūmadānakaṃ dīparukkhako dīpakapallikā cayaniṭṭhakā chadaniṭṭhakā thūpikāti saṅghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ, pādagaṇhanakato anatirittappamāṇo pana ghaṭako pattaṃ thālakaṃ kañcanako kuṇḍikāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṃ. Yathā ca mattikābhaṇḍe; evaṃ lohabhaṇḍepi kuṇḍikā bhājanīyakoṭṭhāsameva bhajatīti ayamettha anupubbikathā.

Avissajjiyavatthukathā niṭṭhitā.

Navakammadānakathā

323. **Bhaṇḍikāṭṭhapanamattenā**ti dvārabāhānaṃ upari kapotabhaṇḍikayojanamattena. **Paribhaṇḍakaraṇamattenā**ti gomayaparibhaṇḍakasāvaparibhaṇḍakaraṇamattena. **Dhūmakālika**nti idaṃ yāvassa citakadhūmo na paññāyati, tāva ayaṃ vihāro etassevāti evaṃ dhūmakāle apaloketvā katapariyositaṃ vihāraṃ denti. **Vippakata**nti ettha vippakato nāma yāva gopānasiyo na ārohanti. Gopānasīsu pana āruḷhāsu bahukato nāma hoti, tasmā tato paṭṭhāya na dātabbo, kiñcideva samādapetvā kāressati. **Khuddake vihāre kammaṃ oloketvā chappañcavassika**nti kammaṃ oloketvā catuhatthavihāre catuvassikaṃ, pañcahatthe pañcavassikaṃ, chahatthe chavassikaṃ dātabbaṃ. Aḍḍhayogo pana yasmā sattaṭṭhahattho hoti, tasmā ettha ‘‘sattaṭṭhavassika’’nti vuttaṃ. Sace pana so navahattho hoti navavassikampi dātabbaṃ. Mahallake pana dasahatthe ekādasahatthe vihāre vā pāsāde vā dasavassikaṃ vā ekādasavassikaṃ vā dātabbaṃ. Dvādasahatthe pana tato adhike vā lohapāsādasadisepi dvādasavassikameva dātabbaṃ, na tato uttari.

Navakammiko bhikkhu antovasse taṃ āvāsaṃ labhati, utukāle paṭibāhituṃ na labhati. Sace so āvāso jīrati, āvāsasāmikassa vā tassa vaṃse uppannassa vā kassaci kathetabbaṃ – ‘‘āvāso te nassati, jaggatha etaṃ āvāsa’’nti. Sace so na sakkoti, bhikkhūhi ñātī vā upaṭṭhāke vā samādapetvā jaggitabbo. Sace tepi na sakkonti, saṅghikena paccayena jaggitabbo. Tasmimpi asati ekaṃ āvāsaṃ vissajjetvā avasesā jaggitabbā. Bahū vissajjetvā ekaṃ saṇṭhāpetumpi vaṭṭatiyeva.

Dubbhikkhe bhikkhūsu pakkantesu sabbe āvāsā nassanti, tasmā ekaṃ vā dve vā tayo vā āvāse vissajjetvā tato yāgubhattacīvarādīni paribhuñjantehi sesāvāsā jaggitabbāyeva. Kurundiyaṃ pana vuttaṃ ‘‘saṅghike paccaye asati eko bhikkhu ‘tuyhaṃ ekaṃ mañcaṭṭhānaṃ gahetvā jaggāhī’ti vattabbo. Sace bahutaraṃ icchati, tibhāgaṃ vā upaḍḍhabhāgaṃ vā datvāpi jaggāpetabbaṃ. Atha ‘thambhamattamevettha avasiṭṭhaṃ, bahukammaṃ kātabba’nti na icchati, ‘tuyhaṃ puggalikameva katvā jagga; evampi hi saṅghassa bhaṇḍakaṭṭhapanaṭṭhānaṃ navakānañca vasanaṭṭhānaṃ labhissatī’ti jaggāpetabbo. Evaṃ jaggito pana tasmiṃ jīvante puggaliko hoti, mate saṅghikoyeva. Sace saddhivihārikānaṃ dātukāmo hoti, kammaṃ oloketvā tibhāgaṃ vā upaḍḍhaṃ vā puggalikaṃ katvā jaggāpetabbo. Evañhi saddhivihārikānaṃ dātuṃ labhati. Evaṃ jagganake pana asati ‘ekaṃ āvāsaṃ vissajjetvā’tiādinā nayena jaggāpetabbo’’ti.

Idampi ca aññaṃ tattheva vuttaṃ – dve bhikkhū saṅghikaṃ bhūmiṃ gahetvā sodhetvā saṅghikaṃ senāsanaṃ karonti. Yena sā bhūmi paṭhamaṃ gahitā, so sāmī. Ubhopi puggalikaṃ karonti, soyeva sāmī. So saṅghikaṃ karoti, itaro puggalikaṃ karoti, aññaṃ ce bahuṃ senāsanaṭṭhānaṃ atthi, puggalikaṃ karontopi na vāretabbo. Aññasmiṃ pana tādise paṭirūpe ṭhāne asati taṃ paṭibāhitvā saṅghikaṃ karonteneva kātabbaṃ. Yaṃ pana tassa tattha vayakammaṃ kataṃ, taṃ dātabbaṃ. Sace pana katāvāse vā āvāsakaraṇaṭṭhāne vā chāyūpagaphalūpagarukkhā honti, apaloketvā hāretabbā. Puggalikā ce honti, sāmikā āpucchitabbā; no ce denti, yāvatatiyaṃ āpucchitvā ‘‘rukkhaagghanakamūlaṃ dassāmā’’ti hāretabbā.

Yo pana saṅghikavallimattampi aggahetvā āharimena upakaraṇena saṅghikāya bhūmiyā puggalikavihāraṃ kāreti, upaḍḍhaṃ saṅghikaṃ hoti; upaḍḍhaṃ puggalikaṃ. Pāsādo ce hoti, heṭṭhāpāsādo saṅghiko; upari puggaliko. Sace so heṭṭhāpāsādaṃ icchati, tassa hoti. Atha heṭṭhā ca upari ca icchati, ubhayattha upaḍḍhaṃ labhati. Dve senāsanāni kāreti – ekaṃ saṅghikaṃ, ekaṃ puggalikaṃ. Sace vihāre uṭṭhitena dabbasambhārena kāreti, tatiyabhāgaṃ labhati. Sace akataṭṭhāne cayaṃ vā pamukhaṃ vā karoti, bahikuṭṭe upaḍḍhaṃ saṅghassa, upaḍḍhaṃ tassa. Atha mahantaṃ visamaṃ pūretvā apade padaṃ dassetvā kataṃ hoti, anissaro tattha saṅgho.

Ekaṃ varaseyyanti ettha navakammadānaṭṭhāne vā vassaggena pattaṭṭhāne vā yaṃ icchati, taṃ ekaṃ varaseyyaṃ anujānāmīti attho.

Pariyosite pakkamati tassevetanti puna āgantvā vasantassa antovassaṃ tasseva taṃ; anāgacchantassa pana saddhivihārikādayo gahetuṃ na labhanti.

Navakammadānakathā niṭṭhitā.

Aññatrapaṭibhogapaṭikkhepādikathā

324. **Nātiharantī**ti aññatra haritvā na paribhuñjanti. **Guttatthāyā**ti yaṃ tattha mañcapīṭhādi, tassa guttatthāya, taṃ aññatra harituṃ anujānāmīti attho. Tasmā taṃ aññatra haritvā saṅghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ sunaṭṭhaṃ, jiṇṇaṃ sujiṇṇaṃ. Sace arogaṃ tasmiṃ vihāre paṭisaṅkhate puna pākatikaṃ kātabbaṃ. Puggalikaparibhogena paribhuñjato naṭṭhaṃ vā jiṇṇaṃ vā gīvā hoti, tasmiṃ paṭisaṅkhate dātabbameva. Sace tato gopānasiādīni gahetvā aññasmiṃ saṅghikāvāse yojenti, suyojitāni. Puggalikāvāse yojentehi pana mūlaṃ vā dātabbaṃ, paṭipākatikaṃ vā kātabbaṃ chaḍḍitavihārato mañcapīṭhādīni theyyacittena gaṇhanto uddhāreyeva bhaṇḍagghena kāretabbo. Puna āvāsikakāle dassāmīti gahetvā saṅghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ sunaṭṭhaṃ, jiṇṇaṃ sujiṇṇaṃ. Arogañce pākatikaṃ kātabbaṃ. Puggalikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ gīvā hoti. Tato dvāravātapānādīni saṅghikāvāse vā puggalikāvāse vā yojitāni paṭidātabbāniyeva.

Phātikammatthāyāti vaḍḍhikammatthāya. Phātikammañcettha samakaṃ vā atirekaṃ vā agghanakaṃ mañcapīṭhādisenāsanameva vaṭṭati.

Cakkalikanti kambalādīhi veṭhetvā katacakkalikaṃ. **Allehi pādehī**ti yehi akkantaṭṭhāne udakaṃ paññāyati, evarūpehi pādehi paribhaṇḍakatabhūmi vā senāsanaṃ vā na akkamitabbaṃ. Sace pana udakasinehamattameva paññāyati, na udakaṃ, vaṭṭati. Pādapuñchaniṃ pana allapādehipi akkamituṃ vaṭṭatiyeva. Saupāhanena dhotapādehi akkamitabbaṭṭhāneyeva na vaṭṭati.

Coḷakena paliveṭhetunti sudhābhūmiyaṃ vā paribhaṇḍabhūmiyaṃ vā sace taṭṭikā vā kaṭasārako vā natthi, coḷakena pādā veṭhetabbā, tasmiṃ asati paṇṇampi attharituṃ vaṭṭati. Kiñci anattharitvā ṭhapentassa pana dukkaṭaṃ. Yadi pana tattha nevāsikā anatthatāyapi bhūmiyā ṭhapenti, adhotapādehipi vaḷañjenti, tatheva vaḷañjetuṃ vaṭṭati.

Na bhikkhave parikammakatā bhittīti setabhitti vā cittakammakatā vā. Na kevalañca bhittimeva, dvārampi vātapānampi apassenaphalakampi pāsāṇatthambhampi rukkhatthambhampi cīvarena vā kenaci vā appaṭicchādetvā apassayituṃ na labbhatiyeva.

Dhotapādakāti dhotapādakā hutvā dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhāne nipajjituṃ kukkuccāyanti. ‘‘Dhotapādake’’tipi pāṭho. Dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhānassetaṃ adhivacanaṃ. **Paccattharitvā**ti paribhaṇḍakataṃ bhūmiṃ vā bhūmattharaṇasenāsanaṃ vā saṅghikamañcapīṭhaṃ vā attano santakena paccattharaṇena paccattharitvāva nipajjitabbaṃ. Sace niddāyatopi paccattharaṇe saṅkuṭite koci sarīrāvayavo mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā phusati, āpattiyeva. Lomesu pana lomagaṇanāya āpattiyeva. Paribhogasīsena apassayantassāpi eseva nayo. Hatthatalapādatalehi pana phusituṃ vā akkamituṃ vā vaṭṭati. Mañcapīṭhaṃ nīharantassa kāye paṭihaññati, anāpatti.

Aññatraparibhogapaṭikkhepādikathā niṭṭhitā.

Saṅghabhattādianujānanakathā

325. **Na sakkonti saṅghabhattaṃ kātu**nti sakalassa saṅghassa bhattaṃ kātuṃ na sakkonti. **Uddesabhatta**ntiādīsu ‘‘ekaṃ vā dve vā…pe… dasa vā bhikkhū saṅghato uddisitvā dethā’’ti evaṃ uddesena laddhabhikkhūnaṃ bhattaṃ kātuṃ icchanti. Apare tatheva bhikkhū paricchinditvā nimantetvā tesaṃ bhattaṃ kātuṃ icchanti. Apare salākāyo chinditvā, apare pakkhikaṃ uposathikaṃ pāṭipadikanti evaṃ niyāmetvā, ekassa vā dvinnaṃ vā…pe… dasannaṃ vā bhikkhūnaṃ bhattaṃ kātuṃ icchanti. Iti etāni bhattāni uddesabhattaṃ nimantananti imaṃ vohāraṃ pattāni. Yasmā pana te sacepi dubbhikkhe na sakkonti, subhikkhe jāte pana puna saṅghabhattaṃ kātuṃ sakkhissanti, tasmā bhagavā tampi anto katvā **‘‘anujānāmi, bhikkhave, saṅghabhattaṃ uddesabhatta’’**ntiādimāha.

Tattha **saṅghabhatte** ṭhitikā nāma natthi, tasmā ‘‘amhākaṃ ajja dasa dvādasa divasā bhuñjantānaṃ idāni aññato bhikkhū ānethā’’ti na evaṃ tattha vattabbaṃ. ‘‘Purimadivasesu amhehi na laddhaṃ, idāni taṃ amhākaṃ gāhethā’’ti evampi vattuṃ na labbhati. Tañhi āgatāgatānaṃ pāpuṇātiyeva.

Saṅghabhattādianujānanakathā niṭṭhitā.

Uddesabhattakathā

Uddesabhattādīsu pana ayaṃ nayo – raññā vā rājamahāmattena vā saṅghato uddisitvā ‘‘ettake bhikkhū ānethā’’ti

pahite kālaṃ ghosetvā ṭhitikā pucchitabbā. Sace atthi, tato paṭṭhāya gāhetabbaṃ; no ce, therāsanato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. Uddesakena piṇḍapātikānampi na atikkāmetabbaṃ. Te pana dhutaṅgaṃ rakkhantā sayameva atikkamissanti; evaṃ gāhiyamāne alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, ‘‘bhante, vīsativassānaṃ gāhiyati, tumhākaṃ ṭhitikā atikkantā’’ti na vattabbā, ṭhitikaṃ ṭhapetvā tesaṃ gāhetvā pacchā ṭhitikāya gāhetabbaṃ. ‘‘Asukavihāre bahuṃ uddesabhattaṃ uppanna’’nti sutvā yojanantarikavihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṃ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. Asampattānampi upacārasīmaṃ paviṭṭhānaṃ antevāsikādīsu gaṇhantesu gāhetabbameva. Bahiupacārasīmāya ṭhitānaṃ gāhethāti vadanti, na gāhetabbaṃ. Sace pana upacārasīmaṃ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā gāhetabbaṃ. Saṅghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṃ gāhetabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanaṃ āruḷhe puna āgatānaṃ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena gāhetabbaṃ.

Ekasmiṃ vihāre ekaṃ bhattuddesaṭṭhānaṃ paricchinditvā gāvutappamāṇāyapi upacārasīmāya yattha katthaci ārocitaṃ uddesabhattaṃ, tasmiṃyeva bhattuddesaṭṭhāne gāhetabbaṃ. Eko ekassa bhikkhuno pahiṇāti ‘‘svepi saṅghato uddisitvā dasa bhikkhū pahiṇathā’’ti, tena so attho bhattuddesakassa ārocetabbo. Sace taṃ divasaṃ pamussati, dutiyadivase pātova ārocetabbo. Atha pamussitvāva piṇḍāya pavisanto sarati, yāva upacārasīmaṃ nātikkamati, tāva yā bhojanasālāya pakatiṭṭhitikā, tassāyeva vasena gāhetabbaṃ. Sacepi upacārasīmaṃ atikkantā bhikkhū ca upacārasīmaṭṭhakehi ekābaddhā honti, aññamaññaṃ dvādasahatthantaraṃ avijahitvā gacchanti, pakatiṭṭhitikāya vasena gāhetabbaṃ. Bhikkhūnaṃ pana tādise ekābaddhe asati bahiupacārasīmāya yasmiṃ ṭhāne sarati, tattha navaṃ ṭhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Antogāme āsanasālāya sarantena āsanasālāya ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Yattha katthaci saritvā gāhetabbameva, agāhetuṃ na vaṭṭati. Na hi etaṃ dutiyadivase labbhatīti.

Sace sakavihārato aññaṃ vihāraṃ gacchante bhikkhū disvā koci uddesabhattaṃ uddisāpeti, yāva antoupacāre vā upacārasīmaṭṭhakehi saddhiṃ vuttanayena ekābaddhā vā honti, tāva sakavihāre ṭhitikāvaseneva gāhetabbaṃ. Bahiupacāre ṭhitānaṃ dinnaṃ pana ‘‘saṅghato bhante ettake nāma bhikkhū uddisathā’’ti vutte sampattānaṃ gāhetabbaṃ. Tattha dvādasahatthantaraṃ avijahitvā ekābaddhanayena dūre ṭhitāpi sampattāyevāti veditabbaṃ. Sace yaṃ vihāraṃ gacchanti, tattha paviṭṭhānaṃ ārocenti, tassa vihārassa ṭhitikāvasena gāhetabbaṃ. Sacepi gāmadvāre vā vīthiyaṃ vā catukke vā antaraghare vā bhikkhū disvā koci saṅghuddesaṃ āroceti, tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne antoupacāragatānaṃ gāhetabbaṃ.

Gharūpacāro cettha ‘‘ekaṃ gharaṃ ekūpacāraṃ, ekaṃ gharaṃ nānūpacāraṃ, nānāgharaṃ ekūpacāraṃ, nānāgharaṃ nānūpacāra’’nti imesaṃ vasena veditabbo. Tattha yaṃ ekakulassa gharaṃ ekavaḷañjaṃ hoti, taṃ suppapātaparicchedassa anto ekūpacāraṃ nāma. Tatthuppanno uddesalābho tasmiṃ upacāre bhikkhācāravattenapi ṭhitānaṃ sabbesaṃ pāpuṇāti, etaṃ **‘‘ekaṃ gharaṃ ekūpacāraṃ’’** nāma.

Yaṃ pana ekaṃ gharaṃ dvinnaṃ bhariyānaṃ sukhavihāratthāya majjhe bhittiṃ uṭṭhāpetvā nānādvāravaḷañjaṃ kataṃ, tatthuppanno uddesalābho bhittiantarikassa na pāpuṇāti, tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne nisinnasseva pāpuṇāti, etaṃ **‘‘ekaṃ gharaṃ nānūpacāraṃ’’** nāma.

Yasmiṃ pana ghare bahū bhikkhū nimantetvā antogehato paṭṭhāya ekābaddhe katvā paṭivissakagharānipi pūretvā nisīdāpenti, tatthuppanno uddesalābho sabbesaṃ pāpuṇāti. Yampi nānākulassa nivesanaṃ majjhe bhittiṃ akatvā ekadvāreneva vaḷañjanti, tatrāpi eseva nayo. Etaṃ **‘‘nānāgharaṃ ekūpacāraṃ’’** nāma.

Yo pana nānānivesanesu nisinnānaṃ bhikkhūnaṃ uddesalābho uppajjati, kiñcāpi bhitticchiddena bhikkhū dissanti, tasmiṃ tasmiṃ nivesane nisinnānaṃyeva pāpuṇāti, etaṃ **‘‘nānāgharaṃ nānūpacāraṃ’’** nāma.

Yo pana gāmadvāravīthicatukkesu aññatarasmiṃ ṭhāne uddesabhattaṃ labhitvā aññasmiṃ bhikkhusmiṃ asati attanova pāpuṇāpetvā dutiyadivasepi tasmiṃyeva ṭhāne aññaṃ labhati, tena yaṃ aññaṃ navakaṃ vā vuḍḍhaṃ vā bhikkhuṃ passati, tassa gāhetabbaṃ. Sace koci natthi, attanova pāpetvā bhuñjitabbaṃ.

Sace āsanasālāya nisīditvā kālaṃ paṭimānentesu bhikkhūsu koci āgantvā ‘‘saṅghuddesapattaṃ detha, uddesapattaṃ detha, saṅghato uddisitvā pattaṃ detha, saṅghikaṃ pattaṃ dethā’’ti vā vadati, uddesapattaṃ ṭhitikāya gāhetvā dātabbaṃ. ‘‘Saṅghuddesabhikkhuṃ detha, saṅghato uddisitvā bhikkhuṃ detha, saṅghikaṃ bhikkhuṃ dethā’’ti vuttepi eseva nayo.

Uddesako panettha pesalo lajjī medhāvī icchitabbo, tena tikkhattuṃ ṭhitikaṃ pucchitvā sace koci ṭhitikaṃ jānanto natthi, therāsanato gāhetabbaṃ. Sace pana ‘‘ahaṃ jānāmi, dasavassena laddha’’nti koci bhaṇati, ‘‘atthāvuso, dasavassā bhikkhū’’ti pucchitabbaṃ. Sace tassa sutvā ‘‘dasavassamha dasavassamhā’’ti bahū āgacchanti, ‘‘tuyhaṃ pāpuṇāti, tuyhaṃ pāpuṇātī’’ti avatvā ‘‘sabbe appasaddā hothā’’ti vatvā paṭipāṭiyā ṭhapetabbā. Ṭhapetvā ‘‘kati icchathā’’ti upāsako pucchitabbo. ‘‘Ettake nāma, bhante, bhikkhū’’ti vutte ‘‘tuyhaṃ pāpuṇāti, tuyhaṃ pāpuṇātī’’ti avatvā sabbanavakassa

vassaggañca utu ca divasabhāgo ca chāyā ca pucchitabbā. Sace chāyāyapi pucchiyamānāya añño vuḍḍhataro āgacchati, tassa dātabbaṃ. Atha chāyaṃ pucchitvā ‘‘tuyhaṃ pāpuṇātī’’ti vutte vuḍḍhataro āgacchati, na labhati. Kathāpapañcena hi nisinnassāpi niddāyantassāpi gāhitaṃ suggāhitaṃ, atikkantaṃ suatikkantaṃ, bhājanīyabhaṇḍañhi nāmetaṃ sampattasseva pāpuṇāti, tattha sampattabhāvo upacārena paricchinditabbo. Āsanasālāya ca antoparikkhepo upacāro, tasmiṃ ṭhitassa lābho pāpuṇātīti.

Koci āsanasālato aṭṭha uddesapatte āharāpetvā satta patte paṇītabhojanānaṃ ekaṃ udakassa pūretvā āsanasālāyaṃ pahiṇāti, gahetvā āgatā kiñci avatvā bhikkhūnaṃ hatthesu patiṭṭhāpetvā pakkamanti. Yena yaṃ laddhaṃ, tasseva taṃ hoti. Yena pana udakaṃ laddhaṃ, tassa atikkantampi ṭhitikaṃ ṭhapetvā aññaṃ uddesabhattaṃ gāhetabbaṃ. Tañca lūkhaṃ vā labhatu paṇītaṃ vā ticīvaraparivāraṃ vā, tassevetaṃ. Īdiso hissa puññaviseso. Udakaṃ pana yasmā āmisaṃ na hoti, tasmā aññaṃ uddesabhattaṃ labbhati.

Sace pana te gahetvā āgatā ‘‘idaṃ kira bhante sabbaṃ bhājetvā bhuñjathā’’ti vatvā gacchanti, sabbehi bhājetvā bhuñjitvā udakaṃ pātabbaṃ. Saṅghato uddisitvā ‘‘aṭṭha mahāthere detha, majjhime detha, navake detha, paripuṇṇavassasāmaṇere detha, majjhimabhāṇakādayo detha, mayhaṃ ñātibhikkhū dethā’’ti vadantassa pana ‘‘upāsaka, tvaṃ evaṃ vadasi, ṭhitikāya pana tesaṃ na pāpuṇātī’’ti vatvā ṭhitikāvaseneva dātabbā. Daharasāmaṇerehi pana uddesabhattesu laddhesu sace dāyakānaṃ ghare maṅgalaṃ hoti, ‘‘tumhākaṃ ācariyupajjhāye pesethā’’ti vattabbaṃ.

Yasmiṃ pana uddesabhatte paṭhamabhāgo sāmaṇerānaṃ pāpuṇāti, anubhāgo mahātherānaṃ, na tattha sāmaṇerā ‘‘mayaṃ paṭhamabhāgaṃ labhimhā’’ti purato gantuṃ labhanti, yathāpaṭipāṭiyā eva gantabbaṃ. ‘‘Saṅghato uddisitvā ‘tumhe ethā’ti vutte ‘mayhaṃ aññadāpi jānissasi, ṭhitikā pana evaṃ gacchatī’’’ti ṭhitikāvaseneva gāhetabbaṃ. Atha ‘‘saṅghuddesapattaṃ dethā’’ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattaṃ gahetvā pūretvā āharati, āhaṭampi ṭhitikāya eva gāhetabbaṃ.

Eko ‘‘saṅghuddesapattaṃ āharā’’ti pesito ‘‘bhante, ekaṃ pattaṃ detha, nimantanabhattaṃ āharissāmī’’ti vadati, so ce uddesabhattagharato ayaṃ āgatoti ñatvā bhikkhūhi ‘‘nanu tvaṃ asukagharato āgato’’ti vutto ‘‘āma, bhante, na nimantanabhattaṃ, uddesabhatta’’nti bhaṇati, ṭhitikāya gahetabbaṃ. Yo pana ‘‘ekaṃ pattaṃ āharā’’ti vutto ‘‘‘ki’nti vatvā āharāmī’’ti vatvā ‘‘yathā te ruccatī’’ti vutto āgacchati, ayaṃ vissaṭṭhadūto nāma. Uddesapattaṃ vā paṭipāṭipattaṃ vā puggalikapattaṃ vā yaṃ icchati, taṃ tassa dātabbaṃ. Eko bālo abyatto ‘‘uddesapattaṃ āharā’’ti pesito vattuṃ na jānāti, tuṇhībhūto tiṭṭhati, so ‘‘kassa santikaṃ āgatosī’’ti vā ‘‘kassa pattaṃ harissasī’’ti vā na vattabbo. Evañhi vutto pucchāsabhāgena ‘‘tumhākaṃ santikaṃ āgatomhī’’ti ‘‘tumhākaṃ pattaṃ harissāmī’’ti vā vadeyya, tato taṃ bhikkhuṃ aññe bhikkhū jigucchantā na olokeyyuṃ. ‘‘Kuhiṃ gacchasi, kiṃ karonto āhiṇḍasī’’ti pana vattabbo. Tassa ‘‘uddesapattatthāya āgatomhī’’ti vadantassa gāhetvā patto dātabbo.

Ekā **kūṭaṭṭhitikā** nāma hoti. Rañño vā hi rājamahāmattassa vā gehe atipaṇītāni aṭṭha uddesabhattāni niccaṃ diyyanti, tāni ekacārikabhattāni katvā bhikkhū visuṃ ṭhitikāya paribhuñjanti. Ekacce bhikkhū ‘‘sve dāni amhākaṃ pāpuṇissantī’’ti attano ṭhitikaṃ sallakkhetvā gatā, tesu anāgatesuyeva aññe āgantukā bhikkhū āgantvā āsanasālāya nisīdanti; taṅkhaṇaññeva rājapurisā āgantvā ‘‘paṇītabhattapatte dethā’’ti vadanti. Āgantukā ṭhitikaṃ ajānantā gāhenti. Taṅkhaṇaññeva ca ṭhitikaṃ jānanakabhikkhū āgantvā ‘‘kiṃ gāhethā’’ti vadanti. ‘‘Rājagehe paṇītabhatta’’nti. ‘‘Kativassato paṭṭhāyā’’ti? ‘‘Ettakavassato nāmā’’ti. ‘‘Mā gāhethā’’ti nivāretvā ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Gāhite āgatehipi pattadānakāle āgatehipi dinnakāle āgatehipi rājagehato patte pūretvā āhaṭakāle āgatehipi rājā ‘‘ajja bhikkhūyeva āgacchantū’’ti pesetvā bhikkhūnaṃyeva hatthe piṇḍapātaṃ deti; evaṃ dinnapiṇḍapātaṃ gahetvā āgatakāle āgatehipi ṭhitikaṃ jānanakabhikkhūhi ‘‘mā bhuñjitthā’’ti vāretvā ṭhitikāyameva gāhetabbaṃ.

Atha ne rājā bhojetvā pattepi nesaṃ pūretvā deti, yaṃ āhaṭaṃ taṃ ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Sace pana ‘‘mā tucchahatthā gacchantū’’ti thokameva pattesu pakkhittaṃ hoti, taṃ na gāhetabbaṃ. Atha bhuñjitvā tucchapattāva āgacchanti, yaṃ tehi bhuttaṃ, taṃ nesaṃ gīvā hotīti mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha – ‘‘gīvākiccaṃ ettha natthi, ṭhitikaṃ pana ajānantehi yāva jānanakā āgacchanti, tāva nisīditabbaṃ siyā; evaṃ santepi bhuttaṃ subhuttaṃ, idāni pattaṭṭhānena gāhetabba’’nti.

Eko ticīvaraparivāro satagghanako piṇḍapāto avassikassa bhikkhuno patto, vihāre ca ‘‘evarūpo piṇḍapāto avassikassa patto’’ti likhitvā ṭhapesuṃ. Atha saṭṭhivassaccayena añño tathārūpo piṇḍapāto uppanno, ayaṃ kiṃ avassikaṭṭhitikāya gāhetabbo, udāhu saṭṭhivassikaṭṭhitikāyāti. Saṭṭhivassikaṭṭhitikāyāti vuttaṃ, ayañhi bhikkhu ṭhitikaṃ gahetvāyeva vaḍḍhitoti.

Eko uddesabhattaṃ bhuñjitvā sāmaṇero jāto, puna taṃ bhattaṃ sāmaṇeraṭṭhitikāya pattaṃ gaṇhituṃ labhati. Ayaṃ kira **antarābhaṭṭhako** nāma. Yo pana paripuṇṇavasso sāmaṇero ‘‘sve uddesabhattaṃ labhissatī’’ti ajjeva upasampajjati, atikkantā tassa ṭhitikā. Ekassa bhikkhuno uddesabhattaṃ pattaṃ, patto cassa na tuccho hoti, so aññassa samīpe nisinnassa pattaṃ dāpeti, tañce theyyāya haranti, gīvā hoti. Sace pana so bhikkhu ‘‘mayhaṃ pattaṃ dammī’’ti

sayameva deti, assa gīvā na hoti. Athāpi tena bhattena anatthiko hutvā ‘‘alaṃ mayhaṃ, tavetaṃ bhattaṃ dammi, pattaṃ pesetvā āharāpehī’’ti aññaṃ vadati, yaṃ tato āharīyati sabbaṃ pattasāmikassa hoti. Pattañce theyyāya haranti, suhaṭo; bhattassa dinnattā gīvā na hoti.

Vihāre dasa bhikkhū honti, tesu nava piṇḍapātikā, eko sādiyanako. ‘‘Dasa uddesapatte dethā’’ti vutte piṇḍapātikā gahetuṃ na icchanti. Itaro bhikkhu ‘‘sabbāni mayhaṃ pāpuṇantī’’ti gaṇhāti, ṭhitikā na hoti. Ekekaṃ ce pāpetvā gaṇhāti, ṭhitikā tiṭṭhati. Evaṃ gāhetvā dasahipi pattehi āharāpetvā ‘‘bhante, mayhaṃ saṅgahaṃ karothā’’ti nava patte piṇḍapātikānaṃ deti, bhikkhudattiyaṃ nāmetaṃ, gaṇhituṃ vaṭṭati.

Sace so upāsako ‘‘bhante, gharaṃ āgantabba’’nti vadati, so ca bhikkhu te bhikkhū ‘‘etha, bhante, mayhaṃ sahāyā hothā’’ti tassa gharaṃ gacchati. Yaṃ tattha labhati, sabbaṃ tasseva hoti. Itare tena dinnaṃ labhanti. Atha nesaṃ ghareyeva nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā yāgukhajjakādīni denti, ‘‘bhante, yaṃ manussā denti, taṃ gaṇhathā’’ti tassa bhikkhuno vacaneneva itaresaṃ vaṭṭati. Bhuttāvīnaṃ patte pūretvā gaṇhitvā gamanatthāya denti, sabbaṃ tasseva bhikkhuno hoti, tena dinnaṃ itaresaṃ vaṭṭati.

Yadi pana te vihāreyeva tena bhikkhunā ‘‘bhante, mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhatha, manussānañca vacanaṃ kātuṃ vaṭṭatī’’ti vuttā gacchanti, yaṃ tattha bhuñjanti ceva nīharanti ca, sabbaṃ taṃ tasseva santakaṃ. Athāpi ‘‘mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā’’ti avuttā ‘‘manussānaṃ vacanaṃ kātuṃ vaṭṭatī’’ti gacchanti, tatra ce ekassa madhurena sarena anumodanaṃ karontassa sutvā therānañca upasame pasīditvā bahuṃ samaṇaparikkhāraṃ denti, ayaṃ theresu pasādena uppanno ‘‘akatabhāgo’’ nāma, tasmā sabbesaṃ pāpuṇāti.

Eko saṅghato uddisāpetvā ṭhitikāya gāhitaṃ pattaṃ haritvā paṇītassa khādanīyabhojanīyassa pūretvā āharitvā ‘‘imaṃ, bhante, sabbo saṅgho paribhuñjatū’’ti deti, sabbehi bhājetvā paribhuñjitabbaṃ. Pattasāmikassa pana atikkantampi ṭhitikaṃ ṭhapetvā aññaṃ uddesabhattaṃ dātabbaṃ. Atha ‘‘paṭhamaṃyeva sabbaṃ saṅghikaṃ pattaṃ dethā’’ti vadati, ekassa lajjibhikkhuno santako patto dātabbo. Āharitvā ca ‘‘sabbo saṅgho paribhuñjatū’’ti vutte bhājetvā paribhuñjitabbaṃ.

Eko pātiyā bhattaṃ āharitvā ‘‘saṅghuddesaṃ dammī’’ti vadati, ekekaṃ ālopaṃ adatvā ṭhitikāya ekassa yāpanamattaṃ katvā dātabbaṃ. Atha so bhattaṃ āharitvā kiñci vattuṃ ajānanto tuṇhībhūto acchati, ‘‘kassa te ānītaṃ, kassa dātukāmosī’’ti na vattabbaṃ. Pucchāsabhāgena hi ‘‘tumhākaṃ ānītaṃ, tumhākaṃ dātukāmomhī’’ti vadeyya, tato taṃ bhikkhuṃ aññe bhikkhū jigucchantā gīvaṃ parivattetvā oloketabbampi na maññeyyuṃ. Sace pana ‘‘kuhiṃ yāsi, kiṃ karonto āhiṇḍasī’’ti vutte ‘‘uddesabhattaṃ gahetvā āgatomhī’’ti vadati, ekena lajjibhikkhunā ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Sace ābhataṃ bahu hoti, sabbesaṃ pahoti, ṭhitikākiccaṃ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattaṃ pūretvā dātabbaṃ.

‘‘Saṅghuddesapattaṃ dethā’’ti vutte ‘‘kiṃ āharissasī’’ti avatvā pakatiṭṭhitikāya eva gāhetabbaṃ. Yo pana pāyāso vā rasapiṇḍapāto vā niccaṃ labbhati; evarūpānaṃ paṇītabhojanānaṃ āveṇikā ṭhitikā kātabbā, tathā saparivārāya yāguyā mahagghānaṃ phalānaṃ paṇītānañca khajjakānaṃ. Pakatibhattayāguphalakhajjakānaṃ pana ekāva ṭhitikā kātabbā. ‘‘Sappiṃ āharissāmī’’ti vutte sabbasappīnaṃ ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā sabbatelānaṃ. ‘‘Madhuṃ āharissāmī’’ti vutte pana madhuno ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā phāṇitassa laṭṭhimadhukādīnañca bhesajjānaṃ. Sace pana gandhamālaṃ saṅghuddesaṃ denti, piṇḍapātikassa vaṭṭati, na vaṭṭatīti. Āmisasseva paṭikkhittattā vaṭṭati, saṅghaṃ uddissa dinnattā pana na gahetabbanti vadanti.

Uddesabhattakathā niṭṭhitā.

Nimantanabhattakathā

Nimantanaṃ puggalikañce, sayameva issaro. Saṅghikaṃ pana uddesabhatte vuttanayeneva gāhetabbaṃ. Sace panettha dūto byatto hoti, ‘‘bhante, rājagehe bhikkhusaṅghassa bhattaṃ gaṇhathā’’ti avatvā ‘‘bhikkhaṃ gaṇhathā’’ti vadati, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Atha dūto abyatto ‘‘bhattaṃ gaṇhathā’’ti vadati, bhattuddesako byatto ‘‘bhatta’’nti avatvā ‘‘bhante, tumhe yāthā’’ti vadati; evampi piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Tumhākaṃ paṭipāṭiyā ‘‘bhattaṃ pāpuṇātī’’ti vutte pana na vaṭṭati. Sace nimantetuṃ āgatamanusso āsanasālaṃ pavisitvā ‘‘aṭṭha bhikkhū dethā’’ti vā ‘‘aṭṭha patte dethā’’ti vā vadati; evampi piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati, ‘‘tumhe ca tumhe ca gacchathā’’ti vattabbaṃ. Sace pana ‘‘aṭṭha bhikkhū detha; bhattaṃ gaṇhatha, aṭṭha patte detha; bhattaṃ gaṇhathā’’ti vadati, paṭipāṭiyā gāhetabbaṃ. Gāhentena pana vicchinditvā ‘‘bhatta’’nti avadantena ‘‘tumhe ca tumhe ca gacchathā’’ti vutte piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. ‘‘Bhante, tumhākaṃ pattaṃ detha, tumhe ethā’’ti vutte pana ‘‘sādhu, upāsakā’’ti gantabbaṃ. Saṅghato uddisitvā ‘‘tumhe ethā’’ti vuttepi yathāṭhitikāya gāhetabbaṃ.

Nimantanabhattagharato pana pattatthāya āgatassa uddesabhatte vuttanayeneva ṭhitikāya patto dātabbo. Eko ‘‘saṅghato paṭipāṭiyā patta’’nti avatvā kevalaṃ ‘‘ekaṃ pattaṃ dethā’’ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattaṃ

gahetvā pūretvā āharati, taṃ pattasāmikasseva hoti, uddesabhatte viya ṭhitikāya na gāhetabbaṃ. Idhāpi yo āgantvā tuṇhībhūto tiṭṭhati, so ''kassa santikaṃ āgatosī''ti vā ''kassa pattaṃ harissasī''ti vā na vattabbo.

Pucchāsabhāgena hi ''tumhākaṃ santikaṃ āgato, tumhākaṃ pattaṃ harissāmī''ti vadeyya, tato so bhikkhu bhikkhūhi jigucchanīyo assa. ''Kuhiṃ gacchasi, kiṃ karonto āhiṇḍasī''ti pana vutte ''tassa pattatthāya āgatomhī''ti vadantassa paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya gāhetvā patto dātabbo. ''Bhattāharaṇakapattaṃ dethā''ti vuttepi paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya eva dātabbo. Sace āharitvā ''sabbo saṅgho bhuñjatū''ti vadati, bhājetvā bhuñjitabbaṃ. Pattasāmikassa atikkantampi ṭhitikaṃ ṭhapetvā aññaṃ paṭipāṭibhattaṃ gāhetabbaṃ.

Eko pātiyā bhattaṃ āharitvā ''saṅghassa dammī''ti vadati, ālopabhattaṭṭhitikato paṭṭhāya ālopasaṅkhepena bhājetabbaṃ. Sace pana tuṇhībhūto acchati, ''kassa te ābhataṃ, kassa dātukāmosī''ti na vattabbo. Sace pana ''kuhiṃ gacchasi, kiṃ karonto āhiṇḍasī''ti vutte ''saṅghassa me bhattaṃ ābhataṃ, therānaṃ me bhattaṃ ābhata''nti vadati, gahetvā ālopabhattaṭṭhitikāya bhājetabbaṃ. Sace pana evaṃ ābhataṃ bahuṃ hoti, sakalassa saṅghassa bahu hoti, abhihaṭabhikkhā nāma piṇḍapātikānampi vaṭṭati, ṭhitikāpucchanakiccaṃ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattaṃ pūretvā dātabbaṃ.

Upāsako saṅghattherassa vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātassa vā bhattuddesakassa vā pahiṇāti ''amhākaṃ bhattagahaṇatthāya aṭṭha bhikkhū gahetvā āgacchathā''ti, sacepi ñātiupaṭṭhākehi pesitaṃ hoti, ime tayo janā pucchituṃ na labhanti, āruḷhāyeva mātikaṃ, saṅghato aṭṭha bhikkhū uddisāpetvā attanavamehi gantabbaṃ. Kasmā? Bhikkhusaṅghassa hi ete bhikkhū nissāya lābho uppajjatīti. Ganthadhutaṅgādīhi pana anabhiññāto āvāsikabhikkhu pucchituṃ labhati, tasmā tena ''kiṃ saṅghato gaṇhāmi, udāhu ye jānāmi, tehi saddhiṃ āgacchāmī''ti mātikaṃ āropetvā yathā dāyakā vadanti, tathā paṭipajjitabbaṃ. ''Tumhākaṃ nissitake vā ye vā jānātha, te gahetvā ethā''ti vutte pana ye icchanti, tehi saddhiṃ gantuṃ labhati. Sace ''aṭṭha bhikkhū pahiṇathā''ti pesenti, saṅghatova pesetabbā. Attanā sace aññasmiṃ gāme sakkā hoti bhikkhā labhituṃ, añño gāmo gantabbo. Na sakkā ce hoti labhituṃ, soyeva gāmo piṇḍāya pavisitabbo.

Nimantitabhikkhū āsanasālāya nisinnā honti, tatra ce manussā ''patte dethā''ti āgacchanti, animantitehi na dātabbā. ''Ete nimantitabhikkhū''ti vattabbaṃ. ''Tumhepi dethā''ti vutte pana dātuṃ vaṭṭati. Ussavādīsu manussā sayameva pariveṇāni ca padhānagharāni ca gantvā tipiṭake ca dhammakathike ca bhikkhusatenapi saddhiṃ nimantenti. Tadā yepi jānanti, te gahetvā gantuṃ vaṭṭati. Kasmā? Na hi mahābhikkhusaṅghena atthikā manussā pariveṇāni ca padhānagharāni gacchanti, sannipātaṭṭhānatova yathāsatti yathābalaṃ bhikkhū gaṇhitvā gacchantīti.

Sace pana saṅghatthero vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātako vā bhattuddesako vā aññatra vā vassaṃ vasitvā katthaci vā gantvā puna sakaṭṭhānaṃ āgacchanti, manussā ca āgantukassa sakkāraṃ karonti, ekavāraṃ ye jānanti, te gahetvā gantabbaṃ. Paṭibaddhakālato pana paṭṭhāya dutiyavāre āraddhe saṅghatoyeva gahetvā gantabbaṃ. Abhinavaāgantukāva hutvā ñātī vā upaṭṭhāke vā passissāmāti gacchanti, tatra tesaṃ ñātī ca upaṭṭhākā ca sakkāraṃ karonti. Ettha pana ye jānanti, te gahetvā gantuṃ vaṭṭati.

Yo pana atilābhī hoti, sakaṭṭhānañca āgantukaṭṭhānañca ekasadisaṃ, sabbattha manussā saṅghabhattaṃ sajjetvāva nisīdanti, tena saṅghatova gahetvā gantabbanti ayaṃ nimantane viseso. Avaseso sabbapañho uddesabhatte vuttanayeneva veditabbo. Kurundiyaṃ pana ''aṭṭha mahāthere dethā''ti vutte ''aṭṭha mahātherāva dātabbā''ti vuttaṃ. Esa nayo majjhimādīsu. Sace pana avisesetvā ''aṭṭha bhikkhū dethā''ti vadati, saṅghato dātabbā.

Nimantanabhattakathā niṭṭhitā.

Salākabhattakathā

Salākabhatte pana ''anujānāmi, bhikkhave, salākāya vā paṭṭikāya vā upanibandhitvā opuñjitvā uddisitu''nti vacanato rukkhasāramayāya salākāya vā veḷuvilīvatālapaṇṇādimayāya paṭṭikāya vā ''asukassa nāma salākabhatta''nti evaṃ akkharāni upanibandhitvā pacchiyaṃ vā cīvarabhoge vā katvā sabbā salākāyo opuñjitvā punappunaṃ heṭṭhuparivaseneva āloḷetvā pañcaṅgasamannāgatena bhattuddesakena sace ṭhitikā atthi, ṭhitikato paṭṭhāya; no ce atthi, therāsanato paṭṭhāya salākā dātabbā. Pacchā āgatānampi ekābaddhavasena dūre ṭhitānampi uddesabhatte vuttanayeneva dātabbā.

Sace vihārassa samantato bahū gocaragāmā, bhikkhū pana na bahukā, gāmavasenapi salākāyo pāpuṇanti, ''tumhākaṃ asukagāme salākabhattaṃ pāpuṇātī''ti gāmavaseneva gāhetabbā. Evaṃ gāhentena sacepi ekekasmiṃ gāme nānappakārāni saṭṭhisalākabhattāni, sabbāni gāhitāneva honti, tassa pattagāmasamīpe aññānipi dve tīṇi salākabhattāni honti, tānipi tasseva dātabbāni. Na hi sakkā tesaṃ kāraṇā aññaṃ bhikkhuṃ pahiṇituntī.

Sace ekaccesu gāmesu bahūni salākabhattāni sallakkhetvā sattannampi aṭṭhannampi bhikkhūnaṃ dātabbāni. Dadantena pana catunnaṃ pañcannaṃ bhattānaṃ salākāyo ekato bandhitvā dātabbā. Sace taṃ gāmaṃ atikkamitvā añño gāmo hoti, tasmiñca ekameva salākabhattaṃ, taṃ pana pātova denti, tampi etesu bhikkhūsu ekassa niggahena datvā ''pātova taṃ gahetvā pacchā orimagāme itarāni bhattāni gaṇhāhī''ti vattabbo. Sace orimagāme salākabhattesu agāhitesveva gāhitasaññāya gacchati, parabhāgagāme salākabhattaṃ gāhetvā puna vihāraṃ āgantvā itarāni gāhetvā orimagāmo gantabbo. ''Na hi bahisīmāya saṅghalābho gāhetuṃ labbhatī''ti ayaṃ nayo kurundiyaṃ vutto.

Sace pana bhikkhū bahū honti, gāmavasena salākā na pāpuṇanti, vīthivasena vā vīthiyaṃ ekagehavasena vā kulavasena vā gāhetabbā. Vīthiādīsu ca yattha bahūni bhattāni, tattha gāme vuttanayeneva bahūnaṃ bhikkhūnaṃ gāhetabbāni. Salākāsu asati uddisitvāpi gāhetabbāni.

Salākadāyakena pana vattaṃ jānitabbaṃ. Tena hi kālasseva vuṭṭhāya pattacīvaraṃ gahetvā bhojanasālaṃ gantvā asammaṭṭhaṭṭhānaṃ sammajjitvā pānīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā ''idāni bhikkhūhi vattaṃ kataṃ bhavissatī''ti kālaṃ sallakkhetvā ghaṇṭiṃ paharitvā bhikkhūsu sannipatitesu paṭhamameva vāragāme salākabhattaṃ gāhetabbaṃ. ''Tuyhaṃ asukasmiṃ nāma vāragāme salākā pāpuṇāti tatra gacchā''ti vattabbaṃ.

Sace atirekagāvute gāmo hoti, taṃ divasaṃ gacchantā kilamanti, ''sve tuyhaṃ vāragāme pāpuṇātī''ti ajjeva gāhetabbaṃ. Yo vāragāmaṃ pesiyamāno na gacchati, aññaṃ salākaṃ maggati, na dātabbā. Saddhānañhi manussānaṃ puññahāni saṅghassa ca lābhacchedo hoti, tasmā tassa dutiyepi tatiyepi divase aññā salākā na dātabbā, ''attano pattaṭṭhānaṃ gantvā bhuñjāhī''ti vattabbo, tīṇi pana divasāni agacchantassa vāragāmato orimavāragāme salākā gāhetabbā. Tañce na gaṇhāti, tato paṭṭhāya tassa aññaṃ salākaṃ dātuṃ na vaṭṭati, daṇḍakammaṃ pana gāḷhaṃ kātabbaṃ, saṭṭhito vā paṇṇāsato vā na parihāpetabbaṃ. Vāragāme gāhetvā vihāravāro gāhetabbo, ''tuyhaṃ vihāravāro pāpuṇātī''ti vattabbaṃ. Vihāravārikassa dve tisso yāgusalākāyo tisso catasso vā bhattasalākāyo ca dātabbā, nibaddhaṃ katvā pana na dātabbā. Yāgubhattadāyakā hi ''amhākaṃ yāgubhattaṃ vihāragopakāva bhuñjantī''ti aññathattaṃ āpajjeyyuṃ, tasmā aññesu kulesu dātabbā.

Sace vihāravārikānaṃ sabhāgā āharitvā denti, iccetaṃ kusalaṃ; no ce, vāraṃ gāhetvā tesaṃ yāgubhattaṃ āharāpetabbaṃ. Tāva nesaṃ salākā phātikammameva bhavanti, vassaggena pattaṭṭhāne pana aññampi paṇītabhattasalākaṃ gaṇhituṃ labhantiyeva. Atirekauttaribhaṅgassa ekacārikabhattassa visuṃ ṭhitikaṃ katvā salākā dātabbā.

Sace yena salākā laddhā, so taṃdivasaṃ taṃ bhattaṃ na labhati, punadivase gāhetabbaṃ. Bhattameva labhati, na uttaribhaṅgaṃ; evampi puna gāhetabbaṃ. Khīrabhattassa salākāyapi eseva nayo. Sace pana khīrameva labhati, na bhattaṃ; khīralābhato paṭṭhāya puna na gāhetabbaṃ. Dve tīṇi ekacārikabhattāni ekasseva pāpuṇanti, dubbhikkhasamaye saṅghanavakena laddhakāle vijaṭetvā visuṃ gāhetabbāni, pākatikasalākabhattaṃ aladdhassāpi punadivase gāhetabbaṃ.

Sace khuddako vihāro hoti, sabbe bhikkhū ekasambhogā, ucchusalākaṃ gāhentena yassa kassaci sammukhībhūtassa pāpetvā mahātherādīnaṃ divā tacchetvā dātuṃ vaṭṭati. Rasasalākaṃ pāpetvā pacchābhattaṃ parissāvetvā vā phāṇitaṃ vā kāretvā piṇḍapātikādīnampi dātabbaṃ. Āgantukānaṃ āgatānāgatabhāvaṃ ñatvā gāhetabbā, mahāāvāse ṭhitikaṃ katvā gāhetabbā.

Takkasalākampi sabhāgaṭṭhāne pāpetvā vā pacāpetvā vā dhūmāpetvā vā therānaṃ dātuṃ vaṭṭati. Mahāāvāse vuttanayeneva paṭipajjitabbaṃ phalasalākapūvasalākabhesajjagandhamālasalākāyopi visuṃ ṭhitikāya gāhetabbā. Bhesajjādisalākāyo cettha kiñcāpi piṇḍapātikānampi vaṭṭanti, salākavasena gāhitattā pana na sāditabbā. Aggabhikkhāmattaṃ salākabhattaṃ denti, ṭhitikaṃ pucchitvā gāhetabbaṃ. Asatiyā ṭhitikāya therāsanato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. Sace tādisāni bhattāni bahūni honti, ekekassa bhikkhuno dve tīṇi dātabbāni; no ce, ekekameva datvā paṭipāṭiyā gatāya puna therāsanato paṭṭhāya dātabbaṃ. Sace antarāva upacchijjati, ṭhitikā sallakkhetabbā. Yadi pana tādisaṃ bhattaṃ nibaddhameva hoti, yassa pāpuṇāti, so vattabbo ''laddhā vā aladdhā vā svepi gaṇheyyāsī''ti. Ekaṃ anibaddhaṃ hoti, labhanadivase pana yāvadatthaṃ labhati, alabhanadivasā bahutarā honti, taṃ yassa pāpuṇāti, so alabhitvā ''sve gaṇheyyāsī''ti vattabbo.

Yo salākāsu gāhitāsu pacchā āgacchati, tassa atikkantāva salākā na upaṭṭhāpetvā dātabbā. Salākaṃ nāma ghaṇṭippaharaṇato paṭṭhāya āgantvā hatthaṃ pasārentova labhati. Aññassa āgantvā samīpe ṭhitassāpi atikkantā atikkantāva hoti. Sace panassa añño gaṇhanto atthi, sayaṃ anāgatopi labhati. Sabhāgaṭṭhāne asuko anāgatoti ñatvā ''ayaṃ tassa salākā''ti ṭhapetuṃ vaṭṭati. Sace ''anāgatassa na dātabbā''ti katikaṃ karonti, adhammikā hoti. Antoupacāre ṭhitassa hi bhājanīyabhaṇḍaṃ pāpuṇāti. Sace pana ''anāgatassa dethā''ti mahāsaddaṃ karonti, daṇḍakammaṃ ṭhapetabbaṃ, ''āgantvā gaṇhantū''ti vattabbaṃ.

Chappañcasalākā naṭṭhā honti, bhattuddesako dāyakānaṃ nāmaṃ nassarati, so ce naṭṭhasalākā mahātherassa vā

attano vā pāpetvā bhikkhū vadeyya, ‘‘mayā asukagāme salākabhattaṃ mayhaṃ pāpitaṃ, tumhe tattha laddhaṃ salākabhattaṃ bhuñjeyyāthā’’ti, vaṭṭati. Vihāre apāpitaṃ pana āsanasālāya taṃ bhattaṃ labhitvā tattheva pāpetvā bhuñjituṃ na vaṭṭati. ‘‘Ajja paṭṭhāya mayhaṃ salākabhattaṃ gaṇhathā’’ti vutte tatra āsanasālāya gāhetuṃ na vaṭṭati, vihāraṃ ānetvā gāhetabbaṃ. ‘‘Sve paṭṭhāyā’’ti vutte pana bhattuddesakassa ācikkhitabbaṃ ‘‘sve paṭṭhāya asukakulaṃ nāma salākabhattaṃ deti, salākaggāhaṇakāle sareyyāsī’’ti. Dubbhikkhe salākabhattaṃ pacchinditvā subhikkhe jāte kiñci disvā ‘‘ajja paṭṭhāya amhākaṃ salākabhattaṃ gaṇhathā’’ti puna paṭṭhapenti, antogāme agāhetvā vihāraṃ ānetvāva gāhetabbaṃ. Idañhi ‘‘salākabhattaṃ’’ nāma. Uddesabhattasadisaṃ na hoti, vihārameva sandhāya diyyati, tasmā bahiupacāre gāhetuṃ na vaṭṭati. ‘‘Sve paṭṭhāyā’’ti vutte pana vihāre gāhetabbameva.

Gamiko bhikkhu yaṃ disābhāgaṃ gantukāmo, tattha aññena vāragāmasalākā laddhā hoti, taṃ gahetvā itaraṃ bhikkhuṃ ‘‘mayhaṃ pattasalākaṃ tvaṃ gaṇhāhī’’ti vatvā gantuṃ vaṭṭati. Tena pana upacārasīmaṃ anatikkanteyeva tasmiṃ tassa salākā gāhetabbā.

Chaḍḍitavihāre manussā bodhicetiyādīni jaggitvā bhuñjantūti salākabhattaṃ paṭṭhapenti, bhikkhū sakaṭṭhānesu vasitvā kālasseva gantvā tattha vattaṃ karitvā taṃ bhattaṃ bhuñjanti, vaṭṭati. Sace tesu svātanāya attano pāpetvā gatesu āgantuko bhikkhu chaḍḍitavihāre vasitvā kālasseva vattaṃ katvā ghaṇṭiṃ paharitvā salākabhattaṃ attano pāpetvā āsanasālaṃ gacchati, sova tassa bhattassa issaro. Yo pana bhikkhūsu vattaṃ karontesuyeva bhūmiyaṃ dve tayo sammuñjanippahāre datvā ghaṇṭiṃ paharitvā ‘‘dhuragāme salākabhattaṃ mayhaṃ pāpuṇātī’’ti gacchati, tassa taṃ corikāya gahitattā na pāpuṇāti, vattaṃ katvā pāpetvā pacchā gatabhikkhūnaṃyeva hoti.

Eko gāmo atidūre hoti, bhikkhū niccaṃ gantuṃ na icchanti, manussā ‘‘mayaṃ puññena paribāhirā homā’’ti vadanti, ye tassa gāmassa āsannavihāre sabhāgabhikkhū, te vattabbā ‘‘imesaṃ bhikkhūnaṃ anāgatadivase tumhe bhuñjathā’’ti. Salākā pana devasikaṃ pāpetabbā, tā ca kho pana ghaṇṭippaharaṇamattena vā pacchicālanamattena vā pāpitā na honti, pacchiṃ pana gahetvā salākā pīṭhake ākiritabbā, pacchi pana mukhavaṭṭiyaṃ na gahetabbā. Sace hi tattha ahi vā vicchiko vā bhaveyya, dukkhaṃ uppādeyya; tasmā heṭṭhā gahetvā pacchiṃ parammukhaṃ katvā salākā ākiritabbā ‘‘sacepi sappo bhavissati, ettova palāyissatī’’ti. Evaṃ salākā ākiritvā gāmādivasena pubbe vuttanayeneva gāhetabbā. Apica ekaṃ mahātherassa pāpetvā ‘‘avasesā mayhaṃ pāpuṇantī’’ti attano pāpetvā vattaṃ katvā cetiyaṃ vanditvā vitakkamāḷake ṭhitehi bhikkhūhi ‘‘pāpitā, āvuso, salākā’’ti vutte ‘‘āma, bhante, tumhe gatagatagāme salākabhattaṃ gaṇhathā’’ti vattabbaṃ; evaṃ pāpitāpi hi supāpitāva honti.

Bhikkhū sabbarattiṃ dhammasavanatthaṃ aññaṃ vihāraṃ gacchantā ‘‘mayaṃ tattha dānaṃ aggahetvāva amhākaṃ gocaragāmeva piṇḍāya caritvā āgamissāmā’’ti salākā aggahetvāva gatā, vihāre therassa pattasalākabhattaṃ bhuñjituṃ āgacchanti, vaṭṭati. Atha mahātheropi ‘‘ahaṃ idha kiṃ karomī’’ti tehiyeva saddhiṃ gacchati, tehi gatavihāre abhuñjitvāva gocaragāmaṃ anuppattehi ‘‘detha, bhante, patte salākayāguādīni āharissāmā’’ti vutte pattā na dātabbā. ‘‘Kasmā, bhante, na dethā’’ti ‘‘vihāraṭṭhakaṃ bhattaṃ vihāre vutthānaṃ pāpuṇāti, mayaṃ aññasmiṃ vihāre vutthā’’ti. ‘‘Detha, bhante, na mayaṃ vihāre pālikāya dema, tumhākaṃ dema, gaṇhatha amhākaṃ bhikkha’’nti vutte pana vaṭṭati.

Salākabhattakathā niṭṭhitā.

Pakkhikabhattādikathā

Pakkhikādīsu pana yaṃ abhilakkhitesu cātuddasī pañcadasī pañcamī aṭṭhamīti imesu pakkhesu kammappasutehi uposathaṃ kātuṃ satikaraṇatthāya diyyati, taṃ **pakkhikaṃ** nāma. Taṃ salākabhattagatikameva hoti, gāhetvā bhuñjitabbaṃ. Sace salākabhattampi pakkhikabhattampi bahu sabbesaṃ vinivijjhitvā gacchati, dvepi bhattāni visuṃ visuṃ gāhetabbāni. Sace bhikkhusaṅgho mahā, pakkhikaṃ gāhetvā tassa ṭhitikāya salākabhattaṃ gāhetabbaṃ, salākabhattaṃ vā gāhāpetvā tassa ṭhitikāya pakkhikaṃ gāhetabbaṃ. Yesaṃ na pāpuṇāti, te piṇḍāya carissanti. Sace dvepi bhattāni bahūni, bhikkhū mandā; salākabhattaṃ nāma devasikaṃ labbhati, tasmā taṃ ṭhapetvā ‘‘pakkhikaṃ āvuso bhuñjathā’’ti pakkhikameva gāhetabbaṃ. Pakkhikaṃ paṇītaṃ denti, visuṃ ṭhitikā kātabbā. ‘‘Sve pakkho’’ti ajja pakkhikaṃ na gāhetabbaṃ. Sace pana dāyakā vadanti ‘‘sve amhākaṃ ghare lūkhabhattaṃ bhavissati, ajjeva pakkhikabhattaṃ uddisathā’’ti, evaṃ vaṭṭati.

Uposathikaṃ nāma anvaḍḍhamāse uposathaṅgāni samādiyitvā yaṃ attanā bhuñjati, tadeva diyyati. **Pāṭipadikaṃ** nāma ‘‘uposathe bahū saddhā pasannā bhikkhūnaṃ sakkāraṃ karonti, pāṭipade pana bhikkhū kilamanti, pāṭipade dinnaṃ dubbhikkhadānasadisaṃ mahapphalaṃ hoti, uposathakammena vā parisuddhasīlānaṃ dutiyadivase dinnaṃ mahapphalaṃ hotī’’ti sallakkhetvā pāṭipade diyyanakadānaṃ, tampi ubhayaṃ salākabhattagatikameva. Iti imāni sattapi bhattāni piṇḍapātikānaṃ na vaṭṭanti, dhutaṅgabhedaṃ karontiyeva.

Aparānipi cīvarakkhandhake visākhāya varaṃ yācitvā dinnāni āgantukabhattaṃ gamiyabhattaṃ gilānabhattaṃ gilānupaṭṭhākabhattanti cattāri bhattāni pāḷiyaṃ āgatāneva, tattha āgantukānaṃ dinnaṃ bhattaṃ **‘‘āgantukabhattaṃ’’**.

Esa nayo sesesu. Sace panettha āgantukabhattānipi āgantukāpi bahū honti, sabbesaṃ ekekaṃ gāhetabbaṃ, bhattesu appahontesu ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Eko āgantuko paṭhamameva āgantvā sabbaṃ āgantukabhattaṃ attano gāhetvā nisīdati, sabbaṃ tasseva hoti, pacchā āgatehi āgantukehi tena dinnāni paribhuñjitabbāni. Tenapi ekaṃ attano gahetvā sesāni dātabbāni. Ayaṃ uḷāro.

Sace pana yo paṭhamaṃ āgantvāpi attano aggahetvā tuṇhībhūto nisīdati, pacchā āgatehi saddhiṃ paṭipāṭiyā gaṇhitabbaṃ. Sace niccaṃ āgantukā āgacchanti, āgatadivaseyeva bhuñjitabbaṃ, antarantarā ce āgacchanti, dve tīṇi divasāni bhuñjitabbaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana ''satta divasāni bhuñjituṃ vaṭṭatī''ti vuttaṃ.

Āvāsiko katthaci gantvā āgato, tenāpi āgantukabhattaṃ paribhuñjitabbaṃ. Sace pana taṃ vihāre nibandhāpitaṃ hoti, vihāre gāhetabbaṃ. Atha vihāro dūre hoti, āsanasālāya nibandhāpitaṃ āsanasālāya gāhetabbaṃ. Sace pana dāyakā ''āgantukesu asati āvāsikāpi paribhuñjantū''ti vadanti, vaṭṭati.

Gamiyabhattepi ayameva kathāmaggo. Ayaṃ pana viseso – āgantuko āgantukabhattameva labhati, gamiko āgantukabhattampi gamiyabhattampi. Āvāsikopi pakkamitukāmo gamiko hoti; gamiyabhattaṃ labhati. Yathā pana āgantukabhattaṃ; evamidaṃ dve vā tīṇi vā satta vā divasāni na labbhati. ''Gamissāmī''ti bhutto taṃdivasaṃ kenacideva kāraṇena na gato, punadivasepi bhuñjituṃ vaṭṭati, saussāhattā. ''Gamissāmī''ti bhuttassa corā vā panthaṃ rundhanti udakaṃ vā, devo vā vassati, sattho vā na gacchati, saussāhena bhuñjitabbaṃ. Ete upaddave olokentena ''dve tayo divase bhuñjituṃ vaṭṭatī''ti mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. ''Gamissāmī''ti pana lesaṃ oḍḍetvā bhuñjituṃ na labhati.

Gilānabhattampi sace sabbesaṃ gilānānaṃ pahoti, sabbesaṃ dātabbaṃ; no ce, ṭhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Eko gilāno arogarūpo sakkoti antogāmaṃ gantuṃ, eko na sakkoti, ayaṃ **''mahāgilāno''** nāma. Etassa gilānabhattaṃ dātabbaṃ. Dve mahāgilānā – eko lābhī abhiññāto bahuṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ labhati, eko anātho appalābhatāya antogāmaṃ pavisati – etassa gilānabhattaṃ dātabbaṃ. Gilānabhatte pana divasaparicchedo natthi. Yāva rogo na vūpasammati, sappāyabhojanaṃ abhuñjanto na yāpeti, tāva bhuñjitabbaṃ. Yadā pana missakayāguṃ vā missakabhattaṃ vā bhuttassāpi rogo na kuppati, tato paṭṭhāya na bhuñjitabbaṃ.

Gilānupaṭṭhākabhattampi yaṃ sabbesaṃ pahoti, taṃ sabbesaṃ dātabbaṃ; no ce pahoti, ṭhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Idampi dvīsu gilānesu mahāgilānupaṭṭhākassa gāhetabbaṃ, dvīsu mahāgilānesu anāthagilānupaṭṭhākassa. Yaṃ kulaṃ gilānabhattampi deti gilānupaṭṭhākabhattampi, tattha yassa gilānassa bhattaṃ pāpuṇāti tadupaṭṭhākassāpi tattheva gāhetabbaṃ. Gilānupaṭṭhākabhattepi divasaparicchedo natthi, yāva gilāno labhati, tāvassa upaṭṭhākopi labhatīti. Imāni cattāri bhattāni sace evaṃ dinnāni honti ''āgantukagamikagilānupaṭṭhākā mama bhikkhaṃ gaṇhantū''ti, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace pana āgantukādīnaṃ bhattaṃ nibandhāpemi, ''mama bhattaṃ gaṇhantū''ti evaṃ dinnāni honti, piṇḍapātikānaṃ na vaṭṭati.

Aparānipi ''dhurabhattaṃ, kuṭibhattaṃ, vārabhatta''nti tīṇi bhattāni. Tattha **dhurabhatta**nti niccabhattaṃ vuccati, taṃ duvidhaṃ – saṅghikaṃ puggalikañca. Tattha yaṃ ''saṅghassa dhurabhattaṃ demā''ti nibandhāpitaṃ, taṃ salākabhattagatikaṃ. ''Mama nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū''ti vatvā dinnaṃ pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Puggalikepi ''tumhākaṃ dhurabhattaṃ dammī''ti vutte piṇḍapātiko ce, na vaṭṭati. ''Mama nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā''ti vutte pana vaṭṭati, sāditabbaṃ. Sacepi pacchā katipāhe vītivatte ''dhurabhattaṃ gaṇhathā''ti vadati, mūle suṭṭhu sampaṭicchitattā vaṭṭati.

Kuṭibhattaṃ nāma yaṃ saṅghassa āvāsaṃ kāretvā ''amhākaṃ senāsanavāsino amhākaṃyeva bhattaṃ gaṇhantū''ti evaṃ nibandhāpitaṃ, taṃ salākabhattagatikameva hoti, gahetvā bhuñjitabbaṃ. ''Amhākaṃ senāsanavāsino amhākaṃyeva bhikkhaṃ gaṇhantū''ti vutte pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Yaṃ pana puggale pasīditvā tassa vā āvāsaṃ katvā ''tumhākaṃ demā''ti dinnaṃ, taṃ tasseva hoti, tasmiṃ katthaci gate nissitakehi bhuñjitabbaṃ.

Vārabhattaṃ nāma dubbhikkhasamaye ''vārena bhikkhū jaggissāmā''ti dhuragehato paṭṭhāya dinnaṃ, tampi bhikkhāvacanena dinnaṃ piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. ''Vārabhatta''nti vutte pana salākabhattagatikaṃ hoti. Sace taṇḍulādīni pesenti, ''sāmaṇerā pacitvā dentū''ti, piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. Iti imāni ca tīṇi āgantukabhattādīni ca cattārīti satta, tāni saṅghabhattādīhi saha cuddasa bhattāni honti.

Aṭṭhakathāyaṃ pana vihārabhattaṃ, aṭṭhakabhattaṃ, catukkabhattaṃ, guḷhakabhattanti aññānipi cattāri bhattāni vuttāni. Tattha **vihārabhattaṃ** nāma vihāre tatruppādabhattaṃ, taṃ saṅghabhattena gahitaṃ. Taṃ pana tissamahāvihāracittalapabbatādīsu paṭisambhidāpattehi khīṇāsavehi yathā piṇḍapātikānampi sakkā hoti paribhuñjituṃ, tathā paṭiggahitattā tādisesu ṭhānesu piṇḍapātikānampi vaṭṭati. ''Aṭṭhannaṃ bhikkhūnaṃ dema, catunnaṃ demā''ti evaṃ dinnaṃ pana **aṭṭhakabhattañceva catukkabhattañca;** tampi bhikkhāvacanena dinnaṃ piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. Mahābhisaṅkhārikena atirasakapūvena pattaṃ pūretvā thaketvā dinnaṃ **guḷhakabhattaṃ** nāma. Imāni tīṇi salākabhattagatikāneva.

Aparampi **guḷakabhattaṃ** nāma atthi, idhekacce manussā mahādhammasavanañca vihārapūjañca kāretvā sakalasaṅghassa dātuṃ na sakkomāti, ‘‘dve tīṇi bhikkhusatāni amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū’’ti bhikkhuparicchedajānanatthaṃ guḷake denti, idaṃ piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Iti cīvarakkhandhake cīvarabhājanīyaṃ, imasmiṃ pana senāsanakkhandhake senāsanabhājanīyañceva piṇḍapātabhājanīyañca vuttaṃ.

Gilānapaccayabhājanīyaṃ pana evaṃ veditabbaṃ – sappiādīsu bhesajjesu rājarājamahāmattā sappissa tāva kumbhasatampi kumbhasahassampi vihāraṃ pesenti, ghaṇṭiṃ paharitvā therāsanato paṭṭhāya gahitabhājanaṃ pūretvā dātabbaṃ, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, ‘‘bhante, vīsativassānaṃ diyyati, tumhākaṃ ṭhitikā atikkantā’’ti na vattabbā, ṭhitikaṃ ṭhapetvā tesaṃ datvā pacchā ṭhitikāya dātabbaṃ.

‘‘Asukavihāre bahu sappi uppanna’’nti sutvā yojanantaravihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṃ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya dātabbaṃ. Asampattānampi upacārasīmaṃ paviṭṭhānaṃ antevāsikādīsu gaṇhantesu dātabbameva. ‘‘Bahiupacārasīmāya ṭhitānaṃ dethā’’ti vadanti, na dātabbaṃ. Sace pana upacārasīmaṃ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā dātabbaṃ. Saṅghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṃ dātabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanaṃ āruḷhe pacchā āgatānaṃ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena dātabbaṃ. Upacārasīmaṃ pavisitvā yattha katthaci dinnaṃ hoti, sabbasannipātaṭṭhāneyeva bhājetabbaṃ.

Yasmiṃ vihāre dasa bhikkhū, daseva ca sappikumbhā diyyanti, ekekakumbhavaseneva bhājetabbaṃ. Eko sappikumbho hoti, dasa bhikkhūhi bhājetvā gahetabbaṃ. Sace yathāṭhitaṃyeva ‘‘amhākaṃ pāpuṇātī’’ti gaṇhanti, duggahitaṃ; gatagataṭṭhāne saṅghikameva hoti. Kumbhaṃ pana āvajjetvā thālake thokaṃ sappiṃ katvā ‘‘idaṃ mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṃ amhākaṃ pāpuṇātī’’ti vatvā tampi kumbheyeva ākiritvā yathicchitaṃ gahetvā gantuṃ vaṭṭati. Sace thinaṃ sappi hoti, lekhaṃ katvā ‘‘lekhato parabhāgo mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṃ amhāka’’nti gahitampi suggahitaṃ, vuttaparicchedato ūnādhikesupi bhikkhūsu ca sappikumbhesu ca etenevupāyena bhājetabbaṃ.

Sace paneko bhikkhu, ekopi kumbho hoti, ghaṇṭiṃ paharitvā ‘‘ayaṃ mayhaṃ pāpuṇātī’’tipi gahetuṃ vaṭṭati. ‘‘Ayaṃ paṭhamabhāgo mayhaṃ pāpuṇāti, ayaṃ dutiyabhāgo’’ti evaṃ thokaṃ thokampi pāpetuṃ vaṭṭati. Esa nayo navanītādīsupi. Yasmiṃ pana vippasanne tilatelādimhi lekhā na santiṭṭhati, taṃ uddharitvā bhājetabbaṃ. Siṅgiveramaricādibhesajjampi avasesapattathālakādisamaṇaparikkhāropi sabbo vuttānurūpeneva nayena suṭṭhu sallakkhetvā bhājetabboti.

Pāḷiṃ aṭṭhakathañceva, oloketvā vicakkhaṇo;
Saṅghike paccaye evaṃ, appamattova bhājayeti.

Iti sabbākārena paccayabhājanīyakathā niṭṭhitā.

Sammannitvā ṭhapitayāgubhājakādīhi bhājanīyaṭṭhānaṃ āgatamanussānaṃ anāpucchitvāva upaḍḍhabhāgo dātabbo, asammatehi pana apaloketvā dātabbo. Sammatena appamattakavissajjanakena bhikkhunā cīvarakammaṃ karontassa ‘‘sūciṃ dehī’’ti vadato ekā dīghā, ekā rassāti dve sūciyo dātabbā. ‘‘Avibhattaṃ saṅghikaṃ bhaṇḍa’’nti pucchitabbakiccaṃ natthi. Pipphalakatthikassa eko pipphalako, addhānakantāraṃ paṭipajjitukāmassa upāhanayugaḷaṃ, kāyabandhanatthikassa kāyabandhanaṃ, ‘‘aṃsabaddhako me jiṇṇo’’ti āgatassa aṃsabaddhako, parissāvanatthikassa parissāvanaṃ dātabbaṃ. Dhammakaraṇatthikassa dhammakaraṇo. Sace paṭako na hoti, dhammakaraṇo paṭakena saddhiṃ dātabbo. ‘‘Āgantukapaṭṭaṃ āropessāmī’’ti yācantassa kusiyā ca aḍḍhakusiyā ca pahonakaṃ dātabbaṃ. ‘‘Maṇḍalaṃ nappahotī’’ti āgatassa maṇḍalaṃ ekaṃ dātabbaṃ, aḍḍhamaṇḍalāni dve dātabbāni. Dve maṇḍalāni yācantassa na dātabbāni. Anuvātaparibhaṇḍatthikassa ekassa cīvarassa pahonakaṃ dātabbaṃ. Sappinavanītādiatthikassa gilānassa ekaṃ bhesajjaṃ nāḷimattaṃ katvā tato tatiyakoṭṭhāso dātabbo. Evaṃ tīṇi divasāni datvā nāḷiyā paripuṇṇāya catutthadivasato paṭṭhāya saṅghaṃ pucchitvā dātabbaṃ. Guḷapiṇḍepi ekadivasaṃ tatiyabhāgo dātabbo. Evaṃ tīhi divasehi niṭṭhite piṇḍe tato paraṃ saṅghaṃ pucchitvā dātabbaṃ. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Pakkhikabhattādikathā niṭṭhitā.

Senāsanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Saṅghabhedakakkhandhakaṃ

Chasakyapabbajjākathā

330. Saṅghabhedakakkhandhake **abhiññātā abhiññātā**ti pākaṭā pākaṭā. **Sakyakumārā** nāma kāḷudāyippabhutayo

dasa dūtā saddhiṃ parivārehi aññe ca bahū janā. **Amhāka**nti amhesu; amhākaṃ kulatoti vā vuttaṃ hoti. **Gharāvāsatthaṃ anusāsissāmī**ti gharāvāse yaṃ kattabbaṃ, taṃ jānāpessāmi. **Udakaṃ ninnetabba**nti yathā udakaṃ sabbaṭṭhāne samaṃ hoti, evaṃ kātabbaṃ. **Niddhāpetabba**nti tiṇāni uddharitabbāni. **Bhusikā uddharāpetabbā**ti sukhumapalālamissadhaññā palālikā palāpetabbā. **Opunāpetabba**nti sukhumapalālaṃ apanetabbaṃ. **Tvaññeva gharāvāsatthena upajānāhī**ti tvaññeva gharāvāsatthaṃ jānāhi. **Ahaṃ tayā yathāsukhaṃ pabbajāhī**ti ettha ahaṃ tayā saddhiṃ pabbajissāmīti sahāyasinehena sahasā vattukāmo hutvā puna rajjasirilobhena parikaḍḍhiyamānahadayo ''ahaṃ tayā''ti ettakameva vatvā sesaṃ vattuṃ nāsakkhīti evamattho veditabbo.

331. **Nippātitā**ti nikkhamitā. **Mānassino**ti mānassayino; mānanissitāti vuttaṃ hoti.

332. **Yassantarato na santi kopā**ti tatiyamaggena samūhatattā yassa citte kopā na santi. Yasmā pana **bhavo**ti sampatti, **vibhavo**ti vipatti; tathā bhavoti vuḍḍhi, vibhavoti hāni; bhavoti sassataṃ, vibhavoti ucchedo; bhavoti puññaṃ, vibhavoti pāpaṃ; vibhavoti ca abhavoti ca atthato ekameva, tasmā **itibhavābhavatañca vītivatto**ti ettha yā esā sampattivipattivuḍḍhihānisassatucchedapuññapāpavasena iti anekappakārā bhavābhavatā vuccati; catūhipi maggehi yathāsambhavaṃ tena tena nayena taṃ itibhavābhavatañca vītivattoti evamattho daṭṭhabbo. **Nānubhavantī**ti na sampāpuṇanti; tassa dassanaṃ devānampi dullabhanti adhippāyo.

333. **Ahimekhalikā**ti ahiṃ kaṭiyaṃ bandhitvā. **Ucchaṅge**ti aṅke.

334. **Sammannatī**ti sammāneti. **Yaṃ tumo karissatī**ti yaṃ so karissati.

Chasakyapabbajjākathā niṭṭhitā.

Pakāsanīyakammādikathā

336. **Kheḷāsakassā**ti ettha micchājīvena uppannapaccayā ariyehi vantabbā kheḷasadisā, tathārūpe paccaye ayaṃ ajjhoharatīti katvā kheḷāsakoti bhagavatā vutto.

340. **Patthaddhena kāyenā**ti potthakarūpasadisena niccalena kāyena.

342. **Mayaṃ kho bhaṇe rājañātakā nāmā**ti rājā amhe jānātīti rājañātakassa bhāvena attānaṃ ukkaṃsanto āha. **Pahaṭṭhakaṇṇavālo**ti bandhane niccale katvā.

Dukkhañhi kuñjara nāgamāsadoti bho kuñjara buddhanāgaṃ āsādanaṃ vadhakacittena upagamanaṃ nāma dukkhaṃ. **Nāgahatassā**ti buddhanāgaṃ ghātakassa.

Paṭikuṭiyova osakkīti tathāgatābhimukhoyeva piṭṭhimehi pādehi avasakki. **Alakkhiko**ti ettha na lakkhetīti alakkhiko; na jānātīti attho, ahaṃ pāpakammaṃ karomīti na jānāti. Na lakkhitabboti vā alakkhiko; na passitabboti attho.

343. **Tikabhojana**nti ettha tīhi janehi bhuñjitabbabhojanaṃ. **Taṃ paññāpessāmī**ti taṃ anujānissāmi. Gaṇabhojane pana yathādhammo kāretabboti. **Pañcavatthuyācanakathā** saṅghādisesavaṇṇanāyaṃ vuttā. **Kappa**nti āyukappaṃ. **Brahmaṃ puñña**nti seṭṭhaṃ puññaṃ. **Kappaṃ saggamhī**ti āyukappameva.

Pakāsanīyakammādikathā niṭṭhitā.

Saṅghabhedakakathā

344. **Atha kho devadatto saṅghaṃ bhinditvā**ti so kira evaṃ salākaṃ gāhetvā tattheva āveṇikaṃ uposathaṃ katvā gato, tenetaṃ vuttaṃ.

345. **Piṭṭhi me āgilāyatī**ti ciranisajjāya vedanābhibhūtā bādhati. **Tamahaṃ āyamissāmī**ti taṃ ahaṃ pasāressāmi. **Ādesanāpāṭihāriyānusāsanī** nāma ''evampi te mano, tathāpi te mano''ti evaṃ parassa cittaṃ jānitvā tadanurūpā dhammadesanā.

346. **Mamānukubba**nti mamānukiriyaṃ kurumāno. **Kapaṇo**ti dukkhito. **Mahāvarāhassā**ti mahānāgassa. **Mahiṃ vikubbato**ti pathaviṃ padālentassa. **Bhisaṃ ghasamānassā**ti bhisaṃ khādantassa. **Nadīsu jaggato**ti ettha so kira hatthināgo sāyanhasamayaṃ taṃ nadināmakaṃ pokkharaṇiṃ ogāhetvā kilanto sabbarattiṃ vītināmesi, jālikaṃ karoti, tena vuttaṃ ''nadīsu jaggato''ti.

347. **Sutā**ti sotā. **Asandiddho ca akkhātī**ti nissandeho hutvā akkhāti anusandhivasena yojetvā yojetvā.

350. Apāye nibbattissatīti **āpāyiko**. Evaṃ **nerayiko**. Kappaṃ ṭhassatīti **kappaṭṭho**. Idāni buddhasahassenāpi tikicchituṃ na sakkāti **atekiccho**.

Mā jātu koci lokasminti mā kadācipi koci satto lokasmiṃ. **Udapajjathā**ti upapajjatha. **Jalaṃva yasasā aṭṭhā**ti yasasā jalanto viya ṭhito. **Devadattoti me suta**nti ''īdiso devadatto''ti bhagavatā sutampi atthi, tadeva gahetvā idaṃ vuttaṃ. **So pamādamanuciṇṇo**ti ettha pamādaṃ anucinātīti anuciṇṇo, pamādo appahīnoti attho. **Āsajja na**nti pāpakena cittena patvā, visosetvāti vā attho. **Avīcinirayaṃ patto**ti idaṃ pana āsīsāyaṃ atītavacanaṃ. **Bhesmā**ti bhayānako.

Saṅghabhedakakathā niṭṭhitā.

Upālipañhākathā

351. **Ekato upāli eko**ti dhammavādipakkhe eko. **Ekato dve**ti adhammavādipakkhe dve. **Catuttho anussāvetī**ti saṅghaṃ bhindissāmīti adhammavādicatuttho hutvā anussāveti; anunayanto sāveti ''na tumhākaṃyeva narakabhayaṃ atthi, amhākampi atthi, na amhākaṃ avīcimaggo pihito, na mayaṃ akusalā na bhāyāma. Yadi hi ayaṃ adhammo avinayo asatthusāsanaṃ vā bhaveyya, na mayaṃ gaṇheyyāmā''tiādinā nayena ''adhammaṃ dhammo''ti evaṃ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni bodhetīti attho. **Salākaṃ gāhetī**ti evaṃ anussāvetvā pana ''idaṃ gaṇhatha, idaṃ rocethā''ti vadanto salākaṃ gāheti.

Ekato upāli dve hontītiādīsupi eseva nayo. **Evaṃ kho upāli saṅgharāji ceva hoti saṅghabhedo cā**ti evaṃ hoti; na pana ettāvatā saṅgho bhinno hoti.

Bhikkhu kho upāli pakatatto samānasaṃvāsako samānasīmāyaṃ ṭhito saṅghaṃ bhindatīti ettha siyā evaṃ ''devadatto kathaṃ pakatatto''ti. Kathaṃ tāva na pakatatto, rañño ghātāpitattā ruhiruppādassa ca katattāti? Tattha vadāma – āṇattiyā tāva viraddhattā rañño ghātāpanaṃ natthi. ''Tena hi tvaṃ, kumāra, pitaraṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ bhagavantaṃ hantvā buddho bhavissāmī''ti evañhi tassa āṇatti. Kumāro pana rājā hutvā pacchā pitaraṃ māresi; evaṃ tāva āṇattiyā viraddhattā rañño ghātāpanaṃ natthi. Ruhiruppāde pana katamatteyeva ruhiruppādapaccayā bhagavatā abhabbatā na vuttā, na ca sakkā bhagavato vacanaṃ vināyeva tassa abhabbatā āropetuṃ.

''Ruhiruppādako, bhikkhave, anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo''ti –

Idaṃ pana bhagavatā saṅghabhedato pacchā vuttaṃ, tasmā pakatatteneva tena saṅgho bhinnoti.

Adhammaṃ dhammoti dīpentītiādīsu aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu suttantapariyāyena tāva dasa kusalakammapathā dhammo, dasa akusalakammapathā adhammo. Tathā cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti sattatiṃsa bodhipakkhiyadhammā dhammo nāma; tayo satipaṭṭhānā, tayo sammappadhānā, tayo iddhipādā, cha indriyāni, cha balāni, aṭṭha bojjhaṅgā, navaṅgiko maggoti ca cattāro upādānā, pañca nīvaraṇā, satta anusayā, aṭṭha micchattāti ca ayaṃ adhammo.

Tattha yaṃkiñci ekaṃ adhammakoṭṭhāsaṃ gahetvā ''imaṃ adhammaṃ dhammoti karissāma; evaṃ amhākaṃ ācariyakulaṃ nissāya niyyānikaṃ bhavissati, mayañca loke pākaṭā bhavissāmā''ti taṃ adhammaṃ ''dhammo aya''nti kathayantā adhammaṃ dhammoti dīpenti nāma. Tatheva dhammakoṭṭhāsesu ca ekaṃ gahetvā ayaṃ adhammoti kathentā dhammaṃ adhammoti dīpenti nāma. Vinayapariyāyena pana bhūtena vatthunā codetvā sāretvā yathāpaṭiññāya kātabbaṃ kammaṃ dhammo nāma, abhūtena vatthunā acodetvā asāretvā apaṭiññāya kātabbaṃ kammaṃ adhammo nāma.

Suttantapariyāyena rāgavinayo dosavinayo mohavinayo saṃvaro pahānaṃ paṭisaṅkhāti ayaṃ vinayo nāma, rāgādīnaṃ avinayo asaṃvaro appahānaṃ appaṭisaṅkhāti ayaṃ avinayo nāma. Vinayapariyāyena vatthusampatti ñattisampatti anussāvanasampatti sīmāsampatti parisāsampattīti ayaṃ vinayo nāma, vatthuvipatti…pe… parisāvipattīti ayaṃ avinayo nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā… aṭṭhaṅgiko maggoti idaṃ bhāsitaṃ lapitaṃ tathāgatena; tayo satipaṭṭhānā, tayo sammappadhānā, tayo iddhipādā, cha indriyāni, cha balāni, aṭṭha bojjhaṅgā, navaṅgiko maggoti idaṃ abhāsitaṃ alapitaṃ tathāgatena. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā, terasa saṅghādisesā, dve aniyatā, tiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ bhāsitaṃ lapitaṃ tathāgatena; tayo pārājikā, cuddasa saṅghādisesā, tayo aniyatā, ekattiṃsa nissaggiyā

pācittiyāti idaṃ abhāsitaṃ alapitaṃ tathāgatena.

Suttantapariyāyena devasikaṃ phalasamāpattisamāpajjanaṃ, mahākaruṇāsamāpattisamāpajjanaṃ, buddhacakkhunā lokavolokanaṃ, aṭṭhuppattivasena suttantadesanā, jātakakathāti idaṃ āciṇṇaṃ; na devasikaṃ phalasamāpattisamāpajjanaṃ…pe… na jātakakathāti idaṃ anāciṇṇaṃ. Vinayapariyāyena nimantitassa vassāvāsaṃ vasitvā apaloketvā cāriyapakkamanaṃ, pavāretvā cāriyapakkamanaṃ, āgantukehi saddhiṃ paṭhamaṃ paṭisanthārakaraṇanti idaṃ āciṇṇaṃ; tasseva āciṇṇassa akaraṇaṃ anāciṇṇaṃ nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā…pe… aṭṭhaṅgiko maggoti idaṃ paññattaṃ nāma; tayo satipaṭṭhānā…pe… navaṅgiko maggoti idaṃ apaññattaṃ nāma. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā…pe… tiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ paññattaṃ nāma; tayo pārājikā…pe… ekattiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ apaññattaṃ nāma.

‘‘Anāpatti ajānantassa, atheyyacittassa, na maraṇādhippāyassa, anullapanādhippāyassa, na mocanādhippāyassā’’ti tattha tattha vuttā anāpatti anāpatti nāma. ‘‘Jānantassa, theyyacittassā’’tiādinā nayena vuttā āpatti āpatti nāma. Pañcāpattikkhandhā lahukāpatti nāma, dve āpattikkhandhā garukāpatti nāma. Cha āpattikkhandhā sāvasesāpatti nāma, eko pārājikāpattikkhandho anavasesāpatti nāma. Dve āpattikkhandhā duṭṭhullāpatti nāma, pañcāpattikkhandhā aduṭṭhullāpatti nāma.

Purimanayeneva panettha vuttappakāraṃ dhammaṃ ‘‘adhammo aya’’nti kathayantā ‘‘dhammaṃ adhammo’’ti dīpenti nāma. Avinayaṃ ‘‘vinayo aya’’nti…pe… aduṭṭhullāpattiṃ ‘‘duṭṭhullāpatti aya’’nti kathayantā ‘‘aduṭṭhullāpattiṃ duṭṭhullāpattī’’ti dīpenti nāma. Evaṃ ‘‘adhammaṃ dhammo’’ti vā…pe… ‘‘aduṭṭhullāpattiṃ duṭṭhullāpattī’’ti vā dīpetvā pakkhaṃ labhitvā catunnaṃ saṅghakammānaṃ aññataraṃ saṅghakammaṃ ekasīmāyaṃ visuṃ karontehi saṅgho bhinno nāma hoti. Tena vuttaṃ – ‘‘te imehi aṭṭhārasahi vatthūhi **apakassantī’’**tiādi.

Tattha **apakassantī**ti parisaṃ ākaḍḍhanti, vijaṭenti, ekamantaṃ ussārenti ca. **Avapakāsantī**ti ati viya pakāsenti yathā visaṃsaṭṭhāva honti, evaṃ karonti. **Āveni**nti visuṃ. **Ettāvatā kho upāli saṅgho bhinno hotī**ti evaṃ aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu yaṃkiñci ekampi vatthuṃ dīpetvā tena tena kāraṇena ‘‘imaṃ gaṇhatha, imaṃ rocethā’’ti saññāpetvā salākaṃ gāhāpetvā visuṃ saṅghakamme kate saṅgho bhinno hoti. Parivāre pana ‘‘pañcahi upāli ākārehi saṅgho bhijjatī’’tiādi vuttaṃ, tassa iminā idha vuttena saṅghabhedalakkhaṇena atthato nānākaraṇaṃ natthi. Taṃ panassa nānākaraṇābhāvaṃ tattheva pakāsayissāma. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Upālipañhākathā niṭṭhitā.

Saṅghabhedakakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Vattakkhandhakaṃ

Āgantukavattakathā

357. Vattakkhandhake **idāni ārāmaṃ pavisissāmī**ti iminā upacārasīmasamīpaṃ dasseti; tasmā upacārasīmaṃ patvā upāhanāomuñcanādi sabbaṃ kātabbaṃ. **Gahetvā**ti upāhanadaṇḍakena gahetvā. **Paṭikkamantī**ti sannipatanti. **Vissajjetabba**nti pattharitabbaṃ. **Gocaro pucchitabbo**ti ‘‘gocaragāmo āsanne udāhu dūre, kālasseva piṇḍāya caritabbaṃ udāhu divā’’ti evaṃ bhikkhācāro pucchitabbo. **Agocaro** nāma micchādiṭṭhikānaṃ vā gāmo paricchinnabhikkho vā gāmo; yattha ekassa vā dvinnaṃ vā bhikkhā diyyati, sopi pucchitabbo. **Pānīyaṃ pucchitabba**nti ‘‘kiṃ imissā pokkharaṇiyā pānīyaṃyeva pivanti, nahānādiparibhogampi karontī’’ti evaṃ pānīyañceva paribhojanīyañca pucchitabbaṃ. Kesuci ṭhānesu vāḷamigā vā amanussā vā honti, tasmā ‘‘kaṃ kālaṃ pavisitabbaṃ, kaṃ kālaṃ nikkhamitabba’’nti pucchitabbaṃ.

Bahi ṭhitenāti bahi nikkhamantassa ahino vā amanussassa vā maggaṃ datvā ṭhitena nilloketabbo. **Sace ussahati sodhetabbo**ti yadi sakkoti, sabbo vihāro sodhetabbo. Asakkontena attano vasanokāso jaggitabbo. Sabbaṃ sodhetuṃ sakkontassa pana dassite vihārasodhanavatte vinicchayo mahākhandhake vuttanayeneva veditabbo.

Āgantukavattakathā niṭṭhitā.

Āvāsikavattakathā

359. Āvāsikavatte – **āsanaṃ paññapetabba**nti evamādi sabbaṃ vuḍḍhatare āgate cīvarakammaṃ vā navakammaṃ vā ṭhapetvāpi kātabbaṃ. Cetiyaṅgaṇaṃ sammajjantena sammajjaniṃ nikkhipitvā tassa vattaṃ kātuṃ

ārabhitabbaṃ. Paṇḍito hi āgantuko ‘‘sammajjāhi tāva cetiyaṅgaṇa’’nti vakkhati. Gilānabhesajjaṃ karontena pana sace nātiāturo gilāno hoti, bhesajjaṃ akatvā vattameva kātabbaṃ. Mahāgilānassa pana bhesajjameva kātabbaṃ. Paṇḍito hi āgantuko ‘‘karohi tāva bhesajja’’nti vakkhati. Pānīyena pucchantena sace sakiṃ ānītaṃ pānīyaṃ sabbaṃ pivati, ‘‘puna ānemī’’ti pucchitabboyeva. Apica bījanenapi bījitabbo, bījantena sakiṃ pādapiṭṭhiyaṃ bījitvā sakiṃ majjhe sakiṃ sīse bījitabbaṃ, ‘‘alaṃ hotū’’ti vuttena tato mandataraṃ bījitabbaṃ. Puna ‘‘ala’’nti vuttena tato mandataraṃ bījitabbaṃ. Tatiyavāraṃ vuttena bījanī ṭhapetabbā. Pādāpissa dhovitabbā, dhovitvā sace attano telaṃ atthi, tena makkhetabbā. No ce atthi, tassa santakena makkhetabbā. Upāhanāpuñchanaṃ pana attano rucivasena kātabbaṃ. Teneva hettha ‘‘sace ussahatī’’ti vuttaṃ. Tasmā upāhanā apuñchantassāpi anāpatti. ‘‘Kattha mayhaṃ senāsanaṃ pāpuṇātī’’ti pucchitena senāsanaṃ paññapetabbaṃ, ‘‘etaṃ tumhākaṃ senāsanaṃ pāpuṇātī’’ti evaṃ ācikkhitabbanti attho. Papphoṭetvā hi pattharituṃ pana vaṭṭatiyeva.

Navakassa vatte – **pānīyaṃ ācikkhitabba**nti ‘‘etaṃ pānīyaṃ gahetvā pivāhī’’ti ācikkhitabbaṃ. Paribhojanīyepi eseva nayo. Sesaṃ purimasadisameva. Mahāāvāsepi attano santikaṃ sampattassa āgantukassa vattaṃ akātuṃ na labhati.

Āvāsikavattakathā niṭṭhitā.

Gamikavattakathā

360. Gamikavattesu **dārubhaṇḍa**nti senāsanakkhandhake vuttaṃ mañcapīṭhādi. **Mattikābhaṇḍampi** rajanabhājanādi sabbaṃ tattha vuttappabhedameva. Taṃ sabbaṃ aggisālāya vā aññatarasmiṃ vā guttaṭṭhāne paṭisāmetvā gantabbaṃ. Anovassake pabbhārepi ṭhapetuṃ vaṭṭati. **Senāsanaṃ āpucchitabba**nti ettha yaṃ pāsāṇapiṭṭhiyaṃ vā pāsāṇatthambhesu vā katasenāsanaṃ, yattha upacikā nārohanti, taṃ anāpucchantassāpi anāpatti. **Catūsu pāsāṇakesū**tiādi upacikānaṃ uppattiṭṭhāne paṇṇasālādisenāsane kattabbākāradassanatthaṃ vuttaṃ. **Appeva nāma aṅgānipi seseyyu**nti ayaṃ ajjhokāse ṭhapitamhi ānisaṃso. Ovassakagehe pana tiṇesu ca mattikāpiṇḍesu ca upari patantesu mañcapīṭhānaṃ aṅgānipi vinassanti.

Gamikavattakathā niṭṭhitā.

Anumodanavattakathā

362. Anumodanavatthusmiṃ **iddhaṃ ahosī**ti sampannaṃ ahosi. **Catūhi pañcahī**ti saṅghattherena anumodanatthāya nisinne heṭṭhā paṭipāṭiyā catūhi nisīditabbaṃ. Anuthere nisinne mahātherena ca heṭṭhā ca tīhi nisīditabbaṃ. Pañcame nisinne upari catūhi nisīditabbaṃ. Saṅghattherena heṭṭhā daharabhikkhusmiṃ ajjhiṭṭhepi saṅghattherato paṭṭhāya catūhi nisīditabbameva. Sace pana anumodako bhikkhu ‘‘gacchatha bhante, āgametabbakiccaṃ natthī’’ti vadati, gantuṃ vaṭṭati. Mahātherena ‘‘gacchāma āvuso’’ti vutte ‘‘gacchathā’’ti vadati, evampi vaṭṭati. ‘‘Bahigāme āgamessāmā’’ti ābhogaṃ katvāpi bahigāmaṃ gantvā attano nissitake ‘‘tumhe tassa āgamanaṃ āgamethā’’ti vatvāpi gantuṃ vaṭṭatiyeva. Sace pana manussā attano rucikena ekena anumodanaṃ kārenti, neva tassa anumodato āpatti, na mahātherassa bhāro hoti. Upanisinnakathāyameva hi manussesu kathāpentesu mahāthero āpucchitabbo, mahātherena ca anumodanāya ajjhiṭṭhova āgametabboti idamettha lakkhaṇaṃ. **Vaccito**ti sañjātavacco; vaccapīḷitoti adhippāyo.

Anumodanavattakathā niṭṭhitā.

Bhattaggavattakathā

364. Bhattaggavatte ‘‘antogāmo vā hotu vihāro vā, manussānaṃ parivesanaṭṭhānaṃ gacchantena cīvaraṃ pārupitvā kāyabandhanaṃ bandhanameva vaṭṭatī’’ti aṭṭhakathāsu vuttaṃ. **Na there bhikkhū anupakhajjā**ti there bhikkhū atiallīyitvā na nisīditabbaṃ. Sace mahātherassa nisinnāsanena samakaṃ āsanaṃ hoti, bahūsu āsanesu sati ekaṃ dve āsanāni ṭhapetvā nisīditabbaṃ. Bhikkhū gaṇetvā paññattāsanesu anisīditvā mahātherena nisīdāti vuttena nisīditabbaṃ. No ce mahāthero vadati, ‘‘idaṃ, bhante, āsanaṃ ucca’’nti vattabbaṃ. ‘‘Nisīdā’’ti vutte nisīditabbaṃ. Sace pana evaṃ āpucchitepi na vadati, nisīdantassa anāpatti; mahātherasseva āpatti. Navako hi evarūpe āsane anāpucchā nisīdanto āpajjati, thero āpucchite ananujānanto. **Na saṅghāṭiṃ ottharitvā**ti na saṅghāṭiṃ avattharitvā nisīditabbaṃ.

Ubhohi hatthehīti pattadhovanaudakaṃ sandhāya vuttaṃ. Dakkhiṇodakaṃ pana purato ādhārake pattaṃ ṭhapetvā gahetabbaṃ. **Sādhuka**nti udakasaddaṃ akarontena.

Sūpassa okāsoti yathā sūpassa okāso hoti; evaṃ mattāya odano gaṇhitabboti attho. **Samakaṃ sampādehī**ti idaṃ na kevalaṃ sappiādīsuyeva odanepi vattabbaṃ. Sappiādīsu pana yaṃ appaṃ hoti ekassa vā dvinnaṃ vā anurūpakaṃ,

taṃ sabbesaṃ samakaṃ sampādehīti vutte manussānaṃ vihasā hoti, tasmā tādisaṃ sakiṃ vā dvikkhattuṃ vā gahetvā sesaṃ na gahetabbaṃ.

Na tāva therena bhuñjitabbanti idaṃ yaṃ paricchinnabhikkhukaṃ bhattaggaṃ, yattha manussā sabbesaṃ pāpetvā dātukāmā honti, taṃ sandhāya vuttaṃ. Yaṃ pana mahābhattaggaṃ hoti, yattha ekasmiṃ padese bhuñjanti, ekasmiṃ padese udakaṃ diyyati, tattha yathāsukhaṃ bhuñjitabbaṃ.

Na tāva udakanti idaṃ hatthadhovanaudakaṃ sandhāya vuttaṃ. Antarā pipāsitena pana gale vilaggāmisena vā pānīyaṃ pivitvā hatthā na dhovitabbā. Sace manussā ''dhovatha bhante pattañca hatthe cā''ti vadanti, bhikkhū vā ''tumhe udakaṃ gaṇhathā''ti vadanti, vaṭṭati.

Nivattantenāti bhattaggato uṭṭhāya nivattantena saṅghena evaṃ nivattitabbanti dasseti. Kathaṃ? **''Navakehī''**ti sabbaṃ daṭṭhabbaṃ. Sambādhesu hi gharesu mahātherānaṃ nikkhamanokāso na hoti, tasmā evaṃ vuttaṃ. Evaṃ nivattantehi pana navakehi gehadvāre ṭhatvā theresu nikkhantesu paṭipāṭiyā gantabbaṃ. Sace pana mahātherā dhure nisinnā honti, navakā antogehe, therāsanato paṭṭhāya paṭipāṭiyā eva nikkhamitabbaṃ. Kāyena kāyaṃ aghaṭṭentena yathā antarena manussā gantuṃ sakkonti, evaṃ viraḷāya paṭipāṭiyā gantabbaṃ.

Bhattaggavattakathā niṭṭhitā.

Piṇḍacārikavattakathā

366. Piṇḍacārikavatte – **kammaṃ vā nikkhipatī**ti kappāsaṃ vā suppaṃ vā musalaṃ vā yaṃ gahetvā kammaṃ karonti, ṭhitā vā nisinnā vā honti, taṃ nikkhipati. **Na ca bhikkhādāyikāyā**ti itthī vā hotu puriso vā, bhikkhādānasamaye mukhaṃ na ulloketabbaṃ.

Piṇḍacārikavattakathā niṭṭhitā.

Āraññikavattakathā

368. Āraññikavatte – **senāsanā otaritabba**nti vasanaṭṭhānato nikkhamitabbaṃ.

Pattaṃ thavikāya pakkhipitvāti ettha sace bahigāme udakaṃ natthi, antogāmeyeva bhattakiccaṃ katvā atha bahigāme atthi, bahigāme bhattakiccaṃ katvā patto dhovitvā vodako katvā thavikāya pakkhipitabbo.

Paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetabbanti sace bhājanāni nappahonti, pānīyameva paribhojanīyampi katvā upaṭṭhāpetabbaṃ. Bhājanaṃ alabhantena veḷunāḷikāyapi upaṭṭhāpetabbaṃ. Tampi alabhantassa yathā samīpe udakaāvāṭo hoti, evaṃ kātabbaṃ. Araṇisahite sati aggiṃ akātumpi vaṭṭati. Yathā ca āraññikassa, evaṃ kantārappaṭipannassāpi araṇisahitaṃ icchitabbaṃ. Gaṇavāsino pana tena vināpi vaṭṭati. Nakkhattāneva **nakkhattapadāni**.

Āraññikavattakathā niṭṭhitā.

Senāsanavattakathā

369. Senāsanavatte – **dvāraṃ** nāma yasmā mahāvaḷañjaṃ, tasmā tattha āpucchanakiccaṃ natthi, sesāni pana uddesadānādīni āpucchitvāva kātabbāni. Devasikampi āpucchituṃ vaṭṭati. Athāpi ''bhante āpucchitameva hotū''ti vutte vuḍḍhataro ''sādhū''ti sampaṭicchati, sayameva vā ''tvaṃ yathāsukhaṃ viharāhī''ti vadati; evampi vaṭṭati. Sabhāgassa vissāsenāpi vaṭṭatiyeva. **Yena vuḍḍho tena parivattitabba**nti vuḍḍhābhimukhena parivattitabbaṃ. **Bhojanasālā**dīsupi evameva paṭipajjitabbaṃ.

Senāsanavattakathā niṭṭhitā.

Jantāgharavattādikathā

371. Jantāgharavatte – **paribhaṇḍa**nti bahijagati.

373. Ācamanavatthusmiṃ – **sati udake**ti ettha sace udakaṃ atthi, paṭicchannaṭṭhānaṃ pana natthi, bhājanena nīharitvā ācamitabbaṃ. Bhājane asati pattena nīharitabbaṃ. Pattepi asati asantaṃ nāma hoti. ''Idaṃ ativivaṭaṃ purato

aññaṃ udakaṃ bhavissatī''ti gatassa udakaṃ alabhantasseva bhikkhācāravelā hoti, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ, bhuñjitumpi anumodanampi kātuṃ vaṭṭati. **Āgatapaṭipāṭiyā**ti vaccakuṭiyaṃ passāvaṭṭhāne nhānatittheti tīsupi āgatapaṭipāṭiyeva pamāṇaṃ.

374. Vaccakuṭivatte – **na dantakaṭṭhaṃ khādantenā**ti ayaṃ vaccakuṭiyāpi avaccakuṭiyāpi sabbattheva paṭikkhepo. **Na pharusena kaṭṭhenā**ti phālitakaṭṭhena vā kharena vā gaṇṭhikena vā kaṇṭakena vā susirena vā pūtinā vā na avalekhitabbaṃ. Avalekhanakaṭṭhaṃ pana aggahetvā paviṭṭhassa āpatti natthi.

Na ācamanasarāvaketi sabbasādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Tatra hi aññe aññe āgacchanti, tasmā udakaṃ na sesetabbaṃ. Yaṃ pana saṅghikepi vihāre ekadese nibaddhagamanatthāya kataṃ ṭhānaṃ hoti puggalikaṭṭhānaṃ vā, tasmiṃ vaṭṭati. Virecanaṃ pivitvā punappunaṃ pavisantassāpi vaṭṭatiyeva.

Ūhatāti ūhaditā; bahi vaccamakkhitāti attho. **Dhovitabbā**ti udakaṃ āharitvā dhovitabbā. Udakaṃ atthi, bhājanaṃ natthi, asantaṃ nāma hoti. Bhājanaṃ atthi, udakaṃ natthi, etampi asantaṃ. Ubhaye pana asati asantameva, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Jantāgharavattādikathā niṭṭhitā.

Vattakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhakaṃ

Pātimokkhuddesayācanakathā

383. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhake – (**nandimukhiyā rattiyā**ti aruṇuṭṭhitakālepi hi nandimukhā viya ratti khāyati. Tenāha ''nandimukhiyā rattiyā''ti. **Antopūti**nti attacittasantāne kilesapūtibhāvena antopūtiṃ. **Avassuta**nti kilesavassanavasena avassutaṃ. **Kasambukajāta**nti ākiṇṇadosatāya saṃkiliṭṭhajātaṃ.) **Yāva bāhāgahaṇāpi nāmā**ti ''aparisuddhā ānanda parisā''ti vacanaṃ sutvāyeva hi tena pakkamitabbaṃ siyā, evaṃ apakkamitvā yāva bāhāgahaṇāpi nāma so moghapuriso āgamessati, acchariyamidanti dasseti.

384. **Na āyatakeneva papāto**ti na paṭhamameva gambhīro; anupubbena gambhīroti attho. **Ṭhitadhammo velaṃ nātivattatī**ti vīcīnaṃ osakkanakandaraṃ mariyādavelaṃ nātikkamati. **Tīraṃ vāhetī**ti tīrato appeti; ussāretīti attho. **Aññāpaṭivedho**ti arahattappatti.

385. **Channamativassatī**ti āpattiṃ āpajjitvā paṭicchādento aññaṃ navaṃ āpattiṃ āpajjati idametaṃ sandhāya vuttaṃ. **Vivaṭaṃ nātivassatī**ti āpattiṃ āpajjitvā vivaranto aññaṃ nāpajjati idametaṃ sandhāya vuttaṃ.

Pātimokkhuddesayācanakathā niṭṭhitā.

Pātimokkhasavanārahakathā

386. **Ṭhapitaṃ hoti pātimokkha**nti ettha pure vā pacchā vā ṭhapitampi aṭṭhapitaṃ hoti, khette ṭhapitameva pana ṭhapitaṃ nāma hoti. Tasmā ''suṇātu me, bhante saṅgho, ajjuposatho pannaraso, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho uposathaṃ kareyyā''ti ettha yāva re-kāraṃ bhaṇati, tāva ṭhapetabbaṃ, idañhi khettaṃ. Yya-kāre pana vutte ṭhapentena pacchā ṭhapitaṃ nāma hoti. ''Suṇātu me''ti anāraddheyeva ṭhapentena pure ṭhapitaṃ hoti.

Pātimokkhasavanārahakathā niṭṭhitā.

Dhammikādhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā

387. **Amūlikāya sīlavipattiyā pātimokkhaṃ ṭhapeti akatāyā**ti tena puggalena sā vipatti katā vā hotu akatā vā, pātimokkhaṭṭhapanakassa saññāamūlikavasena amūlikā hoti. **Katākatāyā**ti katañca akatañca ubhayaṃ gahetvā vuttaṃ.

Dhammikaṃ sāmaggiṃ na upetīti kammaṃ kopetukāmatāya saṅghassa kamme karīyamāne neva āgacchati, na chandaṃ deti, sammukhībhūtova paṭikkosati, tena dukkaṭaṃ āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkhaṃ ṭhapitaṃ hoti. **Paccādiyatī**ti ''puna kātabbaṃ kamma''nti paccādiyati, tena ukkoṭanakena pācittiyaṃ āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkhaṃ ṭhapitaṃ hoti.

Dhammikādhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā niṭṭhitā.

Dhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā

388. **Yehi ākārehi yehi liṅgehi yehi nimittehī**ti ettha maggenamaggapaṭipādanādīsu ākārādisaññā veditabbā. **Tena diṭṭhena tena sutena tāya parisaṅkāyā**ti ettha diṭṭhañca sutañca pāḷiyaṃ āgatameva. Sace pana tehi diṭṭhasutehi parisaṅkaṃ uppādeyya, taṃ sandhāya vuttaṃ ''tāya parisaṅkāyā''ti.

Dhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā niṭṭhitā.

Attādānaaṅgakathā

398. **Attādānaṃ ādātukāmenā**ti ettha sāsanaṃ sodhetukāmo bhikkhu yaṃ adhikaraṇaṃ attanā ādiyati, taṃ attādānanti vuccati. **Akālo imaṃ attādānaṃ ādātu**nti ettha rājabhayaṃ corabhayaṃ dubbhikkhabhayaṃ vassārattoti ayaṃ akālo, viparīto kālo.

Abhūtaṃ idaṃ attādānanti asantamidaṃ, mayā adhammo vā dhammoti, dhammo vā adhammoti, avinayo vā vinayoti, vinayo vā avinayoti, dussīlo vā puggalo sīlavāti, sīlavā vā dussīloti gahitoti attho; vipariyāyena bhūtaṃ veditabbaṃ. **Anatthasaṃhitaṃ idaṃ attādāna**nti ettha yaṃ jīvitantarāyāya vā brahmacariyantarāyāya vā saṃvattati, idaṃ anatthasaṃhitaṃ, viparītaṃ atthasaṃhitaṃ nāma.

Na labhissāmi sandiṭṭhe sambhatte bhikkhūti appekadā hi rājabhayādīsu evarūpā attano pakkhassa upatthambhakā bhikkhū laddhuṃ na sakkā honti, taṃ sandhāya vuttaṃ ''na labhissāmī''ti. Appekadā pana khemasubhikkhādīsu laddhuṃ sakkā honti, taṃ sandhāya ''labhissāmī''ti vuttaṃ.

Bhavissati saṅghassa tatonidānaṃ bhaṇḍananti kosambakānaṃ viya bhaṇḍanaṃ kalaho viggaho vivādo saṅghabhedo ca bhavissatīti. **Pacchāpi avippaṭisārakaraṃ bhavissatī**ti subhaddaṃ vuḍḍhapabbajitaṃ niggahetvā pañcasatikasaṅgītiṃ karontassa mahākassapattherasseva, dasavatthuke adhikaraṇe dasabhikkhusahassāni niggahetvā sattasatikasaṅgītiṃ karontassa āyasmato yasasseva, saṭṭhibhikkhusahassāni niggahetvā sahassikasaṅgītiṃ karontassa moggaliputtatissattherasseva ca pacchā samanussaraṇakaraṇaṃ hoti, sāsanassa ca vigatupakkilesacandimasūriyasassirikatāya saṃvattati.

Attādānaaṅgakathā niṭṭhitā.

Codakenapaccavekkhitabbadhammakathā

399. **Acchiddena appaṭimaṃsenā**tiādīsu yena gahaṭṭhapabbajitesu yo koci pahaṭo vā hoti, gihīnaṃ gaṇḍaphālanādīni vejjakammāni vā katāni, tassa kāyasamācāro upacikāhi khāyitatālapaṇṇamiva chiddo ca paṭimāsituṃ yattha katthaci gahetvā ākaḍḍhituṃ sakkuṇeyyatāya sappaṭimaṃso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṃsoti veditabboti. Vacīsamācāro pana musāvādaomasavādapesuññaamūlakānuddhaṃsanādīhi chiddo ca sappaṭimaṃso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṃso.

Mettaṃ nu kho me cittanti palibodhe chinditvā kammaṭṭhānabhāvanānuyogena adhigataṃ mettacittaṃ. **Anāghāta**nti āghātavirahitaṃ, vikkhambhanavasena vihatāghātanti attho. **Idaṃ panāvuso kattha vuttaṃ bhagavatā**ti idaṃ sikkhāpadaṃ katarasmiṃ nagare vuttanti attho.

Codakenapaccavekkhitabbadhammakathā niṭṭhitā.

Codakenaupaṭṭhāpetabbakathā

400. **Kālena vakkhāmī**tiādīsu eko ekaṃ okāsaṃ kāretvā codento **kālena vadati** nāma. Saṅghamajjhagaṇamajjhasalākaggayāguaggavitakkamāḷakabhikkhācāramaggaāsanasālādīsu upaṭṭhākehi parivāritakkhaṇe vā codento **akālena vadati** nāma. Tacchena vadanto **bhūtena vadati** nāma. ''Ambho mahallaka, parisāvacara, paṃsukūlika, dhammakathika, patirūpaṃ tava ida''nti vadanto **pharusena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṃ pana katvā ''bhante mahallakattha, parisāvacarā, paṃsukūlikā, dhammakathikattha, patirūpaṃ tumhākaṃ ida''nti vadanto **saṇhena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṃ katvā vadanto **atthasaṃhitena vadati** nāma. **Mettacitto vakkhāmi no dosantaro**ti mettacittaṃ upaṭṭhapetvā vakkhāmi, na duṭṭhacitto hutvā.

Codakenaupaṭṭhāpetabbakathā niṭṭhitā.

Codakacuditakapaṭisaṃyuttakathā

401. **Ajjhattaṃ manasikaritvā**ti attano citte uppādetvā. **Kāruññatā**ti karuṇābhāvo. Iminā karuṇañca karuṇāpubbabhāgañca dasseti. **Hitesitā**ti hitagavesanatā. **Anukampitā**ti tena hitena saṃyojanatā. Dvīhipi mettañca mettāpubbabhāgañca dasseti. **Āpattivuṭṭhānatā**ti āpattito vuṭṭhāpetvā suddhante patiṭṭhāpanā. Vatthuṃ codetvā sāretvā paṭiññaṃ āropetvā yathāpaṭiññāya kammakaraṇaṃ **vinayapurekkhāratā** nāma. **Ime pañca dhamme**ti ye ete kāruññatātiādinā nayena vuttā, ime pañca dhamme ajjhattaṃ manasi karitvā paro codetabboti.

Sacce ca akuppe cāti vacīsacce ca akuppanatāya ca. Cuditakena hi saccañca vattabbaṃ, kopo ca na kātabbo. Neva attanā kujjhitabbo, na paro ghaṭṭetabboti attho. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Codakacuditakapaṭisaṃyuttakathā niṭṭhitā.

Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Bhikkhunikkhandhakaṃ

Mahāpajāpatigotamīvatthukathā

402. Bhikkhunikkhandhake – **alaṃ gotami mā te ruccī**ti kasmā paṭikkhipati, nanu sabbesampi buddhānaṃ catasso parisā hontīti? Kāmaṃ honti, kilametvā pana anekakkhattuṃ yācitena anuññātaṃ pabbajjaṃ ''dukkhena laddhā ayaṃ amhehī''ti sammā paripālessantīti bhaddakaṃ katvā anujānitukāmo paṭikkhipati. **Aṭṭhagarudhammakathā** mahāvibhaṅgeyeva kathitā.

403. **Kumbhathenakehī**ti kumbhe dīpaṃ jāletvā tena ālokena paraghare bhaṇḍaṃ vicinitvā thenakacorehi.

Setaṭṭhikā nāma rogajātīti eko pāṇako nāḷimajjhagataṃ kaṇḍaṃ vijjhati, yena viddhattā nikkhantampi sālisīsaṃ khīraṃ gahetuṃ na sakkoti.

Mañjiṭṭhikā nāma rogajātīti ucchūnaṃ antorattabhāvo. **Mahato taḷākassa paṭikacceva āḷi**nti iminā pana etamatthaṃ dasseti – yathā mahato taḷākassa āḷiyā abaddhāyapi kiñci udakaṃ tiṭṭheyya, paṭhamameva baddhāya pana yaṃ abaddhapaccayā na tiṭṭheyya, tampi tiṭṭheyya; evameva ye ime anuppanne vatthusmiṃ paṭikacceva avītikkamanatthāya garudhammā paññattā. Tesu apaññattesupi mātugāmassa pabbajitattā pañceva vassasatāni saddhammo tiṭṭheyya. Paṭikacceva paññattattā pana aparānipi pañcavassasatāni ṭhassatīti evaṃ paṭhamaṃ vuttaṃ vassasahassameva ṭhassatīti. **Vassasahassa**nti cetaṃ paṭisambhidāpabhedappattakhīṇāsavavaseneva vuttaṃ. Tato pana uttarimpi sukkhavipassakakhīṇāsavavasena vassasahassaṃ, anāgāmivasena vassasahassaṃ, sakadāgāmivasena vassasahassaṃ, sotāpannavasena vassasahassanti evaṃ pañcavassasahassāni paṭivedhasaddhammo ṭhassati. Pariyattidhammopi tāniyeva. Na hi pariyattiyā asati paṭivedho atthi, nāpi pariyattiyā sati paṭivedho na hoti; liṅgaṃ pana pariyattiyā antarahitāyapi ciraṃ pavattissatīti.

Mahāpajāpatigotamīvatthukathā niṭṭhitā.

Bhikkhunīupasampadānujānanakathā

404. **Anujānāmi bhikkhave bhikkhūhi bhikkhuniyo upasampādetu**nti imāya anupaññattiyā bhikkhū pañcasatā sākiyāniyo mahāpajāpatiyā saddhivihāriniyo katvā upasampādesuṃ. Iti tā sabbāpi ekatoupasampannā nāma ahesuṃ. Ye kho tvaṃ gotamīti iminā ovādena gotamī arahattaṃ pattā.

409. **Kammaṃ na karīyatī**ti tajjanīyādi sattavidhampi kammaṃ na karīyati. **Khamāpentī**ti na puna evaṃ karissāmīti khamāpenti.

410. **Anujānāmi, bhikkhave, bhikkhūhi bhikkhunīnaṃ kammaṃ ropetvā niyyādetu**nti ettha tajjanīyādīsu ''idaṃ nāma kammaṃ etissā kātabba''nti evaṃ ropetvā ''taṃ dāni tumheva karothā''ti niyyādetabbaṃ. Sace pana aññasmiṃ ropite aññaṃ karonti, ''tajjanīyakammārahassa niyassakammaṃ karotī''ti ettha vuttanayena kāretabbataṃ āpajjanti.

411. **Kaddamodakenā**ti ettha na kevalaṃ kaddamodakena, vippasannaudakarajanakaddamādīsupi yena kenaci osiñcantassa dukkaṭameva. **Avandiyo so bhikkhave bhikkhu bhikkhunisaṅghena kātabbo**ti bhikkhunupassaye sannipatitvā ‘‘asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṃ apasādanīyaṃ dasseti, etassa ayyassa avandiyakaraṇaṃ ruccatī’’ti evaṃ tikkhattuṃ sāvetabbaṃ. Ettāvatā avandiyo kato hoti. Tato paṭṭhāya yathā sāmaṇere disvā na vandanti; evameva disvāpi na vanditabbo. Tena bhikkhunā sammā vattantena bhikkhunupassayaṃ āgantvā vihāreyeva saṅghaṃ vā gaṇaṃ vā ekapuggalaṃ vā upasaṅkamitvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahetvā ‘‘bhikkhunisaṅgho mayhaṃ khamatū’’ti khamāpetabbaṃ. Tena bhikkhunā bhikkhunīnaṃ santikaṃ āgantvā ‘‘eso bhikkhu tumhe khamāpetī’’ti vattabbaṃ. Tato paṭṭhāya so vanditabbo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṃ pana kammavibhaṅge vakkhāma.

Obhāsentīti asaddhammena obhāsenti. **Bhikkhunīhi saddhiṃ sampayojentī**ti bhikkhunīhi saddhiṃ purise asaddhammena sampayojenti. Avandiyakaraṇaṃ vuttanayameva. **Āvaraṇa**nti vihārappavesane nivāraṇaṃ. **Ovādaṃ ṭhapetu**nti ettha na bhikkhunupassayaṃ gantvā ṭhapetabbo. Ovādatthāya pana āgatā bhikkhuniyo vattabbā ‘‘asukā nāma bhikkhunī sāpattikā, tassā ovādaṃ ṭhapemi, mā tāya saddhiṃ uposathaṃ karitthā’’ti. Kāyavivaraṇādīsupi daṇḍakammaṃ vuttanayameva.

413. **Na bhikkhave bhikkhuniyā ovādo na gantabbo**tiādi bhikkhunivibhaṅgavaṇṇanāyaṃ vuttameva.

416. **Phāsukā namentī**ti gihidārikāyo viya ghanapaṭṭakena kāyabandhanena phāsukā namanatthāya bandhanti. **Ekapariyākata**nti ekavāraṃ parikkhipanakaṃ.

Vilīvena paṭṭenāti saṇhehi veḷuvilīvehi katapaṭṭena. **Dussapaṭṭenā**ti setavatthapaṭṭena. **Dussaveṇiyā**ti dussena kataveṇiyā. **Dussavaṭṭiyā**ti dussena katavaṭṭiyā. **Coḷapaṭṭā**dīsu coḷakāsāvaṃ coḷanti veditabbaṃ.

Aṭṭhillenāti gojaṅghaṭṭhikena. **Jaghana**nti kaṭippadeso vuccati. **Hatthaṃ koṭṭāpentī**ti aggabāhaṃ koṭṭāpetvā morapattādīhi cittālaṅkāraṃ karonti. **Hatthakoccha**nti piṭṭhihatthaṃ. **Pāda**nti jaṅghaṃ. **Pādakoccha**nti piṭṭhipādaṃ.

417. **Mukhalimpanā**dīni vuttanayāneva. **Avaṅgaṃ karontī**ti akkhī añjantiyo avaṅgadese adhomukhaṃ lekhaṃ karonti. **Visesaka**nti gaṇḍappadese vicitrasaṇṭhānaṃ visesakaṃ karonti. **Olokentī**ti vātapānaṃ vivaritvā vīthiṃ olokenti. **Sāloke tiṭṭhantī**ti dvāraṃ vivaritvā upaḍḍhakāyaṃ dassentiyo tiṭṭhanti. **Nacca**nti naṭasamajjaṃ kārenti. **Vesiṃ vuṭṭhāpentī**ti gaṇikaṃ vuṭṭhāpenti. **Pānāgāraṃ ṭhapentī**ti suraṃ vikkiṇanti. **Sūnaṃ ṭhapentī**ti maṃsaṃ vikkiṇanti. **Āpaṇa**nti nānābhaṇḍānaṃ anekavidhaṃ āpaṇaṃ pasārenti. **Dāsaṃ upaṭṭhāpentī**ti dāsaṃ gahetvā tena attano veyyāvaccaṃ kārenti. Dāsīādīsupi eseva nayo. **Haritakapakkikaṃ pakiṇantī**ti haritakañceva pakkañca pakiṇanti; pakiṇṇakāpaṇaṃ pasārentīti vuttaṃ hoti.

418. **Sabbanīlakā**dikathā kathitāyeva.

419. **Bhikkhunī ce, bhikkhave, kālaṃ karontī**tiādīsu ayaṃ pāḷimuttakavinicchayo – sace hi pañcasu sahadhammikesu yo koci kālaṃ karonto ‘‘mamaccayena mayhaṃ parikkhāro upajjhāyassa hotu, ācariyassa hotu, saddhivihārikassa hotu, antevāsikassa hotu, mātu hotu, pitu hotu, aññassa vā yassa kassaci hotū’’ti vadati tesaṃ na hoti, saṅghasseva hoti. Na hi pañcannaṃ sahadhammikānaṃ accayadānaṃ ruhati, gihīnaṃ pana ruhati. Bhikkhu hi bhikkhunivihāre kālaṃ karoti, tassa parikkhāro bhikkhūnaṃyeva hoti. Bhikkhunī bhikkhuvihāre kālaṃ karoti, tassā parikkhāro bhikkhunīnaṃyeva hoti.

420. **Purāṇamallī**ti purāṇe gihikāle mallakassa bhariyā. **Purisabyañjana**nti purisanimittaṃ, chinnaṃ vā hotu acchinnaṃ vā, paṭicchannaṃ vā appaṭicchannaṃ vā. Sace etasmiṃ ṭhāne purisabyañjananti cittaṃ uppādetvā upanijjhāyati, dukkaṭaṃ.

421. **Attano paribhogatthāya dinnaṃ** nāma yaṃ ‘‘tumheyeva paribhuñjathā’’ti vatvā dinnaṃ, taṃ aññassa dadato dukkaṭaṃ. Aggaṃ gahetvā pana dātuṃ vaṭṭati. Sace asappāyaṃ, sabbaṃ apanetuṃ vaṭṭati. Cīvaraṃ ekāhaṃ vā dvīhaṃ vā paribhuñjitvā dātuṃ vaṭṭati. Pattādīsupi eseva nayo.

Bhikkhūnaṃ sannidhiṃ bhikkhunīhi paṭiggāhāpetvāti hiyyo paṭiggahetvā ṭhapitamaṃsaṃ ajja aññasmiṃ anupasampanne asati bhikkhūhi paṭiggāhāpetvā bhikkhunīhi paribhuñjitabbaṃ. Bhikkhūhi paṭiggahitañhi bhikkhunīnaṃ appaṭiggahitakaṭṭhāne tiṭṭhati, bhikkhunīnaṃ paṭiggahitampi bhikkhūsu eseva nayo.

426. **Āsanaṃ saṃkasāyantiyo kālaṃ vītināmesu**nti aññaṃ vuṭṭhāpetvā aññaṃ nisīdāpentiyo bhojanakālaṃ atikkāmesuṃ.

Aṭṭhannaṃ bhikkhunīnaṃ yathāvuḍḍhanti ettha sace pure aṭṭhasu nisinnāsu tāsaṃ abbhantarimā aññā āgacchati, sā attano navakaṃ uṭṭhāpetvā nisīdituṃ labhati. Yā pana aṭṭhahipi navakatarā, sā sacepi saṭṭhivassā hoti, āgatapaṭipāṭiyāva nisīdituṃ labhati. **Aññattha sabbattha yathāvuḍḍhaṃ na paṭibāhitabba**nti ṭhapetvā bhattaggaṃ aññasmiṃ catupaccayabhājanīyaṭṭhāne ''ahaṃ pubbe āgatā''ti vuḍḍhaṃ paṭibāhitvā kiñci na gahetabbaṃ; yathāvuḍḍhameva vaṭṭati. **Pavāraṇākathā** kathitāyeva.

429. **Itthiyutta**ntiādīhi sabbayānāni anuññātāni. **Pāṭaṅki**nti paṭapoṭṭalikaṃ.

430. **Dūtena upasampadā** dasannaṃ antarāyānaṃ yena kenaci vaṭṭati. Kammavācāpariyosāne sā bhikkhunī bhikkhunupassaye ṭhitā vā hotu nipannā vā jāgarā vā niddaṃ okkantā vā, upasampannāva hoti. Tāvadeva chāyādīni āgatāya dūtabhikkhuniyā ācikkhitabbāni.

431. **Udosito**ti bhaṇḍasālā. **Na sammatī**ti nappahoti. **Upassaya**nti gharaṃ. **Navakamma**nti saṅghassatthāya bhikkhuniyā navakammampi kātuṃ anujānāmīti attho.

432. **Tassā pabbajitāyā**ti tassā pabbajitakāle. **Yāva so dārako viññutaṃ pāpuṇātī**ti yāva khādituṃ bhuñjituṃ nahāyituñca maṇḍituñca attano dhammatāya sakkotīti attho.

Ṭhapetvā sāgāranti sahagāraseyyamattaṃ ṭhapetvā. Yathā aññasmiṃ purise; evaṃ dutiyikāya bhikkhuniyā tasmiṃ dārake paṭipajjitabbanti dasseti. Mātā pana nahāpetuṃ pāyetuṃ bhojetuṃ maṇḍetuṃ ure katvā sayituñca labhati.

434. **Yadeva sā vibbhantā**ti yasmā sā vibbhantā attano ruciyā khantiyā odātāni vatthāni nivatthā, tasmāyeva sā abhikkhunī, na sikkhāpaccakkhānenāti dasseti. Sā puna upasampadaṃ na labhati.

Sā āgatā na upasampādetabbāti na kevalaṃ na upasampādetabbā, pabbajjampi na labhati. Odātāni gahetvā vibbhantā pana pabbajjāmattaṃ labhati.

Abhivādanantiādīsu purisā pāde sambāhantā vandanti, kese chindanti, nakhe chindanti, vaṇapaṭikammaṃ karonti, taṃ sabbaṃ kukkuccāyantā na sādiyantīti attho. Tatreke ācariyā ''sace ekato vā ubhato vā avassutā honti sārattā, yathāvatthukameva''. Eke ācariyā ''natthi ettha āpattī''ti vadanti. Evaṃ ācariyavādaṃ dassetvā idaṃ odissa anuññātaṃ vaṭṭatīti aṭṭhakathāsu vuttaṃ. Taṃ pamāṇaṃ. ''Anujānāmi bhikkhave sāditu''nti hi vacaneneva taṃ kappiyaṃ.

435. **Pallaṅkena nisīdantī**ti pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdanti. **Aḍḍhapallaṅka**nti ekaṃ pādaṃ ābhujitvā katapallaṅkaṃ. **Heṭṭhā vivaṭe upari paṭicchanne**ti ettha sace kūpo khato hoti, upari pana padaramattameva sabbadisāsu paññāyati, evarūpepi vaṭṭati.

436. **Kukkusaṃ mattika**nti kuṇḍakañceva mattikañca. Sesamettha uttānamevāti.

Bhikkhunīupasampadānujānanakathā niṭṭhitā.

Bhikkhunikkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Pañcasatikakkhandhakaṃ

Khuddānukhuddakasikkhāpadakathā

441. Pañcasatikakkhandhake – **cattāri pārājikāni ṭhapetvā avasesāni khuddānukhuddakānī**ti evamādi ekasikkhāpadampi apariccajitvā sabbesaṃ saṅgahetabbabhāvadassanatthaṃ pariyāyena vuttaṃ. **Idaṃ vo samaṇāna**nti idaṃ samaṇānaṃ. Padapūraṇamatte vokāro.

443. **Idampi te āvuso ānanda dukkaṭa**nti ''idaṃ tayā duṭṭhu kata''nti kevalaṃ garahantehi therehi vuttaṃ, na āpattiṃ sandhāya vuttaṃ. Na hi te āpattānāpattiṃ na jānanti. Idāneva cetaṃ anussāvitaṃ – ''saṅgho apaññattaṃ na paññapeti, paññattaṃ na samucchindatī''ti. **Desehi taṃ dukkaṭa**nti idampi ca ''āma, bhante, duṭṭhu mayā kata''nti evaṃ paṭijānāhi, taṃ dukkaṭanti idaṃ sandhāya vuttaṃ, na āpattidesanaṃ. Thero pana yasmā asatiyā na pucchi na anādarena, tasmā tattha duṭṭhukatabhāvampi asallakkhento ''nāhaṃ taṃ dukkaṭaṃ passāmī''ti vatvā theresu gāravaṃ dassento ''apicāyasmantānaṃ sandhāya desemi taṃ dukkaṭa''nti āha. Yathā tumhe vadatha, tathā paṭijānāmīti vuttaṃ

hoti. Eseva nayo avasesesu catūsu ṭhānesu. Sesamettha yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ nidānavaṇṇanāyameva vuttaṃ.

Khuddānukhuddakasikkhāpadakathā niṭṭhitā.

Pañcasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Sattasatikakkhandhakaṃ

Dasavatthukathā

446. Sattasatikakkhandhake – **bhikkhaggenā**ti bhikkhuaggena, bhikkhū gaṇetvā tattake paṭivīse ṭhapesunti attho. **Mahiyā**ti himapātasamaye himavalāhakā.

447. **Avijjānivuṭā**ti avijjāpaṭicchannā. **Posā**ti purisā. Piyarūpaṃ abhinandanti patthentīti **piyarūpābhinandino**. **Aviddasū**ti avijānantā. Rāgarajehi **sarajā**. Magasadisāti **magā**. Saha nettiyāti **sanettikā**. **Vaḍḍhenti kaṭasi**nti punappunaṃ kaḷevaraṃ nikkhipamānā bhūmiṃ vaḍḍhenti. Evaṃ vaḍḍhentāva ghoraṃ ādiyanti punabbhavaṃ.

454. **Pāpakaṃ no āvuso kata**nti āvuso amhehi pāpakaṃ katanti attho.

455. **Katamena tvaṃ bhūmi vihārenā**ti ettha **bhūmī**ti piyavacanametaṃ. Piyaṃ vattukāmo kira āyasmā sabbakāmī navake bhikkhū evaṃ āmanteti. **Kullakavihārenā**ti uttānavihārena.

457. **Sāvatthiyā suttavibhaṅge**ti kathaṃ suttavibhaṅge paṭikkhittaṃ hoti? Tatra hi ''sannidhi nāma ajja paṭiggahitaṃ aparajjū''ti vatvā puna ''sannidhikārake asannidhikārakasaññī khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā khādati vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā''ti āpattiṃ vadantena paṭikkhittaṃ hoti. Tatreke maññanti ''yo pana bhikkhu sannidhikārakaṃ khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā''ti hi vuttaṃ, idañca loṇaṃ nāma yāvajīvikattā sannidhibhāvaṃ nāpajjati. Yampi aloṇakaṃ āmisaṃ paṭiggahetvā tena saddhiṃ paribhuñjati, taṃ tadahupaṭiggahitameva, tasmā '''yāvakālikena, bhikkhave, yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ kāle kappati, vikāle na kappatī'ti vacanato dukkaṭenettha bhavitabba''nti. Te vattabbā – ''tumhākaṃ matena dukkaṭenapi na bhavitabbaṃ, na hi ettha yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ, yāvakālikameva tadahupaṭiggahitaṃ, na ca taṃ vikāle paribhuttaṃ. Yadi vā ''vikāle na kappatī''ti vacanena tumhe dukkaṭaṃ maññetha, yāvajīvikamissaṃ yāvakālikaṃ vikāle bhuñjantassa vikālabhojanapācittiyaṃ na bhaveyya. Tasmā na byañjanamattaṃ gahetabbaṃ, attho upaparikkhitabbo.

Ayañhettha attho – yāvakālikena yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ yadi sambhinnarasaṃ hoti, yāvakālikagatikameva hoti. Tasmā ''yo pana bhikkhu vikāle khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā''ti iminā sikkhāpadena kāle kappati, vikāle na kappati. Na idha ''na kappatī''ti vacanamattenettha dukkaṭaṃ hoti. Yatheva yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ yāvakālikena sambhinnarasaṃ vikāle na kappati, vikālabhojanapācittiyāvahaṃ hoti. Evaṃ ajja paṭiggahitampi aparajju yāvakālikena sambhinnarasaṃ na kappati, sannidhibhojanapācittiyāvahaṃ hoti. Taṃ ''sannidhikataṃ ida''nti ajānantopi na muccati. Vuttañhetaṃ – ''sannidhikārake asannidhikārakasaññī khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā khādati vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā''ti. Tasmā ''kattha paṭikkhitta''nti imissā pucchāya ''parisuddhamidaṃ byākaraṇaṃ sāvatthiyā suttavibhaṅge''ti.

Rājagahe uposathasaṃyutteti idaṃ ''na bhikkhave ekasmiṃ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbāni; yo sammanneyya, āpatti dukkaṭassā''ti etaṃ sandhāya vuttaṃ. **Vinayātisāre dukkaṭa**nti ''na bhikkhave ekasmiṃ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbānī''ti etassa vinayassa atisāre dukkaṭaṃ. **Campeyyake vinayavatthusmi**nti idaṃ ''adhammena ce bhikkhave vaggakammaṃ, akammaṃ na ca karaṇīya''nti evamādiṃ katvā campeyyakkhandhake āgataṃ vinayavatthuṃ sandhāya vuttaṃ.

Ekacco kappatīti idaṃ dhammikaṃ āciṇṇaṃ sandhāya vuttaṃ. **Chedanake pācittiya**nti suttavibhaṅge hi ''nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccatī''ti āgataṃ, tasmā dvinnaṃ sugatavidatthīnaṃ upari dasāyeva vidatthimattā labbhati. Dasāya vinā taṃ pamāṇaṃ karontassa idaṃ āgatameva hoti – ''taṃ atikkāmayato chedanakaṃ pācittiya''nti. Tasmā ''kiṃ āpajjatī''ti puṭṭho ''chedanake pācittiya''nti āha. Chedanakasikkhāpade vuttapācittiyaṃ āpajjatīti attho. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Dasavatthukathā niṭṭhitā.

Samantapāsādikāya vinayasaṃvaṇṇanāya

Sattasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dvivaggasaṅgahā vuttā, dvāvīsatipabhedanā;
Khandhakā sāsane pañcakkhandhadukkhappahāyino.

Yā tesaṃ vaṇṇanā esā, antarāyaṃ vinā yathā;
Siddhā sijjhantu kalyāṇā, evaṃ āsāpi pāṇinanti.

Cūḷavagga-aṭṭhakathā niṭṭhitā.